

**T.C.  
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI  
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**FİKRİ MÜLKİYET HUKUKU UYUŞMAZLIKLARI VE  
ARABULUCULUK**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HAZIRLAYAN  
Çağdaş EKLER**

**TEZ DANIŞMANI  
Doç. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK**

**ANKARA-2013**

**T.C.  
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI  
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**FİKRİ MÜLKİYET HUKUKU UYUŞMAZLIKLARI VE  
ARABULUCULUK**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HAZIRLAYAN**  
Çağdaş EKLER

**TEZ DANIŞMANI**  
Doç. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK

**ANKARA-2013**

Çağdaş EKLER tarafından hazırlanan Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıkları ve Arabuluculuk adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 27/02/2013

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kudret Güven

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ramazan Arslan

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mustafa Özbek

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2013

Prof. Dr. Doğan TUNCER

Enstitü Müdürü

## ÖZET

Fikrî mülkiyet koruması, fikrî çaba ve zekânın ürünlerini, devlet otoritesiyle korumayı amaçlayan ve yaratıcılarına, ürünlerini belirli bir süre kullanma ayrıcalığı tanıyan hakları içermektedir. Fikrî mülkiyet konuları; patentleri, markaları, endüstriyel tasarımları ve coğrafi işaretleri içine alan; sınaî mülkiyet, telif hakları ve ilgili haklar olarak da adlandırılan yazılı edebi ve sanatsal eserler ile icra edilen, kaydedilen eserler olarak ikiye ayrılır. Fikrî ve sınaî mülkiyet haklarının, hak sahiplerine tanıdığı mülkiyet benzeri geniş yetkiler nedeniyle hak sahipleri, fikrî mülkiyet hakkına konu ürünün, kendileri veya verdikleri izinle üçüncü bir kişi tarafından piyasaya sunulmasından sonraki dolaşımını kontrolleri altına almak istemektedir. Bu durum, serbest ticaret ortamını dolayısıyla rekabet düzenini olumsuz yönde etkileyebildiğinden, hak sahibinin bu haklarına bazı sınırlamalar getirilmesi gerekmektedir.

Fikrî mülkiyet haklarının tanınması ve korunması alanında imzalanan anlaşmalar ve anlaşmaların uygulanmasını sağlayan uluslararası kuruluşların çalışmalarıyla birlikte fikrî mülkiyet hakları, uluslararası bir boyut kazanmıştır. Fikrî hakların tanınması ve hak sahiplerine bir takım hak ve yetkiler verilmesi yeterli olmamakta, bu hakların kullanılması ve korunması için uygulanabilir ve geçerli bir uyuşmazlık çözüm yönteminin varlığı da gerekli olmaktadır. Bundan dolayı, uluslararası fikrî mülkiyet hukukunda uyuşmazlık çözüm mekanizmaları konusu önem kazanmış, fikrî mülkiyet haklarından doğan uyuşmazlıkların çözümünde özellikle iki uluslararası kuruluş olan Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü(WIPO) ve Dünya Ticaret Örgütü(WTO) önemli rol oynamaya başlamıştır. Bu noktada “Fikri Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlıkları ve Arabuluculuk” konusu gündemin önemli konuları arasında yer almıştır.

***Anahtar Kelimeler:*** Fikrî Mülkiyet, Fikrî Mülkiyet Hakları, Arabuluculuk,

## ABSTRACT

Intellectual property protection, intellectual effort, and intelligence products to protect state authority and privilege to recognize the rights of creators to use their products contain a certain period of time. Intellectual property issues are divided into two. The second is known as copyright and related rights are written with literary and artistic works performed recorded works. Intellectual and industrial property rights, the rights recognized by the owners of the property because of such wide powers, rights holders, intellectual property right subject to the permission given by the product themselves or by a third party willing to take under control the circulation after its introduction. In this case, the layout of a free trade environment, so the competition can affect adversely the rights of some restrictions on the rights of the owner of this needs to be brought.

The recognition and protection of intellectual property rights in international treaties and agreements signed with international organizations to the implementation of the work exemplifies the developments. On the other hand only the recognition of intellectual property rights owners and the rights and powers given to a team not sufficient, the use and protection of these rights can be applied for, and in the presence of a valid method of dispute resolution is necessary. Therefore, the subject has gained importance in international intellectual property law, dispute resolution mechanisms, especially in the context of intellectual property rights, resolving disputes arising from the two international organizations are the World Intellectual Property Organization and the World Trade Organization has been playing an important role. At this point, “Disputes of Intellectual Property Law and Mediation” has been among the important topics of the agenda.

***Key Words:*** *Intellectual Property, Intellectual Property Rights, Mediation,*

## İÇİNDEKİLER

|                          |       |
|--------------------------|-------|
| ÖZET .....               | i     |
| ABSTRACT .....           | ii    |
| Kısaltmalar Cetveli..... | vi    |
| GİRİŞ.....               | - 1 - |

### BİRİNCİ BÖLÜM

#### FİKRÎ MÜLKİYET KAVRAMI VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ TARİHİ

#### GELİŞİM SÜRECİ

|                                                                        |        |
|------------------------------------------------------------------------|--------|
| § 1. FİKRÎ MÜLKİYET KAVRAMI.....                                       | - 4 -  |
| § 2. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ GELİŞİM SÜRECİ .....                    | - 8 -  |
| A) Fikrî Mülkiyet Haklarının Mukayeseli Hukuktaki Gelişim Süreci ..... | - 8 -  |
| B) Türk Hukukundaki Gelişim Süreci.....                                | - 11 - |
| § 3. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ KORUMASINDA                             |        |
| DEVLETİN ETKİSİ.....                                                   | - 14 - |
| § 4. MUKAYESELİ HUKUKTA FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI.....                    | - 16 - |
| A) Amerika Birleşik Devletleri’nde Fikrî Mülkiyet Hakları.....         | - 16 - |
| B) Kanada’da Fikrî Mülkiyet Hakları .....                              | - 18 - |
| I-) Patentler:.....                                                    | - 18 - |
| II-) Ticari Marka.....                                                 | - 19 - |
| III-) Telif Hakları.....                                               | - 19 - |
| IV-) Endüstriyel Tasarım.....                                          | - 19 - |
| V-) Diğer Önemli Haklar ve Yasalar.....                                | - 19 - |
| C) Avrupa Birliği’nde Fikrî Mülkiyet Hakları .....                     | - 20 - |
| § 5. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ ÇEŞİTLERİ.....                          | - 24 - |

|                                                             |        |
|-------------------------------------------------------------|--------|
| A) Fikir ve Sanat Eserleri .....                            | - 24 - |
| B) Patent ve Faydalı Modeller .....                         | - 29 - |
| C) Diğer Fikrî Mülkiyet Hakları .....                       | - 31 - |
| I-Tasarımlar .....                                          | - 31 - |
| II- Markalar ve Diğer Ayırt Edici İşaretler .....           | - 32 - |
| III- Entegre Devreler .....                                 | - 33 - |
| IV- Yeni Bitki Çeşitleri .....                              | - 34 - |
| V- Yöresel Ürünler-Coğrafi İşaretler ve Biyoteknoloji ..... | - 34 - |
| § 6. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ EKONOMİDEKİ YERİ .....       | - 36 - |

## **İKİNCİ BÖLÜM**

### **FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARINDA UYUŞMAZLIK**

|                                                                                  |        |
|----------------------------------------------------------------------------------|--------|
| § 7. ANLAŞMAZLIK VE UYUŞMAZLIK KAVRAMLARI .....                                  | - 39 - |
| A) Anlaşmazlık Kavramı .....                                                     | - 39 - |
| B) Uyuşmazlık Kavramı .....                                                      | - 41 - |
| § 8. MEDENÎ USÛL HUKUKUNA GÖRE UYUŞMAZLIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÇÖZÜM YOLLARI ..... | - 43 - |
| § 9. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARININ HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİSİ ..... | - 45 - |
| § 10. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARINDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR .....                       | - 47 - |
| A)Fikri Mülkiyet Hukukunda İhtiyati Tedbir .....                                 | - 49 - |
| § 11. TÜRK HUKUKUNDA FİKRÎ MÜLKİYET UYUŞMAZLIKLARININ DAVA YOLU İLE ÇÖZÜMÜ ..... | - 51 - |
| A) Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemeleri .....                                 | - 51 - |
| B) Fikrî Mülkiyet Hukukunda Tespit Davaları ve Menfî Tespit Davaları .....       | - 53 - |

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### FİKRÎ MÜLKİYET HUKUKUNDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA

#### ARABULUCULUK

|                                                                                              |      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| § 12. GENEL OLARAK ARABULUCULUK .....                                                        | 58 - |
| A) Arabuluculuk Kavramı .....                                                                | 58 - |
| B) Türk Hukukunda Arabuluculuk Düzenlemeleri .....                                           | 61 - |
| C) 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre arabuluculuk.....                            | 62 - |
| D) 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun Getirdiği<br>Düzenlemeler..... | 64 - |
| § 13. TÜRK CEZA HUKUKUNDA ARABULUCULUK.....                                                  | 68 - |
| A) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma.....                                     | 68 - |
| B) Yargıtayın Uzlaşma ile İlgili Örnek Kararının Tahlili .....                               | 71 - |
| § 14. FİKRÎ MÜLKİYET HUKUKUNDA ARABULUCULUK.....                                             | 73 - |
| A) Genel Olarak.....                                                                         | 73 - |
| B) Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıklarında Arabuluculuğun Kullanılması.....                  | 74 - |
| § 15. DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO).....                                                | 76 - |
| A) WIPO'nun Yapısı.....                                                                      | 76 - |
| B) WIPO'nun İşleyişi .....                                                                   | 77 - |
| C) WIPO Arabuluculuk Kuralları .....                                                         | 78 - |
| § 16. TRIPS VE DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ .....                                  | 81 - |
| SONUÇ .....                                                                                  | 83 - |
| KAYNAKÇA.....                                                                                | 85 - |

## Kısaltmalar Cetveli

|                 |                                                                 |
|-----------------|-----------------------------------------------------------------|
| <b>AB</b>       | : Avrupa Birliği                                                |
| <b>ABD</b>      | : Amerika Birleşik Devletleri                                   |
| <b>ADR</b>      | : Alternative Dispute Resolution (Alternatif Uyuşmazlık Çözümü) |
| <b>AÜHFD</b>    | : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi                   |
| <b>BM</b>       | : Birleşmiş Milletler                                           |
| <b>CMK</b>      | : Ceza Muhakemesi Kanunu                                        |
| <b>DPT</b>      | : Devlet Planlama Teşkilatı                                     |
| <b>DTÖ</b>      | : Dünya Ticaret Örgütü                                          |
| <b>FSHHM</b>    | : Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi                         |
| <b>GATT</b>     | : Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması                  |
| <b>H.D.</b>     | : Hukuk Dairesi                                                 |
| <b>HMK</b>      | : Hukuk Muhakemeleri Kanunu                                     |
| <b>HUAK</b>     | : Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu                   |
| <b>İ.İ.B.F.</b> | : İktisadi İdari Bilimler Fakültesi                             |
| <b>KHK</b>      | : Kanun Hükmünde Kararname                                      |
| <b>M.</b>       | : Madde                                                         |
| <b>MK</b>       | : Medeni Kanun                                                  |
| <b>OKK</b>      | : Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı                               |
| <b>T.C.</b>     | : Türkiye Cumhuriyeti                                           |
| <b>TBMM</b>     | : Türkiye Büyük Millet Meclisi                                  |
| <b>TDK</b>      | : Türk Dil Kurumu                                               |
| <b>TKHK</b>     | : Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun                          |
| <b>TRIPS</b>    | : Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları Anlaşması         |
| <b>TÜSİAD</b>   | : Türkiye Sanayi İş Adamları Derneği                            |
| <b>WIBO</b>     | : Dünya Fikrî Haklar Örgütü                                     |
| <b>YHGK</b>     | : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu                                   |

## GİRİŞ

Günümüz bilgi toplumuyla beraber anılan bilgi ekonomisi ya da bilgi tabanlı ekonomi kavramları, temelde yaratıcılığa dayandığından, fikrî haklarla yakın ilişki içindedir. Bugün gelişmiş ülkelerin ekonomisine ve uluslararası ticarete bakıldığında fikrî hakların etkisi tartışmasız olarak görülmektedir. Dünya ticaretine yön veren gelişmiş ülkelerin ekonomilerinin ve ihracatlarının ana kalemlerini, yazılım, müzik ve sinema gibi eserler, uluslararası niteliğe sahip markalı ürünler, ileri teknoloji gerektiren ürünler ve tüm bu gruplara ait hizmet, lisans, know-how ve teknoloji transferi oluşturmaktadır.

Fikir ürünlerinin korunması genel olarak “fikrî mülkiyet hakları” terimi ile ifade edilir. Koruma, ülkeden ülkeye ve hakka göre farklı şartlara tabi tutulabilmekte, tescilli veya tescilsiz olarak tanınabilmektedir. Bu korumanın amacı, fikir ürünlerini meydana getiren kişilerin emeklerini ödüllendirirken, aynı zamanda ticaretin dürüst ve rekabetin koşullarına uygun yürütülmesini sağlamaktır. Fikrî mülkiyet hakları, fikir ürünü sahiplerini ödüllendirip korumanın yanı sıra, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayıcı, ticaretin dürüst ve rekabetin koşullarına uygun yürütülmesini teşvik edici niteliği nedeniyle, amacına uygun bir koruma ile hakları kullanma dengesinin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Fikrî haklar sistemine verilen önem çerçevesinde ön plana çıkan bir diğer eğilim, ülkelerin fikrî haklar sistemlerini kendi ulusal çıkarları doğrultusunda şekillendirilme çabası içine girmiş olmalarıdır. Fikrî haklar alanında özellikle son on yılda gerçekleşen uluslararası gelişmeler, sistemin dünya çapında yaygınlaşmasına ve ortak ilkelerin benimsenmesine neden olmuştur. Sistemin uygulanabilirlik sınırlarının genişlediği ve uyulması gereken asgari standartların belirlendiği bu süreç sancılı geçmiştir. Gelişmiş ülkelerin, sistemin şekillendirilmesine yönelik talepleri, çoğu kez gelişmekte olan ülkelere tepkiyle ve tereddütle karşılanmıştır. Bu noktada gelişmekte olan ülkeler, dünya ticaretinin önemli bir parçasını oluşturan fikrî haklar sistemi sayesinde, ulusal kaynaklarından yararlanma yollarını aramaya koyulmuşlar; kültürel ve doğal zenginliklerinin farkına vararak sistemden yarar sağlamak yönünde girişimlerde bulunmuştur. Nitekim uluslararası fikrî mülkiyet hukukunda son yıllarda önemli gelişmeler

yaşanmaktadır<sup>1</sup>.

Fikrî haklar sisteminin temelini oluşturan mülkiyet ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasının uluslararası ticaretin önünde bir engel teşkil edeceği gerçeği, ulusal fikrî haklar sistemlerinin, uluslararası düzeyde ortak kurallara ve yaptırımlara bağlanması amacıyla çalışmalar başlatılmasına neden olmuştur. Fikrî mülkiyet haklarının tanınması ve korunması alanında imzalanan uluslararası anlaşmalar ve bu anlaşmaların uygulanmasını sağlayan uluslararası kuruluşların çalışmaları söz konusu gelişmelere örnek teşkil etmektedir. Diğer yandan, sadece fikrî hakların tanınması ve hak sahiplerine bir takım hak ve yetkiler vermesi yeterli olmamakta, bu hakların kullanılması ve korunması için uygulanabilir ve geçerli bir uyuşmazlık çözüm yönteminin varlığı da gerekli olmaktadır. Bundan dolayı, uluslararası fikrî mülkiyet hukukunda uyuşmazlık çözüm mekanizmaları konusu önem kazanmış; bu kapsamda fikrî mülkiyet haklarından doğan uyuşmazlıkların çözümünde uluslararası kuruluşlar önemli rol oynamaya başlamıştır. Uluslararası ve bölgesel düzeyde yürütülen bu çalışmalar çerçevesinde ulaşılan sonuçlar, başlıca Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Dünya Fikrî Haklar Örgütü (WIPO) ve Avrupa Birliği'ndeki (AB) gelişmeler olmak üzere üç gruba ayrılabilir.

WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi, 1994 yılında Birleşmiş Milletler Örgütü'nün organı olan WIPO'nun uluslararası bürosunun idare birimi olarak kurulmuş olup, fikrî mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıkların çözümünde tahkim ve uzlaştırma gibi çözüm mekanizmalarının yaygınlaştırılması ve idaresi amacını gütmektedir. Bu merkez uluslararası bir merkez olup, bağımsız ve tarafsız bir yapılanmaya sahiptir. Dünya Fikrî Haklar Örgütü bünyesinde, yapılan en önemli çalışmalardan biri de, patent sistemlerinde küresel uyumlaştırmayı öngören Maddi Patent Hukuku Anlaşması'na (Substantive Patent Law Treaty) yönelik faaliyetlerdir. Bu faaliyetleri yürütmek için WIPO bünyesinde 2001 yılında daimi bir komite (WIPO Standing Committee on the Law of Patents) kurulmuştur. Komitede, üye devletlerce farklı uygulanan patent mevzuatı kurallarının uyumlaştırılması ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır<sup>2</sup>.

DTÖ, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) gözden geçirildiği Uruguay görüşmelerinde kurulmuş olup, uluslararası ticarete serbestlik ilkesine

---

<sup>1</sup> Tekinalp, Ünal: Fikrî Mülkiyet Hukuku, İstanbul 2002, s.63.

<sup>2</sup> Devlet Planlama Teşkilatı: Fikrî Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000, s. 5.

dayanan önemli bir kuruluştur. DTÖ, çok yönlü bir kuruluştur. DTÖ'nün en önemli özelliği, hiç şüphesiz etkin bir uyuşmazlık çözüm mekanizmasına sahip olmasıdır. Bu mekanizma, DTÖ'nün en önemli işlevi olup, çok uluslu ticari sistemde güvenli ve şeffaf bir ortam sağlamaktadır. Bu sistemin yanında, Uruguay görüşmelerinde, Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları anlaşması (TRIPS) imzalanmıştır. Bu anlaşma, fikrî mülkiyet haklarının korunması ve uygulanmasını sağlamak amacıyla, fikrî mülkiyet haklarının korunması ile ilgili asgari standartlara uyum mecburiyeti getirmiştir. Ayrıca TRIPS'le, anlaşmadan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde, Dünya Ticaret Örgütü Uyuşmazlık Çözüm Anlaşması'nın uygulanmasına açıkça atıf yapılmıştır.

## **TRIPS**

### ***Uyuşmazlıkların Çözümlemesi***

#### **Madde 64**

*1. Bu Anlaşma'da özellikle aksi belirtilmedikçe bu Anlaşma kapsamındaki uyuşmazlıkların çözümlemesinde ve istişarelerde, Uyuşmazlıkların Çözümlemesi Mutabakat Metni ile ayrıntılı olarak açıklanan ve Uygulanan GATT 1994'ün XXII ve XXIII üncü Madde hükümleri uygulanacaktır.*

Diğer yandan, Uruguay müzakereleri sonucu ortaya çıkan TRIPS Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde yürütülen bir Anlaşma olup, fikrî hakların kapsamaları, koruma şartları ve süreleri ilk kez bu anlaşma ile uluslararası nitelikte bir düzenlemeye konu olmuştur<sup>3</sup>.

Fikrî Mülkiyet Hukukunda uyuşmazlık ve çözüm mekanizmaları ile Fikrî Mülkiyet Hukukundan doğan uyuşmazlıklarda arabuluculuğu ele alan bu çalışma giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

---

<sup>3</sup> DPT s.4.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### FİKRÎ MÜLKİYET KAVRAMI VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ TARİHİ GELİŞİM SÜRECİ

#### § 1. FİKRÎ MÜLKİYET KAVRAMI

Fikrî mülkiyet hakkının ne olduğunun daha iyi anlaşılabilmesi için, hakların ayrımındaki yerinin belirlenmesi gerekir. Hukukta haklar, kamu hukukundan ve özel hukuktan doğan haklar olmak üzere ikiye ayrılır. Özel hukuktan doğan haklar da herkese karşı ileri sürülebilen mutlak haklar ile sadece belirli bir hukuksal ilişkinin taraflarına karşı ileri sürülebilen nisbî haklar olarak ikiye ayrılır. Özel hukuktan doğan mutlak haklar ya malvarlığı ya da şahıs varlığı üzerinde söz konusu olabilir. Malvarlığı hakları, parayla ölçülebilen ve başkalarına devredilebilen haklardır. Şahıs varlığı hakları ise başkalarına devredilemeyeceği gibi parayla da ölçülemez. Aynı şekilde mutlak haklar, taşınır veya taşınmaz gibi ya maddi bir varlık üzerinde ya da maddi nitelikte olmayan varlıklar üzerinde kurulabilir. Fikrî mülkiyetin hakkı, maddi nitelikte olmayan varlıklar üzerinde kurulup, maddi nitelikte bir varlık üzerinde cisimleşse de konusu maddi varlık olmayan haklardır<sup>4</sup>.

Fikrî mülkiyette geçen ‘‘mülkiyet’’ kavramı, özel hukukta, özellikle eşya hukukunda geçen mülkiyet kavramı ile karıştırılmamalıdır; çünkü mülkiyet hakkı özel hukuktan doğan maddi varlıklar üzerindeki haklar iken, fikrî mülkiyet hakkı ise, özel hukuktan doğan ve maddi nitelikte olmayan haklardır.

Fikrî mülkiyette geçen ‘‘mülkiyet’’ sözcüğü ‘‘aidiyeti’’, ‘‘sahipliği’’ anlatmaktadır. Burada anlatılan bir fikrin sahipliğidir<sup>5</sup>.

Fikrî mülkiyet teorisine göre, şahısların kendi fikrî emek ürünleri üzerinde mülkiyet hakkı gibi doğal haklarının olduğu kabul edilmiştir<sup>6</sup>. Bu kapsamda fikrî mülkiyet, mülkiyet hakkına benzetilmekte ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmektedir; ancak fikrî mülkiyet

<sup>4</sup> Kılıçoğlu, Ahmet: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Ankara 2006, s. 1-2.

<sup>5</sup> Kılıçoğlu s. 1-2.

<sup>6</sup> Ayiter, Nurşin: Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara 1981, s. 33.

hakkı, mülkiyet hakkı gibi sınırsız olmayıp süreyle sınırlıdır. Ayrıca manevi haklar, mülkiyet hakkının aksine fikrî mülkiyetin konusuna girer. Mülkiyet hakkı, mutlak olarak devredilebilirken, fikrî hakların yalnızca mali kısmı devredilebilir. Yine mülkiyet hakkı, zilyetliğin devri ve tapu siciline tescille kazanılırken, fikrî mülkiyet hakkı yaratıldığı andan itibaren kazanılır. Bu bağlamda Medeni Kanun'da mülkiyet hakkının özel kazanma yolları ile de düzenlenmiş olduğu unutulmamalıdır. Taşınır taşınmaz mülkiyeti, mülkiyet hakkının aslen devren kazanılması halleri mülkiyet hakkı bakımından önem arz etmektedir. Fikrî mülkiyet hakkının mülkiyet hakkıyla ortak yönü ise her ikisinin de mutlak haklar kategorisinde yer almasıdır<sup>7</sup>.

Tekelci hak teorisine göre fikrî mülkiyet hakları, bir yandan eseri meydana getiren dışındaki kişilerin yetki ve müdahale imkanları bakımından, diğer yandan da bizzat eseri meydana getirenin topluma karşı sorumluluk ve yükümlülükleri bakımından fikir üzerindeki yetkilerin sınırlandırılmış olduğu ve eser sahibine tekeli yetkiler sağlayan bir hak kategorisidir<sup>8</sup>. Fikir ve sanat eserlerini üretmek sadece millî düzeyde yaşama katkı değil, milletlerarası kültür ve sanat havuzuna da katkıdır. Bu sebeple, eser sahibine fikrî ürün üzerinde sınırsız yetkiler tanımak yerinde değildir. Dolayısıyla fikrî mülkiyet hakları, fikir ve sanat eserleri üzerinde, toplumsal sorumluluk sebebiyle sınırlandırılmış hakları ifade eder.

Kişilik hakkı teorisine göre fikrî mülkiyet hakları, kişilik haklarının bir parçasıdır; ancak fikrî mülkiyet hakkı eseri oluşturmakla, şahsiyet hakkı ise gerçek kişilerde doğumla kazanılır. Fikrî mülkiyet hakkı üzerinde tasarrufta bulunulurken, şahsiyet hakkında ise tasarruf hakkı mevcut değildir. Yine fikrî mülkiyet hakkı ekonomik bir değerle ölçülebilirken, kişilik hakkının parayla ölçülmesi mümkün değildir. Son olarak fikrî mülkiyet hakkı ölümle mirasçılara intikal edebilirken, şahsiyet hakkı ölümle sona erer<sup>9</sup>.

Malvarlığı teorisine göre, fikrî mülkiyet haklarının mali haklar kısmı aslî öneme sahiptir ve fikrî mülkiyet hukuku, eser sahibinin iktisadi çıkarlarını korumak üzere doğmuş ve gelişmiştir. Bu teoriyi de başlı başına benimsemek mümkün değildir; çünkü mali hakların devrinden sonra dahi, manevi hakları devretmek mümkün değildir.

---

<sup>7</sup> Çakmak, Diren: Türkiye Araştırmaları Dergisi, s. 191.

<sup>8</sup> Erel, Şafak: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 1998 s. 6.

<sup>9</sup> Çakmak s. 194.

Eser sahipliği teorisine göre fikrî mülkiyet haklarının niteliğini açıklamaya en elverişli teori olduğunu söylemek mümkündür. Eser sahipliği, eser niteliğindeki bir fikrî ürünün yaratılmasıyla, ilk önce yaratıcının şahsında meydana gelen bir objektif hukukî statüdür. Bu hukukî statüde ilk olarak yaratmak amacıyla eseri meydana getiren kişi bulunur. Eseri meydana getiren kişinin şahsında, yaratma dolayısıyla gerçekleşen hukukî durumunun bir kısmı onun malvarlığının, bir kısmı da kişiliği çerçevesine ilişkin hak ve yetkilerinin birleşiminden ibarettir<sup>10</sup>.

İngilizcedeki “intellectual property” terimi için Türkçe’de bazen “fikrî mülkiyet”, bazen de “fikrî ve sınaî mülkiyet” ya da “ fikrî, sınaî ve ticari mülkiyet” karşılıkları kullanılmaktadır. Fikrî mülkiyet, bilgisayar programı ile veritabanlarını da içeren fikir ve sanat eserlerini, patentleri, markaları, faydalı modelleri, tasarımları, coğrafi adlar ile işaretleri, yarı iletkenlerin topografyası veya entegre devrelerin yerleşim düzeni olarak bilinen çipleri ve dijital iletişimlerini içermekte, bunların hepsini birden ifade etmek için kullanılmaktadır<sup>11</sup>.

Fikrî Mülkiyet, Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde bulunan ülkemiz için, hukukun uyumlaştırılması çalışmalarının yoğunlaştığı bir odak noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fikrî mülkiyet kavramı; 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda; “Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, mûsikî, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevî fikir ve sanat mahsulleri üzerinde sahip olunabilecek maddi ve manevi hakların tamamını ifade eden, günümüzde hem ulusal hem de uluslararası kuruluşlarca güvence ve koruma altına alınan bir kavramdır.” şeklinde ifadesini bulur.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 27. maddesinde “ Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel çalışmaya katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.” hükmü öngörülerek, fikrî hakların temel insan hakları arasında yer aldığı belirtilmiştir.

---

<sup>10</sup>Erel s. 14.

<sup>11</sup>Tekinalp s.1.

Genel olarak fikrî mülkiyet hakları, fikrî çaba ve zekânın ürünlerini, devlet otoritesiyle korumayı amaçlayan haklardır.

14 Haziran 1967’de Stockholm’de imzalanan Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO) Kuruluş Sözleşmesi’nin 2. maddesinde, fikrî mülkiyet şu haklarla ilişkili olarak tanımlanmıştır: Edebi, sanatsal ve bilimsel çalışmalar; icracı sanatçıların eserleri, fonogram ve radyo yayınları, insan emeğinin tüm alanlarındaki buluşlar; bilimsel buluşlar; endüstriyel tasarımlar; ticari markalar, hizmet markaları, ticari unvan ve isimler; haksız rekabete karşı koruma ve sınaî, bilimsel edebi ya da sanatsal alanlarda fikrî mülkiyete konu olan faaliyetlerden kaynaklanan diğer tüm haklar<sup>12</sup>.

Fikrî mülkiyet (intellectual property); fikir ve sanat eserleri ( ilim ve edebiyat, müzik, güzel sanat ve sinema) ile patent, marka ve tasarım gibi sınaî mülkiyet (industrial property) hakların kapsayan bir üst kavramdır. Fikrî mülkiyet hakları iki ana kategoriye ayrılmaktadır<sup>13</sup>:

-Fikir ve sanat eserleri (copyrights)

-Sınaî mülkiyet hakları (industrial property)

---

<sup>12</sup> Taş, Seyhan: Fikrî ve Sınaî Mülkiyet Alanındaki Sorunlar, Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:10, Yıl: 9, Haziran 2006, s. 81.

<sup>13</sup> Karahan, Sami/ Suluk, Cahit/ Saraç, Tahir/ Nal-Uygun, Temel: Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara 2007, s.1.

## § 2. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ GELİŞİM SÜRECİ

Fikir ve sanat eserleri oldukça eski olmalarına rağmen, bunlar üzerindeki hakların sahiplerine tanınması ve bu alanın kanunlarla düzenlenmesi ancak Fransız İhtilali'nden sonra mümkün olabilmiştir.<sup>14</sup> Tarihî gelişim içinde, fikrî mülkiyetin zamanla millî kanunlarla yeteri düzeyde korunmasının mümkün olmadığı da görülmüştür. Bu sebeple, millî düzenlemeler yerine, bölgesel veya milletlerarası düzenlemelerin hayata geçirilmesi için çalışmalar yapılmıştır.

### A) Fikrî Mülkiyet Haklarının Mukayeseli Hukuktaki Gelişim Süreci

Fikrî mülkiyet haklarının başlangıcı, XV. Yüzyılda Avrupa'da matbaanın îcadına dayanır<sup>15</sup>.

İlk çağlarda, eser sahibinin eseri üzerinde manevi çıkarlarının varlığı maddi çıkarlarının varlığından önce kabul edilmiştir. Eski Yunan ve Roma Medeniyetleri'nde, başkasına ait bir eseri sahiplenmek haysiyetsizlik suçu olarak cezaya tabi tutulmuştur<sup>16</sup>. İlk çağlarda fikrî mülkiyet üzerinde bir hak olabileceği düşüncesi yavaş yavaş ortaya çıksa da, bu oluşum bir hukuk düzenini belirleyecek kadar gelişmemiştir. Nitekim Roma Hukuku'nda fikrî eser ile fikrî cisim arasında sıkı sıkıya bağlilik mevcuttur. Öyle ki bir şiir kitabını veya bir tabloyu alan kimse, şiirlerin veya resmin de sahibi olarak kabul edilmektedir<sup>17</sup>.

Fikrî mülkiyete ilişkin ilk hukuki düzenleme 15. yüzyılda başlamış; ancak modern düzenlemeler Fransız İhtilali'nden sonra gerçekleşebilmiştir. Önce, fikir ve sanat eserleri hukuken düzenlenmiş; daha sonra patent, marka ve tasarımlarla ilgili hukukî metinler kabul edilmiştir. Tarihte ilk fikrî mülkiyet koruması Venedik'te 1443 yılında gerçekleşmiştir.<sup>18</sup> 15. yüzyılda sistemli bir patentleme anlayışının geliştirildiği bilinmekte; 16. ve 17. yüzyıl Avrupası'nın birçok bölgesinde îcat ve buluşların tekel haklarının korunması yönünde hükümdarların ve ulus devletlerin çeşitli uygulamalarına rastlanmaktadır. İngiltere'de patentlerin garanti altına alınması, 1624 Kartel Kanunu'na değin uzanmaktadır. Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ilk patent kanunlarının kabul edilmesi ise 1791 ve 1793 yıllarına rastlamaktadır<sup>19</sup>.

<sup>14</sup> Tekinalp s.89.

<sup>15</sup> Yüksel, Mehmet: Küreselleşme, Ulusal Hukuk ve Türkiye, Ankara 2001, s. 240.

<sup>16</sup> Ayiter s. 17.

<sup>17</sup> Devrim s. 195.

<sup>18</sup> Suluk Cahit: Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele, İstanbul, 2004, s.25.

<sup>19</sup> Greasley, David/ Oxley, Les: Patenting, Intellectual Property Rights and Sectoral Outputs in Industrial Revolution Britain, 1780–1851, Journal of Econometrics, 2007, s.34; Korkmaz, Fahrettin/Tellan, Derya:

İmtiyazlar döneminde baskı tekniklerinin bulunmasıyla birlikte, ‘‘mekanik çoğaltma’’ ve ‘‘kamuya arz etme’’ kavramları ortaya çıkmıştır. Bu alanda en önemli gelişme matbaanın icadıdır. Matbaanın icadı, fikrî mülkiyetin gelişimi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Böylece çoğaltma ve kamuya arz etme büyük önem kazanmış, fikrî ürün ekonomik değere kavuşmuştur. İmtiyazlar, giderek yayınevi mülkiyeti denilen ve yazar hakkını bertaraf eden bir aşamaya ulaşmıştır. Basım ve matbaa imtiyazlarının, eserin başkası tarafından basılmasını engelleyen zanaat tekelleri olma niteliği, zamanla ‘‘matbua mülkiyeti’’ fikrini doğurmuş; öyle ki matbaacıların eser sahibine ödedikleri ücret karşılığı eserin mâliki oldukları kabul edilmiştir. İngilizce’de ‘‘copyright’’ şeklinde tabir edilen terimin kökeni ‘‘owner of copy’’dir. Bu terim, yayınevinin sahipliğini açıkça ifade ediyor ve ‘‘copyright’’ da ‘‘yayınevinin hakkı’’ anlamını taşıyordu. İmtiyaz ile gerçek bir tekel doğuyor, eserleri imtiyazı alandan başkası basamıyordu. İlk imtiyaz, 1556’da Kitapçılar Loncası’na (Stationers Company of London) verilmiştir. Burada amaç, yıkıcı ve muhalif eser basımını önlemek, gelişen basım sanayiini kontrol altında tutmaktır. 1662 tarihli Lisans Verme Kanunu (Licencing Act) ise İngiltere’de yayınevi mülkiyetini tanımıştır. Bu kanuna göre kitap basan herkes, kitabın içinde Hristiyanlığa, Anglikan Kilisesi doktrinine, devlete, ahlâka ve âdaba aykırı bir şey bulunmadığına ilişkin ‘‘Licensor’’ belgesini kitabın üzerine basmak mecburiyetindeydi. Bu kanun, ortaya çıkan tepkilerin ve John Lock’un basın ve düşünce özgürlüğü ile ilgili düşüncelerinin etkisiyle 1694’te yürürlükten kaldırılmıştır<sup>20</sup>.

Fikir ve Sanat Eserleri bakımından kanunlaşma hareketlerini, basım imtiyazlarının kabulüne kadar geriye götürmek mümkündür. İlk basım imtiyazları Venedik’te 1469 yılında tanınmıştır. Bu kanunlaştırma hareketini, 1486 yılında Venedik’te, eser sahiplerine mâlî ve manevî yetkileri içeren imtiyazların tanınması izlemiştir. Modern fikir ve sanat eserleri kanunlarına öncülük eden kanun, 1709 tarihinde İngiltere’de çıkarılmıştır. Bu kanunu 1734 ve 1814 tarihli kanunlar, tiyatro ve mûsikî eserlerin temsil ve icrasında eser sahibinin haklarını koruyan 1882 ve 1888 tarihli kanunlar izlemiştir. Bu kanunlar, 1911’de ve 1957’de yenilendikten sonra, son olarak 1988 yılında fikir ve sanat eserleri hukuku ile patent ve tasarım hukukunu içeren 1988 tarihli kanun yürürlüğe girmiştir<sup>21</sup>.

---

Fikrî Mülkiyet Haklarının Gelişimini İletişim Teknolojileri Örneğinde Değerlendirmek, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Sayı:30, 2010, s.122.

<sup>20</sup> Tekinalp s.89.

<sup>21</sup> Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Fikri Mülkiyet Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi, <[http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel\\_fikrimulkiyethukuku.asp?lid=tr](http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel_fikrimulkiyethukuku.asp?lid=tr)> (E.T. 10.05.2011).

İngiltere'den hemen sonra, fikrî mülkiyet görüşü Fransa'da ortaya çıkmıştır. Dünyayı her alanda olduğu gibi fikir ve sanat eserleri hukuku açısından etkileyen olay 1789 Fransız İhtilâli'dir. İhtilâl, loncaları ve imtiyazları ortadan kaldırmış ve ihtilâlin etkisiyle, eser sahibinin lehine düzenlemeler getirilmiştir. 1791'de, eser sahibinin eseri üzerinde mülkiyet hakkı olduğu kabul edilmiş, böylece fikrî mülkiyet dönemi başlamıştır. O tarihte eser, sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden itibaren 10 yıl süreyle koruma altına alınmıştır<sup>22</sup>. Daha sonra 1803, 1810, 1854 ve 1866 yıllarında bu hakların kapsamını ve süresini genişleten düzenlemeler yapılmış, son olarak da halen yürürlükte olan 1957 tarihli "Edebi ve Sınai Mülkiyet Hakkında Kanun" (Loi sur la propriété et artistique) yürürlüğe girmiştir<sup>23</sup>.

Almanya'da siyasi birliğin geç sağlanmasından ötürü, fikrî hakların hukuk düzenince korunması oldukça gecikmiştir. Viyana Kongresi sonucu meydana gelen ve 38 devletten oluşan Alman Konfederasyonu'nun siyasî konumu ve Avusturya'nın Alman Konfederasyonu üzerindeki politikası, Almanya'nın kendi kanunlarını yapmasını engellemiştir. 1835 yılında, Alman Birliği'nin öncülüğünde başlayan çalışmalar sonucu 1837 yılında Prusya'da Bilim ve Sanat Eserleri Üzerindeki Mülkiyetin Korunmasına İlişkin Kanun'' çıkarılmıştır. Bu düzenleme, izinsiz baskı yasağının yanında, tiyatro ve müzik eserlerinin temsil ve icrası üzerinde bir hak tanımış ve eser sahibinin ölümünden sonra 30 yıllık bir koruma süresi öngörmüştür<sup>24</sup>. Alman birliğinin kesin olarak sağlanmasından sonra bu Kanun, İmparatorluk Kanunu olarak 1871 yılında benimsenmiştir. Kanunda edebiyat, tiyatro ve müzik eserleri üzerine genel bir koruma öngörülmüştür. Söz konusu Kanun 1876, 1901 ve 1907 yılında çıkarılan Kanunlarla değiştirilmiş ve tamamlanmıştır. Bu düzenlemelerin değişen ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmesi üzerine yeni bir kanun hazırlanması gündeme gelmiş ve 1965 yılında, Telif Hakkı ve Komşu Haklar Hakkında Kanun (Gesetz über Urheberrecht und Verwandte Schutzrechte) yürürlüğe girmiştir. 9 Eylül 1965 tarihli Kanun 24.06.1985 tarihli Kanunla önemli bir değişikliğe uğramıştır. Bu Kanuna, en son 07.03.1990 tarihli Kanunla değişiklik getirilmiştir<sup>25</sup>.

---

<sup>22</sup> Suluk s. 26; Tekinalp s. 89.

<sup>23</sup> Comores: Loi sur la propriété et artistique, Loi du 11 Mars 1957, Date d'entrée en vigueur du texte, <[http://www.wipo.int/wipolex/fr/text.jsp?file\\_id=214449](http://www.wipo.int/wipolex/fr/text.jsp?file_id=214449)> (E.T. 10.05.2011).

<sup>24</sup> Semiz, Özgür: Batı'da ve Türkiye'de Fikrî Hakların Gelişim Süreci ve Günümüzdeki Durumu, Ankara 2004, s. 49.

<sup>25</sup> Gemrik, Sevil: Fikrî Mülkiyet Hakları Bağlamında Korsan Yayıncılığın Ekonomi Politikası, Isparta 2008, s.11.

Amerika Birleşik Devletleri'nde fikir ve sanat eserleri hukuku, temelini İngiltere'deki 1710 yılında yürürlüğe giren “Kraliçe Anne Kanunu”ndan (Statute of Anne) almıştır ve 1790 yılında Telif Hakları Kanunu yürürlüğe girmiştir<sup>26</sup>. Diğer taraftan 1815 yılında Rusya, 1864 yılında İtalya incelemeli patent verme ilkesini benimsemiş, Japonya’da ise icatlar, 1885 “Patent Tekeli Kanunu” ile korunmaya başlanmıştır<sup>27</sup>. Dünyada bu şekilde bir gelişim sergileyen fikrî mülkiyet hakları aşağıda daha ayrıntılı inceleneceği gibi Batı’dan yaklaşık 300 yıl sonra Türkiye’de yer bulmuşt

## **B) Türk Hukukundaki Gelişim Süreci**

Yukarıda da gördüğümüz gibi 1455 yılında matbaanın icadı sonrasında fikrî haklara ilişkin düzenlemelerin ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan matbaa, fikrî hakların gelişimi bakımından dönüm noktası olmuştur. 1455 yılında Gutenberg tarafından icat edilen matbaa, Türkler tarafından gecikmeli olarak yaklaşık 300 yıl sonra Osmanlı İmparatorluğu’nda kurulabilmiştir. Padişah III. Ahmet tarafından verilen bir hattı hümaâyün üzerine, İbrahim Müteferrika tarafından 1727 yılında ilk Türk matbaası açılmıştır<sup>28</sup>. 1850 tarihli Encümen-i Daniş<sup>29</sup> Nizamnamesi<sup>30</sup> ile telif eserin, herhangi bir şekilde dil ile ifade olunan fikrî mahsul olarak değerlendirilmesi ve tab ve neşri uygun bulunan kitapların basılmasına dair usul ve esasları içermesi bağlamında, Osmanlı Devleti’ne telif hakları kavramının girdiğini gösteren ilk hukukî metindir. Söz konusu Nizamname’de eserlerin incelenmesinden sonra neşrine karar verilen eserler için yazara telif hakkı ödenmesi hüküm altına alınmıştır<sup>31</sup>.

Fakat gerçek anlamda ilk fikir ve sanat eserleri kanunu olan “Hakkı Telif Kanunu” 1910 tarihinde çıkarılmış ve bu kanun 1 Ocak 1952 tarihli 5846 sayılı Fikir ve Sanat

<sup>26</sup> Gemrik s.11.

<sup>27</sup> Gökovalı, Ümmühan/ Bozkurt Kurtuluş: Fikrî ve Sinaî Mülkiyet Hakkı Olarak Patentler: Dünya ve Türkiye Açısından Tarihsel Bir Bakış, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2006, Sayı 17, s.4.

<sup>28</sup> Osmanlı İmparatorluğu’nda 1727 yılından önce gayrimüslimler tarafından matbaalar kurulduğu bilinmektedir. Museviler, 1492 ve 1494 yıllarında İstanbul ve Selanik’te matbaalar kurmuşlardır. Museviler tarafından kurulan matbaaları, 1567 yılında bir Ermeni ve 1627 yılında da bir Rum Matbaası takip etmiştir (Gökyayla, Emre: Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara, 2001, s.40).

<sup>29</sup> Encümen-i Daniş, 15 Nisan 1851’de resmen kurulmuş olan ilk Türk Akademisidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <[http://www.turkcebilgi.com/enc%C3%BCmen-i\\_dani%C5%9F/ansiklopedi](http://www.turkcebilgi.com/enc%C3%BCmen-i_dani%C5%9F/ansiklopedi)> (E.T. 10.05.2011)

<sup>30</sup> Günümüzde Nizamname kelimesi “Tüzük” ifadesiyle dile getirilmektedir. Bkz. TDK, Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>> (E.T. 10.05.2011)

<sup>31</sup> Çakmak, Diren: Osmanlı Telif Hukuku İle İlgili Mevzuat, Türkiyat Araştırmaları Dergisi 2007, Sayı:21, s.199.

Eserleri Kanunu'na kadar yürürlükte kalmıştır<sup>32</sup>. Hakkı Telif Kanunu'nun 1. maddesinde fikrî hak (hakkı telif), “*her nevî mahsulatı fıkriye ve kalemiye üzerinde sahiplerinin haiz olduğu bir hakkı temellük*” olarak tanımlanmıştır. Fikir ve kalem ürünlerinden anlaşılması gereken, Kanunun 2. maddesine göre, kitaplar, yazıtlar, resimler, levhalar, hatlar, oymacılık eserleri, heykeller, planlar, haritalar, mimari, coğrafi ve diğer fennî satıh ve cisimler, besteler ve notalardır. Bu eserler üzerindeki temellük hakkının kapsadığı yetkiler ise, Kanunun 3. maddesinde, tabi (her çeşit çoğaltma), neşir (yayın), ticaret mevkiine çıkarmak, yabancı dile tercüme ve tiyatro oyununa ifrağ (adaptasyon) şeklinde açıklanmıştır. Görüldüğü gibi, Kanunun 2. ve 3. maddelerinde, koruma kapsamına alınan eserler ve bu eserler üzerinde temellük hakkı olarak nitelendirilen yetkiler sınırlayıcı olarak sayılmıştır<sup>33</sup>.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörlerinden Ernst Hirsch tarafından hazırlanmıştır. Alman Ord. Prof. E. Hirsch tarafından hazırlanan bu taslak, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu adıyla 13.12.1951 tarih ve 7931 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak, 01 Ocak 1952 tarihinde yürürlüğe girmiştir<sup>34</sup>.

Daha sonrasında sosyal devlette sanatın ve sanatçının korunması ise 1982 Anayasası'nda “Sosyal Güvenlik Hakkı” başlığı altında düzenlenmiştir. Anayasa'nın 64. maddesinde; Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır. Belirtilen anayasa hükmü ile sosyal devlete sanat faaliyetlerinin ve sanatçıların korunması görevi verilmiştir. Amir hükme göre, devletin görevi sadece sanat ve sanatçının korunması değildir. Devletin ayrıca sanatçı ve sanat eserlerinin değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunmaktadır<sup>35</sup>.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 1983, 1995 ve 2001 yıllarında değişikliklere uğramıştır. Fikri mülkiyet sisteminin güçlendirilmesi, korsan faaliyetlerle mücadelede etkinlik ve uluslar arası sözleşmeler ile AB mevzuatına uyum sağlanmasını teminen Kültür Bakanlığı'na hazırlanan ve 5101 sayılı Kanun 12 Mart 2004 tarihinde

---

<sup>32</sup> Tekinalp s.95.

<sup>33</sup> Dardoğan, Esra: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara 2000, s.24

<sup>34</sup> Gemrik s.12.

<sup>35</sup> Erdoğan, Gülnur: Sosyal Devlette Sanat ve Sanatçının Korunması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2003, Sayı:74, s.33.

yürürlüğe girmiştir<sup>36</sup>. 5101 sayılı kanunun amacı, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir (5101 sayılı kanun m. 1 ).

---

<sup>36</sup> T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunun Dünyada ve Türkiye’de Gelişim Süreci, s.81 <<http://www.kultur.gov.tr>> (E.T. 10.05.2011); Gemrik, s.12-13.

### § 3. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ KORUMASINDA DEVLETİN ETKİSİ

Batı toplumlarında başlayan zorunlu sosyalleşme süreci, değişik fikirlerin doğmasına zemin hazırlamış ve bu gelişim, fikir ve sanat eserleri alanında etkin bir korumanın sağlanmasını gerekli kılmıştır. Bu toplumlarda söz konusu hareketli süreç çok daha hızlı bir ivme kazanarak, yasal düzenlemeleri de arkasından sürüklemiştir<sup>37</sup>. Fikrî mülkiyeti korumak üzere devletlerin çıkardığı kanunlar, yaratıcısının eserini korumak için hak tanıyıp, yaratıcıya tasarruf etme imkânı sağlamakta ve yaratıcının izni olmadan üçüncü kişilerin bu eser hakkında tasarruf etmelerini engelleme hakkı vermektedir. Devletler de bu hakkı koruyarak, ferdin hayatında ve ölümünden sonra bu hakka el uzatanlara çeşitli kanuni yaptırımlar uygulamaktadır<sup>38</sup>.

Fikrî mülkiyete konu olan eser üzerindeki maddî ve manevî hakların, devletin ve kanunların koruması altında bulunduğu inancının, eser yaratıcısını özendireceği, yaratıcısına daha fazla ve daha nitelikli eser üretme gücünü vereceği kuşkusuzdur. Ülkeler arasında yapılan çeşitli incelemeler, düşünce ürünleri üzerindeki haklara daha kapsamlı ve etkin koruma sağlayan ülkelerin, kültür ve sanat alanında daha da geliştiğini ve zenginleştiğini ortaya koymuştur. Eserlerin, sahiplerinin yaratıcı düşüncelerinin ürünü olduğu tartışmasızdır. Yeteneğini, duygusunu, bilgisini, deneyimini katarak oluşturduğu ürünün, ne zaman topluma sunulmasının gerektiği; ne zaman, nasıl ve ne kadar çoğaltması ve dağıtması gerektiği, eserin biçim ve içeriğinin başka ellerde bozulmaması için ne derece önlemler alması gerektiği, eser yaratıcısının kişiliğine bağlı mutlak bir haktır. Düşünce ürünleri üzerindeki manevî ve parasal haklara, hem toplumun saygı göstermesini, hem de düşünce ürünü sahipleri ile bu ürünlerden yararlanmak isteyenler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini sağlamak, devletin temel görevleri arasındadır<sup>39</sup>.

Fikrî hakların konusunu oluşturan fikir ve sanat eserleri ile buna bağlı sektörler, gelişmiş ülkelerde ekonominin ana dinamiği konumuna ulaşmıştır. Dolayısıyla tüm ülkeler, yarattıkları katma değer ile ekonomi açısından öncü rolü olan bu sektörleri desteklemektedir; ancak, konuyu sadece ekonomik yönüyle değerlendirmek son derece

<sup>37</sup> Yüksel Mehmet: Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri, Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi 2001, Cilt:1, Sayı:2 s.91.

<sup>38</sup> <<http://www.rasidihihafet.org/dergi/H130-139/H134/beyan.htm>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>39</sup> Beşiroğlu, Akın: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, Ankara 2000, s.264.

hatalıdır. Konunun aynı ölçüde önemli olan bir diğer yönü ise sosyal ve kültürel etkilere yöneliktir<sup>40</sup>. Düşünce ürünleri, üzerindeki hakların korunmasına ilişkin ve kültürel yaşamın anayasası niteliğini taşıyan etkili ve yeterli yasal kuralların öngörülmesi ile güvenceye kavuşur. Öte yandan, ülkedeki düşünce ürünleri ve sahiplerinin yeterince ve etkin biçimde korunamaması, aynı zamanda ülkenin kültürel mirasının korunması ve gelişimini de olumsuz yönde etkiler<sup>41</sup>.

Nitekim, esere ve emeğe saygının mutlak bir toplumsal hak olduğu bilincinin herkes tarafından benimsenmesi ve bunun bireyin mutlak bir hakkı olduğunun bilincine varılması gerekmektedir. Tüm bunları ifade ettikten sonra, bireyin en temel haklarından olan uygulamaya aktarılmış estetik niteliği haiz düşünce ürünlerinin korunmasının, gerek bireysel, gerek devlet tarafından kanun nezdinde korunmasının bir zorunluluk olduğu sonucuna varmak kaçınılmaz olacaktır<sup>42</sup>.

Sonuç olarak her devlet, kendi ülkesi içindeki ihlallerde tecavüze uğrayan ve kendi kanunlarına göre hak sahibi olan kişinin, hukuk yollarını kullanmasına olanak sağlar. Buna karşılık, bu hukukun konusunu oluşturan mal ve hizmetlerin kolayca sınır aşabilmeleri, fikrî mülkiyet hukukunun bir koruma hukuku olması sebebiyle, korumanın sınırlara takılıp kalmaması gereğini ortaya çıkarır. Oysa mülkîlik ilkesi, korumayı sınırlar içerisine hapsedmektedir. Bir taraftan korumanın sınırları geçebilmesini sağlamak, diğer taraftan kavramları ve uygulamaları uyumlaştırmak çabaları, fikrî mülkiyet hukukunun, bir uluslararası sözleşmeler hukuku alanı olması sonucunu da doğurmuştur. Bu sebeple fikrî mülkiyet hukuku, ulusal düzenlemeler hukuku olduğu kadar, aynı zamanda uluslararası sözleşmeler hukukudur<sup>43</sup>.

---

<sup>40</sup> Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2007, s.20.

<sup>41</sup> Akın s.264.

<sup>42</sup> Eliri, İsa: Güzel Sanat Eserlerinde Fikrî Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları, SÜSBED 2010, Sayı:23, s.61.

<sup>43</sup> Tekinalp s.95; Bilge M. Emin: Fikrî Mülkiyet Haklarının Güvence Altına Alınmasına İlişkin 2004/48/EG.

Sayılı Avrupa Birliği Yönergesi ile Getirilen Temel Esaslar ve Türk Hukukuyla Mukayese, e-akademi Dergisi, Sayı: 39, 2005.

#### **§ 4. MUKAYESELİ HUKUKTA FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI**

Günümüzde gelişmiş ülkelerin ekonomisine ve uluslararası ticarete bakıldığında fikrî hakların etkisi tartışmasız olarak görülmektedir. Dünya ticaretine yön veren gelişmiş ülkelerin ekonomilerinin ve ihracatlarının ana kalemlerini, yazılım, müzik ve sinema gibi eserler, uluslararası niteliğe sahip markalı ürünler, ileri teknoloji gerektiren ürünler ve tüm bu gruplara ait hizmet, lisans, know-how<sup>44</sup>, teknoloji transferi oluşturmaktadır. Ancak hak sahipleri ve toplum, uluslararası niteliğe bürünmüş olan korsan ve taklit ürünler sebebiyle ciddi şekilde zarar görmektedir. Fikrî haklara konu ürünlerin ekonomik boyutunun bu şekilde ön plana çıkması, bu alanda diğer stratejilerle desteklenmiş ulusal politikalar üretilmesine neden olmuştur<sup>45</sup>.

##### **A) Amerika Birleşik Devletleri'nde Fikrî Mülkiyet Hakları**

Daha önce ifade edildiği üzere, ABD'de fikir ve sanat eserleri hukuku, 1790 yılında Telif Hakları Kanunu ile yürürlüğe konmuştur. Söz konusu kanunda eser sahiplerine, 40 yıl süre ile eserlerini basım yoluyla çoğaltma, tekrar çoğaltma veya yayınlama hakkını ve bu süreyi yeniden 40 yıl süreyle uzatma hakkını vermektedir. Bu kanunda 1831, 1870, 1909 ve 1976 yıllarında önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir<sup>46</sup>. 1802 yılında kitapların ilk kez telif hakkı işareti taşıması gerekli kılınmıştır. Kanun, aynı zamanda koruma alanını, resimleri, oymaları ve kabartmaları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 1831 yılında, bu sayılanlara müzik eserleri de eklenmiş ve koruma süresinin ilk dönemi 28 yıla çıkarılmıştır. 1846 yılında, Kongre Kütüphanesi'ne (Librarian of Congress) birer nüshalarının tevdi edilmesi zorunluluğu getirilerek bütün eserlerin sürekli bir indeksinin tutulması sağlanmıştır. 1870 yılında resim, çizim, oyma, heykel, model ve desenler güzel sanat eserleri olarak tanımlanmıştır. ABD Telif Hakları Ofisi, Kongre Kütüphanesi bünyesi içinde örgütlenmiştir. 1891 tarihli Kanun, yabancı kitapları, ABD içinde basılmış ve yayımlanmış olmak şartı ile koruma kapsamına almıştır. 1909 Kanunu ile bu şart kaldırılarak, ABD'de veya diğer ülkelerde basılmış olsun, bütün kitaplara koruma

---

<sup>44</sup> Know-how, sanayi devriminden sonra Anglo-Amerikan Hukuk çevresinde ortaya çıkmış bir kavramdır. (Gürzumar, Osman Berat: Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukuken Korunması, İstanbul 1995, s.81); Arıkan, A. Naci: Teknik Bilgi (Know-How) Sözleşmelerinin Hukuksal ve Vergisel Boyutu (Vergi Dünyası, 2001/234, s. 78-88); Erbay, İsmail: Know-how Sözleşmesi Ankara 2002 s. 3-8.

<sup>45</sup> DPT s.3.

<sup>46</sup> T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s.13; Gemrik, s.11.

getirilmiştir<sup>47</sup>.

1 Ocak 1978 tarihinde yürürlüğe giren mevcut Kanun'da ise, koruma süresi eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl olarak düzenlenmiştir. 1978 tarihli Kanun, koruma kapsamında olan eserleri; yazılı eserler, heykel çalışmaları, tablo, fotoğraf ve dizaynlar, sesli ve görüntülü eserler, mimari plan ve modeller, müzik kompozisyonları ve kareografik eserler şeklinde tanımlamış; koruma süresi dolan ve kamuya mal olan eserler ile Amerika Birleşik Devletleri tarafından yaratılan eserleri, tek kelime ve kısa sloganları, daire, kare gibi genel dizaynları ve iş hayatına ilişkin matbu formları koruma kapsamı dışında bırakmıştır<sup>48</sup>. Amerika Birleşik Devletleri, Bern Sözleşmesini imzaladıktan sonra, sözleşmeye uygun değişiklikleri, 1998 tarihli Dijital Milenyum Telif Hakları Kanunu (Digital Millennium Copyright Act) ile gerçekleştirmiştir<sup>49</sup>.

ABD Ticaret Bakanlığı'na bağlı ABD Patent ve Marka Bürosu, fikrî mülkiyet haklarının korunmasını teşvik amacıyla, ABD içinde ve dışında önemli bir rol oynamaktadır. Büro, ülke içinde kanunların çıkması ve güncellenmesi için Kongre ile yakın temas kurulması, korsan ürünlerle savaşılmaları için eğitici faaliyetler düzenlenmesi, fikrî mülkiyet hakları konusunda sistemlerini ve kanunlarını geliştirmek isteyen ülkelere teknik destek ve eğitim sağlanması, karşılıklı ticaret anlaşmalarının yapılması öncesinde anlaşmalarda fikrî mülkiyet haklarının yer almasını sağlamak üzere, ABD Dışişleri Bakanlığı ve Ticaret Temsilciliği'ne danışmanlık yaparak, bu alandaki yasaların etkinliğinin denetlenmesi gibi birçok alanda çalışmalarını yürütmektedir. ABD Hükümeti ayrıca, belirli aralıklarla raporlar hazırlayarak, ülkelerin fikrî mülkiyet hakları alanındaki durumunu ortaya koymaktadır. ABD'nin başkenti Washington'da, 30 Nisan 2007 tarihinde gerçekleşen ABD-AB Zirvesi'nde, ABD - AB Transatlantik Ekonomik Entegrasyon Planı imzalanarak, transatlantik ekonomik entegrasyonun güçlendirilmesine ilişkin yeni bir çerçeve kabul edilmiştir. Zirve; ekonomik düzenlemeler, otomotiv, menkul değerler ve tıbbi hizmetler gibi önemli sektörlerle yatırım, ticaret güvenliği ve fikrî mülkiyet hakları gibi alanları kapsamıştır<sup>50</sup>.

---

<sup>47</sup> Yüksel s.106.

<sup>48</sup> Kimler, Paul F: ABD Fikrî Mülkiyet Hukukuna Genel Bir Bakış, Uluslararası Hukuk Kurultayı, Ankara, 2002, s.352-362.

<sup>49</sup> Gemrik s.11.

<sup>50</sup> <<http://baybul.com/genel-konular/240542-abd-de-fikri-mulkiyet-haklari.html?langid=1>>(E.T. 10.05.2011).

## **B) Kanada’da Fikrî Mülkiyet Hakları**

Kanada’da fikrî mülkiyet hakları konusunda Federal Kanun olarak bilinen kanuna göre söz konusu haklar; patentler, ticari marka, telif hakları, endüstriyel tasarım ve diğer kanuni haklar olarak düzenlenmiştir. Bunlardan patentler konusunda Kanada, Paris Sözleşmesi (Paris Convention) ile Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasını (General Agreement on Tariffs and Trade) imzalayan ülkeler arasındadır. Söz konusu sözleşme ve anlaşmayı imzalayan diğer ülkelerin herhangi birinde bir patentin verilmesi için yetkili mercilere başvuranlar, başvuru tarihinden itibaren on iki ay süreyle patent belgesi almak için Kanada’da başvuru yapma konusunda, rüçhan hakkından yararlanırlar. Kanada ticari marka konusunda ise yine Paris Sözleşmesi (Paris Convention) ile Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasını (General Agreement on Tariffs and Trade) imzalayan ülkeler arasındadır. Aynı zamanda NAFTA anlaşması üyesidir. Ancak Nis Anlaşması (Nice Agreement), Madrid Protokolü (Madrid Protocol) ve Marka Kanunu Anlaşmasını (Trademark Law Treaty) imzalayan ülkelerden biri değildir. Kanada, Telif hakları alanında ise Bern Sözleşmesi (Bern Convention), Telif Hakları Evrensel Sözleşmesi (Universal Copyright Convention) ve Roma Sözleşmesini (Rome Convention) imzalayan ülkeler arasında bulunmaktadır. Aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü üyesi olan Kanada, söz konusu sözleşmeleri imzalayan ülkeler ile DTÖ üyesi olan ülkelerin telif haklarını tanımaktadır. Kanada ayrıca Dünya Fikrî Mülkiyet Teşkilatı Telif Hakları Anlaşması (WIPO Copyright Treaty) ile İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi (WIPO Performances and Phonograms Treaty) ve NAFTA üyesidir<sup>51</sup>. Son dönemde ise Kanada’da fikrî mülkiyet haklarının güçlendirilmesi ve sermaye tavanı aracılığıyla dış yatırımın kısıtlanması gibi sorunların çözümü ele alınmıştır<sup>52</sup>.

**I-) Patentler:** Patent, federal devlet tarafından Patent Kanununda (Patent Act) belirtilen kıstaslara uyan buluşlara verilmekte olup patent sahibinin buluşun başkaları tarafından üretilmesini, kullanılmasını veya satılmasını engellemesi amacıyla kullanılmaktadır. Patentler sadece belli buluşlara (makinalar, teknik süreçler vs.) verilmektedir. Bir buluşun patent alabilmesi için kullanışlı ve yenilikçi olması gerekmektedir. Buluşun patent başvurusu yapılmadan önce kamuya çeşitli yollarla ifşa edilmesi patent alınmasına engel olmaktadır. Ancak ifşa eylemi mucit ya da mucitten bilgi

<sup>51</sup> T.C. Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği: Kanada Özet İş Rehberi, 2010, s.26-27.

<sup>52</sup> TÜSİAD: Avrupa İş Dünyası Gündemi, 2010, <<http://www.tusiad.org/>> (E.T. 10.05.2011).

edinen bir kişi tarafından yapıldıysa ve başvuru ifşadan sonraki bir yıllık süre içinde gerçekleştirildiyse patent alımında engel bulunmamaktadır. Aynı buluş için birden fazla kişinin patent başvurusunda bulunması halinde başvuruyu önce yapmış olan mucidin patent hakkı bulunmaktadır<sup>53</sup>.

**II-) Ticari Marka:** Ticari marka bir kişinin veya işletmenin mal ve hizmetlerinin diğerklerinden ayrılmasını sağılayan kelime, sembol ya da şekildir. Ticari marka hakları, mal ve hizmetlerin Kanada’da kullanılması yoluyla ya da tescil yoluyla elde edilir. Kanada’da ticari markaların korunması için tescil zorunluluğı olmamasına rağımen korumayı Kanada çapında garanti altına almak için tescil ettirmek önemli bir husustur<sup>54</sup>.

**III-) Telif Hakları:** Kanada’da telif hakları, Telif Hakları Kanunu (Copyright Act) ile düzenlenmektedir. Telif hakkı müzik, tiyatro, edebiyat ve başka sanat kollarında yaratılmış bir eserin üretilme, yayınlanma, sahneye konma, kamuya sergilenme vb. hususlarında tek hak sahibi olmayı sağılamaktadır. Telif hakkı bir düşünce, konsept ya da bilgiyi korumamaktadır<sup>55</sup>.

**IV-) Endüstriyel Tasarım:** Kanada’da Endüstriyel Tasarım Kanunu (Industrial Design Act) ile düzenlenen endüstriyel tasarım tescilleri faydalı bir ürünün estetik özelliklerini korumaktadır. Tasarımın tescillenebilir olması için orijinal bir şekil, biçim, doku veya süsleme içermesi gerekmektedir<sup>56</sup>.

**V-) Diğerk Önemli Haklar ve Yasalar:** Kişilik hakları genel olarak eyalet kanunları ile düzenlenmektedir. Ancak Ticari Markalar Kanununda hayatta olan ya da son 30 yıl içerisinde vefat etmiş bir kişinin adı ya da soyadının marka olamayacağı ifade edilmektedir. Topografya; Entegre Devre Topografyaları Kanunu (Integrated Circuit Topography Act) ile mikroçip ve yarı iletken çiplerde kullanılan elektronik devrelerin üç boyutlu dizilimini korumak mümkün bulunmaktadır. Bitki Yetiştiricileri; Kanada, Yeni Bitki eşitlerini Koruma Uluslararası Birliğı (Union for the Protection of New Varieties of Plants) üyesi olup yeni bitki eşitleri, Bitki Yetiştiricilerinin Hakları Kanunu (Plant Breeders’ Rights Act) ile korunmaktadır. Alan adı; Kanada’da internet alan adı kayıtları

<sup>53</sup> Patent Act: RSC 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/P-4/page-1.html>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>54</sup> Trade-marks Act: RSC 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/T-13/page-1.html>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>55</sup> Copyright Act: RSC 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-42/page-1.html>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>56</sup> Industrial Designs Act: 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/I-9/page-1.html>> (E.T. 10.05.2011).

kendi ülke kodu olan ‘‘ca’’ ile yapılabilmektedir. Ancak ‘‘ca’’ alan adının kullanılabilmesi için belli kıstaslara uymak gerekmekte olup, Kanada İnternet Kayıt Otoritesi (Canadian Internet Registry Authority) ile irtibata geçilmesi gerekmektedir. Federal Ceza Kanunu, ticari marka taklidine karşı yaptırım uygulanmasını öngörmektedir<sup>57</sup>.

### **C) Avrupa Birliği’nde Fikrî Mülkiyet Hakları**

Avrupa’da fikrî mülkiyet teorisi, en çok 18. yy.da ‘‘Tabii Hukuk Okulu’’ içinde gelişmiş, Fransız İhtilâlinden sonra da 1791 ve 1793 tarihli ihtilal kanunlarıyla pozitif hukukta benimsenmiştir. Yine de bu teorinin etkisiyle ortaya atılan ‘‘edebi mülkiyet’’, ‘‘sınaî mülkiyet’’, ‘‘ilmî mülkiyet’’ ve ‘‘ticarî mülkiyet’’ kavramları, günümüzde de gerek pozitif hukukta, gerek doktrinde kullanılmaktadır<sup>58</sup>. 20 Mart 1883 tarihli Sınaî Mülkiyetin Himayesi için Paris İttihadı Mukavelenamesi sonrası, söz konusu alanda aşağıdaki gibi bir gelişim olmuştur.

Paris İttihadı Mukavelenamesi, Brüksel’de 14 Aralık 1900 Tarihinde, La Hey’de 6 Kasım 1925 Tarihinde, Londra’da 2 Haziran 1934 Tarihinde, Lizbon’da 31 Ekim 1958 Tarihinde ve Stockholm’de 14 Temmuz 1967 Tarihinde değiştirilmiştir edilmiştir. 1925 yılından beri Londra Metnine, 1883 tarihli Sınaî Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi’nin 1 Şubat 1995 tarihli Stockholm Metni’nin 1-12. maddelerine 01.02.1995 tarihinden itibaren ülkemiz taraf olmuştur<sup>59</sup>.

Avrupa’da yoğun çabalar neticesinde 9 Eylül 1886 tarihinde Bern’de Almanya, Belçika, Fransa, İngiltere, İspanya, İsviçre, İtalya gibi Avrupa ülkeleri ile Haiti, Liberya ve Tunus’un delegeleri tarafından bir sözleşme imzalanmıştır. Edebi ve artistik eserlerin himayesine ilişkin Bern sözleşmesi veya kısaca ‘‘Bern sözleşmesi’’ şeklinde adlandırılmış olan bu konvansiyon 4 Mayıs 1896’da Paris’te, 13 Kasım 1908’de Berlin’de, 20 Mart 1914’de Bern’de, 2 Haziran 1928’de Roma’da ve 26 Haziran 1948 de Brüksel’de çeşitli değişikliklerle tamamlanmıştır<sup>60</sup>.

Avrupa’da fikrî hakların korunması konusunda uluslararası alanda atılan önemli bir

<sup>57</sup> <<http://www.kanberkilinc.com.tr/kanadada-fikri-mulkiyet-haklari.htm>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>58</sup> Erel, N. Şafak: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 1998, s.9; Noyan, Erdal: Patent Hukuku ve Fikri Haklar, Ankara 2001, s.18.

<sup>59</sup> Noyan, Erdal: Patent Hukuku, İstanbul 2011, s.8.

<sup>60</sup> Hirş, Ernst: Bern Sözleşmesi, AÜHFD 1950, Cilt:7 Sayı:1-2, s.134-135

adım da, İcracı Sanatçılar Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına ilişkin Roma Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme ile fikrî hukukta önemli bir yer teşkil eden komşu haklar (neighbouring rights - droits voisins) düzenlenmiştir. Komşu haklar, mevcut bir eseri, özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen veya çalan ya da çeşitli biçimlerde icra eden sanatçıların, fonogram<sup>61</sup> yapımcılarının ve radyo televizyon kuruluşlarının kendi ürünleri üzerindeki haklarını ifade etmektedir. İcracı sanatçılarla, plak yapımcıları ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki hakların birlikte düzenlenmesinin nedeni, komşu hak kategorileri arasında, herhangi bir hak grubunun diğer iki grup ile yakın ilişkisinin bulunması ve grupların birbirleri üzerinde önemli ölçüde etki sahibi olmasıdır. Fonograma kaydedilmiş bir icranın radyo ve televizyonda yayımlanması, bu iç içe ilgi ve etkinin belirgin bir örneğidir<sup>62</sup>.

Komşu hakların, Bern Sözleşmesi'nde düzenlenmesine ilişkin çabalar söz konusu olsa da, bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Çeşitli ülkelerin ulusal mevzuatında düzenlenmiş olan bu haklara, uluslararası koruma sağlamak amacıyla, 1960 yılında La Haye'de toplanan Uzmanlar Komisyonu, sözleşme tasarısı hazırlamıştır<sup>63</sup>. La Haye Tasarısı üzerine, 26 Ekim 1961 tarihinde Roma'da toplanan ve 18 devlet temsilcisinin katıldığı Diplomatik Konferans'ta, Roma Sözleşmesi olarak anılan İcracı Sanatçılar Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme imzalanmıştır<sup>64</sup>. Roma Sözleşmesi 18 Mayıs 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Roma sözleşmesine 1 Ocak 2001 tarihi itibarıyla taraf olan devlet sayısı 67 olmuş ve Türkiye 12 Temmuz 1995 tarihinde 4116 sayılı Kanun ile Roma Sözleşmesine taraf olmayı uygun bulmuştur<sup>65</sup>.

18-29 Ekim 1971 tarihleri arasında Cenevre'de toplanan uluslararası konferans tarafından kabul edilen Fonogramların İzinsiz Çoğaltımına Karşı Yapımcıların Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi, 18 Nisan 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir<sup>66</sup>.

---

<sup>61</sup> Fonogram: Sinema esen gibi görsel - işitsel eserler içindeki ses tespitleri hariç olmak üzere, bir icrada yer alan seslerin veya diğer seslerin veya ses temsillerinin tespit edildiği ses taşıyıcısı fiziki ortamı ifade eder. (Erbek, Özge: Müzik Eserlerinin Umuma Açık Mahallerde Kullanılması, DEÜHFD 2007, Cilt:9, Özel Sayı, s.872).

<sup>62</sup> DPT: Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1995, s.1.

<sup>63</sup> DPT, s. 4-5.

<sup>64</sup> Beşiroğlu s.485-495.

<sup>65</sup> Erel s.22.

<sup>66</sup> Sözleşmeye katılacak devletler bakımından, katılımın sözleşmede belirtilen şartlarda bildirildiği tarihten itibaren üç ay sonra yürürlüğe gireceği hükme bağlanmıştır (md. 11).

02 Mart 2001 tarihi itibariyle sözleşmeye taraf devlet sayısı 64'tür. Türkiye, bu sözleşmeye katılmamıştır.

Diğer taraftan, Avrupa Birliği'nde eser sahibinin hakları ve bağlantılı haklar alanında uyumlaştırmaya yönelik sekiz adet direktif çıkmıştır. Bu direktifler sırası ile şu şekildedir:

-91/250 sayılı ve 14 Mayıs 1991 tarihli Bilgisayar Programlarının Hukukî Korunmasına Dair Konsey Direktifi

-92/100 sayılı ve 19 Kasım 1992 tarihli Fikir ve Sanat Eserleri Haklarının Kiralanması, Ödünç Verilmesi ve Bağlantılı Haklara Dair Konsey Direktifi

-93/83 sayılı ve 27 Eylül 1993 tarihli Uydu Yayınlarına ve Kablolu Yayınlarla Uygulanan Fikir ve Sanat Eserlerine Dair Haklar ile İlgili Haklara İlişkin Bazı Kuralların Koordinasyonu Hakkında Konsey Direktifi

-93/98 sayılı ve 29 Ekim 1993 tarihli Fikir ve Sanat Eserlerine Dair Haklar ile İlgili Hakların Konuna Sürelerinin Uyumlaştırılmasına İlişkin Konsey Direktifi

-96/9 sayılı ve 11 Mart 1996 tarihli Veritabanlarının Hukukî Korunmasına İlişkin Parlamento ve Konsey Direktifi

-2001/29 sayılı ve 22 Mayıs 2001 tarihli Enformasyon Toplumunda Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Hakların Uyumlaştırılması Hakkında Parlamento ve Konsey Direktifi

-2001/84 sayılı ve 27 Eylül 2001 tarihli Orijinal Sanat Eseri Sahibi Lehine Yeniden Satış Hakkına İlişkin Parlamento ve Konsey Direktifi<sup>67</sup>

Bu doğrultuda Avrupa Komisyonu, 1993 yılında AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'na, bu Topluluk Tasarımı Tüzüğü Tasarısı ile tasarımların hukukî korunmasına ilişkin bir direktif tasarısı sunmuştur. Çeşitli değişikliklerden sonra, tasarımların korunmasına ilişkin mevzuatlarda uyumlaştırmaya yönelik 98 71/EC sayılı Direktif 13 Ekim 1998 tarihinde kabul edilmiştir. Bunu takiben. 12 Aralık 2001 tarihinde

---

<sup>67</sup> Türkekul, Erdem: Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Haklar Ön Raporu, Dokuzuncu Kalkınma Planı Fikrî Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu, DPT, Ankara 2005, s.18-19.

ise Topluluk tasarımına ilişkin 6/2002/EC sayılı Konsey Tüzüğü kabul edilmiş ve 6 Mart 2002 tarihinde söz konusu Tüzük yürürlüğe girmiştir<sup>68</sup>. Son olarak 2004/48 sayılı ve 29 Nisan 2004 tarihli Fikrî Mülkiyet Haklarının Uygulanmasına İlişkin Parlamento ve Konsey Direktifi yayınlanmıştır<sup>69</sup>.

---

<sup>68</sup> Uzunçakmak, Şule Özge: Şirketler Hukuku Alanında Türkiye İçin Öngörülebilecek Müzakere Pozisyonunun Değerlendirilmesi, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Uzmanlık Tezi, Ankara 2004, s.15.

<sup>69</sup> Türkekul s.19

## § 5. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ ÇEŞİTLERİ

Fikrî mülkiyet hakları; maddî varlığa sahip olmama, cisimleştiği eşyadan farklı ve süreyle sınırlı olma gibi özellikleriyle maddî mülkiyet haklarından ayrılır. Maddî mülkiyet hakları süreyle sınırlanmamıştır. Otomobil, masa ve çanta gibi maddi bir eşyanın sahibi, o eşyayı dilediği gibi kullanabilir, başkasına verebilir ya da tahrip edebilir. Dünyanın her yerinde bu kural aynıdır. Buna karşılık patent, marka, tasarım, müzik, sinema ve güzel sanat gibi fikrî mülkiyet haklarında durum farklıdır<sup>70</sup>. Buna göre aşağıdaki başlıklar altında inceleme yapmak daha uygun olacaktır.

### A) Fikir ve Sanat Eserleri

Fikir ve sanat eserleri hukukunun en önemli kavramlarından biri eser kavramıdır. Doktrinde, bir fikrî emek ürününün eser niteliğini taşıyabilmesi için biri objektif, diğeri sübjektif iki şartın varlığı aranmıştır<sup>71</sup>. Buna göre, ancak iktisâden değerlendirilmeye elverişli olan (objektif şart) ve yaratıcısının özelliğini taşıyan (sübjektif şart) fikrî ürün, eser olarak kabul edilebilir. Objektif unsura göre, fikrî ürünün iktisaden değerlendirilmeye elverişli olması, bir başka deyişle kamuya sunularak kullanma ve yararlanma imkânının bulunması gerekmektedir. Sübjektif unsura göre ise; ancak yaratıcısının özelliğini taşıyan, yani özgün olan fikri ürünler eser niteliğini kazanabilmektedir<sup>72</sup>. Eser kavramının, sözlük karşılığı “*emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt*” şeklindedir<sup>73</sup>.

Bir eserin koruma altına alınabilmesi için güzel olması veya sanatsal değer taşıması şart olmayıp, orijinal<sup>74</sup> olması yeterlidir; ancak bu kavram ülkeden ülkeye değişiklik göstermekte, bazı ülkelerde eserin alıntı olmaması yeterliyken, bazı ülkelerde eserin, eser sahibine ait özgün nitelikleri taşıması aranmaktadır.

5846 sayılı Kanunun 1. maddesinin B bendinde eser, “*Sahibinin hususiyetini taşıyan ve aşağıdaki hükümler uyarınca ilim ve edebiyat, mûsikî, güzel sanatlar veya*

---

<sup>70</sup> Suluk, Cahit: Fikrî Mülkiyet Hakları, <<http://www.fikrimulkiyet.com/fikri-mulkiyet-haklari.html>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>71</sup> Dardoğan s.9; Erel s.32.

<sup>72</sup> Erel s.32.

<sup>73</sup> TDK: Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>74</sup> Kilmer, Paul F: ABD Fikri Mülkiyet Hukukuna Genel Bir Bakış, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Ankara 2002, s.342.

*sinema eserleri sayılan her nevî fikir ve sanat mahsulüdü*<sup>75</sup>'' şeklinde tanımlanmıştır. Bir fikir ve sanat eserinin FSEK anlamında eser olarak kabul edilebilmesi, yani korunabilmesi için<sup>76</sup>;

- Eser sahibinin hususiyetini taşıması,
- Eser sahibinin hususiyeti yansıtacak düzeyde şekillenmiş olması,
- FSEK'te öngörülen eser türlerinden birinin içine girmesi,
- Fikrî çabanın ürünü olması, gerekir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda eserler dört ana gruba ayrılmıştır<sup>77</sup>;

- İlim ve edebiyat eserleri (m.2),
- Mûsikî eserleri (m.3),
- Güzel sanat eserleri (m.4),
- Sinema eserleri (m.5).

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2. maddesine göre fikir ve sanat eserleri '*ilim ve edebiyat eserleri, herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları, her nevî rakslar, yazılı koreograf eserleri, pandomimalar ve buna benzer sözsüz sahne eserleri, bedii vasfı bulunmayan her nevî teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevî haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projelerinden oluşmaktadır. Ancak; ara yüzüne temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere, bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar.*' şeklinde ifade edilmektedir.

<sup>75</sup> WIPO Telif Hakları Anlaşmasına Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, T.C.Resmi Gazete, 8 Mayıs 2007 Tarih ve 26516 Sayılı, <<http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>76</sup> Tekinalp s.110.

<sup>77</sup> FSEK: T.C Resmi Gazete, 8 Mayıs 2007 Tarih ve 26516 Sayılı.

FSEK'in 3. maddesine göre mûsikî eserleri, her nevî sözlü ve sözsüz belgelerdir. Güzel sanat eserleri FSEK'in 4. maddesinde ele alınmıştır. Bu maddeye göre; güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan;

-Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi,

-Heykeller, kabartmalar ve oymalar,

-Mimarlık eserleri,

-El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları,

-Fotoğrafik eserler ve slâytlar

-Grafik eserler,

-Karikatür eserleri,

-Her türlü tipleridir.

Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatlarını etkilemez.

Sinema eserleri ise FSEK'in 5. maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre Sinema eserleri şunlardır:

-Sinema filmleri;

-Öğretici ve teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler;

-Her nevî ilmî, teknik veya bedî mahiyette projeksiyon diyaizitfleri.

Bu sayılan eserler film ve camdan başka bir madde üzerine tespit edilmiş olsa da, projeksiyonla gösterildiği takdirde sinema eseri gurubuna girer. Sırf beste, nutuk, konferans aktarımları, sinema eseri sayılmaz.

İşleme ve derleme eserlere bakıldığında ise; işleme eser 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri kanununun 6. maddesinde ele alınmıştır. Buna göre işleme eser; diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan fikir ve sanat mahsulleridir. Bunlar şu şekilde sayılabilir<sup>78</sup>:

-Tercümeler;

-Roman, hikâye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevîlerden bir başkasına çevrilmesi;

-Mûsikî, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekle sokulması;

-Mûsikî aranjman ve tertipleri;

-Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekle sokulması;

-Bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması;

-Belli bir maksada göre ve husûsi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi;

-Henüz yayımlanmamış olan bir eserin, ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi (İlmi bir araştırma ve çalışma mahsulü olmayan alelade transkripsiyonlarla faksimileler bundan müstesnadır.);

-Başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması.

-Bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması;

-Belli bir maksada göre ve husûsi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan veri tabanları (Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan verilere materyalin korunması için genişletilemez).

---

<sup>78</sup> FSEK: T.C.Resmi Gazete, 8 Mayıs 2007 Tarih ve 26516 Sayılı.

İşleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu kanuna göre eser sayılır.

Derleme eser ise; Özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler ve antolojiler gibi muhtevası seçme ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eseri ifade etmektedir<sup>79</sup>.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku'nun temel kavramının eser olduğunu ve bir eserin hukuki şartlarının oluşabilmesi için iki unsura ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki objektif unsur olan üründür. Buna göre eser, ilk önce temellüke ve tasarrufa uygun maddi bir varlık olarak var olmalıdır. İkincisi ise, subjektif unsur olup, eserin sahibinin özelliğini taşıyan bir fikir ve sanat eseri olmalıdır<sup>80</sup>.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir başka kararında, her fotoğrafın eser vasfında olmadığını, bir fotoğrafın güzel sanat eseri olarak kabul edilebilmesi için, estetik değerinin bulunması gerektiğini, estetik niteliğin tespitinin özel ve teknik bilgiyi gerektirdiğini, eserin hukuki varlığının hakim tarafından resen tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir<sup>81</sup>.

Yine Yargıtay Genel Kurulu, karikatürist ve ressam olan davacının, eserinin canlandırma (animation) şeklinde işlenerek eserine haksız tecavüz iddiasıyla açtığı davada, eser sahibinden izin alınmadan işleme, çoğaltma, TV, Uydu ve Kablo yoluyla yayma hakkına tecavüz oluşturduğu kabul edilmiştir<sup>82</sup>.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, bir bilimsel çalışmanın meydana getirilirken, yayınlanmış musiki, ilim ve edebiyat eserlerinden ve alenileşmiş güzel sanat eserlerinden maksadın haklı göstereceği bir nispet dahilinde iktibaslar yapılabileceği açık olup, örnek şiir seçilirken kitabın genelini eser sahibine ait olmamasını iktibasın sınırlarının aşılması olarak kabul etmiştir<sup>83</sup>. Yargıtay 7. Ceza Dairesi, benzer kararında, suça konu şiirlerin sahibinden izin alınmaksızın, eserde yer almasının davacının mali ve manevi haklarını ihlal edici nitelikte olduğunu belirtmiştir<sup>84</sup>.

<sup>79</sup> TBMM: 4630 sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun, <<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4630.html>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>80</sup> Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2009/15459 E, 2009/541 K ve 18.11.2009 T

<sup>81</sup> HGK, 11.5.2011, 11205/305 <<http://www.kazanci.com>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>82</sup> HGK, 20.3.2002, 11176/214 <<http://www.kazanci.com>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>83</sup> Y.11.HD. 24.1.2008, 7065/9425 <<http://www.kazanci.com>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>84</sup> Y.7.CD. 24.1.2008, 15346/314 <<http://www.kazanci.com>> (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi başka bir kararında, televizyon yayınında karşıt görüşlerin bir araya gelip, fikirlerini ifade etmesi ve tartışılan konunun niteliğinin öncesinde bir hazırlık yapmayı gerektirmesi karşısında, somut olayda röportajdan çok bilimsel bir çalışmanın oluştuğunu belirtmiştir<sup>85</sup>.

Yine Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, sahibinin hususiyetini taşıyorsa bir haritanın eser olarak değerlendirilebileceğini, yaratıcısından izinsiz haritanın kullanılmaması gerektiğini belirtmiştir<sup>86</sup>.

## **B) Patent ve Faydalı Modeller**

Patent, yeni bir ürün, üretim yöntemi ya da herhangi bir yenilik bulan kimseye, bu buluşu üzerinde mülkiyet hakkı veren bir ayrıcalıktır<sup>87</sup>. Patent konusu olan buluşlar, teknoloji transferinde de önemli bir yere sahiptir. Bilim ve teknolojinin gelişmesini isteyen ülkeler, bu alandaki yeni teknolojilerin geliştirilmesini, yaygınlaşmasını teşvik etmiş; diğer taraftan da başkaları tarafından kopya edilmesinin önüne geçilmesi amacıyla hak sahibinin korunması için gerekli olan yasal düzenlemeleri yapmışlardır<sup>88</sup>. İngilizce bir sözcük olan patent, imalat imtiyazı ya da ihtira beratı olarak da ifade edilir. Denizcilik, kuyumculuk ve metalürji gibi çeşitli alanlarda ve farklı anlamlarda kullanılan patent, ticaret hukuku açısından daha önce benzeri olmayıp bulunan, yaratılan, türetilen ya da icat edilen bir şeye verilen berattır. Başka bir ifadeyle sanayi alanında bir icat yapan (keşifte bulunan) kimsenin, belirli bir süre bu icattan yalnız kendisinin yararlanmasını, ya da başkalarının bundan yararlanmasının kendi iznine bağlı olmasını sağlayan resmî hukuksal belgedir.<sup>89</sup> Patentler, teknolojik bilgi açısından önemli kaynaklardır. Patent sistemi iyi yapılandırılırsa uluslararası standartlara ulaşmak mümkün olmaktadır<sup>90</sup>.

Patent kavramı Türkçe’de ilk kez 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu’nda ihtira beratı olarak kullanılmıştır. İhtira terimi “benzeri görülmemiş bir şey icat etme, vücuda getirme” anlamına gelmekte; berat terimi ise, imtiyaz verildiğini bildiren fermanı ifade etmektedir.

<sup>85</sup> Y.11.HD. 13.3.2007, 943/4555 <<http://www.kazanci.com>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>86</sup> Y.11.HD. 11.10.2002, 8575/8839 <<http://www.kazanci.com>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>87</sup> Başaran s.25.

<sup>88</sup> Pınar, Hamdi: Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye, İstanbul 2004, s.33-34.

<sup>89</sup> Memduhoğlu, Hasan Basri: Sınai Mülkiyet Hakları, Üniversite ve Toplum Dergisi 2007, Cilt:7, Sayı:1, <<http://www.universite-toplum.org/summary.php?id=300>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>90</sup> Torremans, Paul/Holyoak, Jon: Intellectual Property Law, London 1998, s.27.

551 sayılı Patent Halklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede ise, uluslararası literatüre uygun olarak “patent” kelimesi kullanılmıştır. Günümüzde patent kavramının fikir birliğine varılmış bir tanımı bulunmamakla birlikte, doktrinde ve yargı kararlarında kavram iki farklı şekilde anlamlandırılmaktadır. Dar anlamda patent, kanundaki koşulları taşıyan bir buluş<sup>91</sup> için verilen yazılı belgeyi ifade eder. Bu yönüyle patent terimi, yalnızca buluşu belgeleyen maddî bir unsur nitelendirir. Geniş anlamda patent ise, hem buluş üzerindeki inhisari kullanma yetkisini hem de bu yetkiyi ispatlayan belgeyi ifade eder. Bu anlamda patent kavramı, patent hakkını da içine alacak şekilde buluş sahibinin yaratıcı düşüncesinin, belirli bir zaman dilimi içinde, yasal hükümler çerçevesinde koruma altına alındığını gösteren belge olarak tanımlanmaktadır<sup>92</sup>.

Patent hakkının buluş sahibine tanıdığı, başkalarının patent konusu teknolojiyi üretme ve satma hakkını kısıtlayan tekel hakkı, buluş sahibinin geliştirdiği teknoloji sayesinde, bilgileri ayrıntılı olarak açıklaması ile dengelenmektedir. Birbirine aykırı bu iki işlevden ilki, buluş faaliyetlerini ödüllendirmekte, ikinci ise araştırma geliştirme faaliyetlerinde hareket noktasını oluşturup, önceki buluşları daha ileri götürmeyi kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır<sup>93</sup>. Buluşların patent ile korunmasının amaçları; zihnî yaratmanın tanınması, buluş faaliyetinin özendirilmesi, buluş sahibinin ödüllendirilmesi, araştırma geliştirme sonuçlarının açıklanarak, teknik bilginin yaygınlaştırılmasıdır<sup>94</sup>.

Faydalı model, Türkiye’de ve uluslar arası mevzuatta yeni olan ve sanayiye uygulanabilen buluşların sahiplerine belirli bir süre (10 yıl), bu buluş konusu ürünü üretme ve pazarlama hakkının tanınmasıdır. Faydalı model koruması elde etme işlemlerinin basit ve ucuz olmasının, özellikle küçük ve orta ölçekli sanayicilerimizle, araştırma kuruluşlarımızın buluş yapmalarını ve bunları sanayiye uygulamalarını özendireceği düşünülmüştür. Diğer taraftan, özellikle günümüzde, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin gerçekleştirdiği yeniliklerin, rakiplerce kopyasının yapılarak taklit edilmesi tehlikesi mevcuttur. Küçük ve orta büyüklükteki bu işletmelerin, mütevazı de olsa, bu buluşlarını faydalı model belgesi vererek korumak, onların ekonomik varlıklarının

<sup>91</sup> Patent hukukunun temelini “buluş” kavramı oluşturmaktadır. Buluş, teknoloji alanındaki belli bir sorunun çözümü olarak tanımlanır. Sözlük anlamı olarak ise “bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat” olarak ifade edilir (TDK: Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>> E.T. 10.05.2011).

<sup>92</sup> Karahan/ Suluk/ Saraç/ Nal s.161.

<sup>93</sup> Çolakoğlu, Mustafa: Dış Ticaret, Ankara 1996, s.249.

<sup>94</sup> Memduhoğlu Sinaî Mülkiyet Hakları, Ankara 2007, C. 7, Sayı 1, s.1.

idamesine hizmet edecektir. Başka bir deyişle, faydalı model koruması, tecavüz fiillerine karşı, patent korumasına oranla daha çabuk ve seri bir işlev görecektir. düzenlenmiştir.<sup>95</sup> Bir buluşun faydalı model belgesi verilerek korunabilmesi için yenilik ve sanayiye uygulanabilirlik kriterleri aranmaktadır<sup>96</sup>.

Patent hakkının tüketilmesi ise, doktrinde farklı görüşler olmasına karşın, marka hakkının tükenmesinde olduğu gibi ülkesel bir tükenme olarak kabul edilmiştir<sup>97</sup>. Faydalı modeller için buluş basamağı kriteri aranmamaktadır. Ayrıca usuller, bu usuller sonucu elde elden ürünler ve kimyasal maddelerde faydalı model koruması sağlanmamaktadır. Patentin koruma süresi incelemeli patentte 20 yıl, incelemesiz patentte 7 yıldır. Faydalı model ise 10 yıl süreyle korunur<sup>98</sup>. Bu süreler uzatılamaz; ancak incelemesiz patent, koruma süresi olan yedi yıl içerisinde incelemeli patente dönüştürülebilir ve böylece koruma süresi yirmi yıla çıkabilir. Bu koruma sürelerinin tamamlanmasıyla patent kamunun kullanımına açık hale gelir.

### **C) Diğer Fikrî Mülkiyet Hakları**

#### **I-Tasarımlar**

Tasarım; bir ürünün tamamının veya bir parçasının çizgi, şekil, renk, biçim, doku, malzemenin esnekliği veya süslemesi gibi, insan duyu ile algılanabilen çeşitli unsur veya özelliklerin oluşturduğu görünümdür. Kısaca hukukçulara göre tasarım, bir ürün veya bir ürün parçasının görünümüdür<sup>99</sup>. Tasarım hakları, Türk hukukuna ilk kez Türkiye-Avrupa Birliği Gümrük Birliği Kararına Ek 95/1 sayılı Ortaklık Konseyi Kararlarında yer alan yükümlülüklerden sonra, 1995 tarihli Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında 554 sayılı KHK ile girmiştir. 554 sayılı Kararnameye kadar tasarım hakları, Türk Ticaret Kanunundaki haksız rekabet ile FSEK' teki eser kavramları çerçevesinde korunmaya

<sup>95</sup> <[http://www.avrupapatent.com/patent\\_tescili\\_model\\_nedir.htm](http://www.avrupapatent.com/patent_tescili_model_nedir.htm)> (E.T. 10.05.2011).

<sup>96</sup> Memduhoğlu s. 1.

<sup>97</sup> Güçer, Sülün: Rekabet Hukukunda Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Çerçevesinde Sinaî Mülkiyet Hakları, Ankara 2005, s.28-29.

<sup>98</sup> Karahan/ Suluk/ Saraç/ Nal s.208.

<sup>99</sup> Avrupa Parlamentosu'nun 13.10.1998 tarihli Tasarımların Yasal Korunması Hakkındaki 98/71/EC Sayılı Yönergesi, m.1; Suluk, Cahit: Yedek Parça Tasarım Hakkının Korunması, İstanbul 2000, s.19; Suluk, Cahit: Tasarım Kavramı ve Hukuksal Koruma, [http://www.fikrimulkiyet.com/makalelerim/Guncel\\_makalelerim/TKHK.pdf](http://www.fikrimulkiyet.com/makalelerim/Guncel_makalelerim/TKHK.pdf)> (E.T. 10.05.2011).

çalışılmıştır<sup>100</sup>. Kanunda tasarım, bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütünü, ifade eder. KHK'nın 12. maddesi gereğince tescilli tasarımların koruma süresi başvuru tarihinden itibaren 5 yıldır. Anılan süre beşer yıllık dönemler halinde yenilenmek üzere toplam 25 yıla kadar uzatılır<sup>101</sup>.

## II- Markalar ve Diğer Ayırt Edici İşaretler

Genel olarak marka, bir ürünü veya hizmeti rakip ürünlerden ayırt edebilmek ve tüketicilere yüksek ve sürekli bir kalite güvencesi verebilmek için ürüne ve hizmete verilen görsel dizayn veya isimdir. Markanın ayırt edici özelliği, işlevsel özellikleri, sembolik değerleri veya bunların birleşimini belirten marka tasarımı tarafından desteklenmektedir<sup>102</sup>. Ticaret erbabı, bazen kendilerini bazen de ürün ve hizmetlerini başkalarından ayırt etmek için birtakım ayırt edici ad ve işaretler kullanır. Bu tanıtıcı işaretler günlük yaşamımızda farklı şekillerde ortaya çıkar. Tanıtıcı işaretler, adlar veya tanıtıcı unsurlar olarak da nitelenen ayırt edici ad ve işaretler kişinin adını, tüzel kişinin unvanını, bir ürün veya hizmetin orijinini (kaynağını) tanıtan işaretlerdir. Bu bağlamda ürün ve hizmetleri ayırt etmeye yarayan kişi adları, sözcükler, sayılar, harfler, şekiller, sloganlar, işaretler, amblemler, emtia ve ambalaj biçimleri tanıtıcı unsurlardandır. Bu işaretler tanıtıcı nitelikleri sebebiyle korunurlar. Daha farklı bir ifadeyle marka sahibi zamanla markasını piyasada benimsetmiş, bunun için emek ve para harcamış; bu marka üzerinde bir hakka sahip olmuştur. Bu nedenle böyle bir markanın başkaları tarafından kullanılmasını önleyebilir ve başkalarına markasını kullanması için yetki verebilir<sup>103</sup>.

Marka, bir ürün veya hizmeti, başkalarının ürün ya da hizmetinden ayırt eden işaretlerdir. Marka olabilecek işaretlerin kapsamı oldukça geniştir. Bugün dünyada koku ve ses markalarının dahi korunacağı üzerinde durulmaktadır. Ülker, Arçelik gibi ürün markaları yanında; Garanti Bankası, Güneş Sigorta gibi hizmet markaları da koruma

<sup>100</sup> Tekil, Müge: 554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları, İHFM 1997, C. 55, S.4, s.233.

<sup>101</sup> Türk Patent Enstitüsü, Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, <<http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/mevzuat/TasarimKhk.pdf>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>102</sup> Yalçın, F. Asuman/ Bulut Özlem: Marka Finansmanı, Marmara Üniversitesi SBE Hakemli Dergisi 2002, S. 5, 2002, s.8-18.

<sup>103</sup> Arslan, İ. Yılmaz: Rekabet Hukuku, İstanbul 2005, s.348.

altındadır. Ticaret unvanı, taciri; işletme adı ise, işletmeyi tanıtır. Örneğin, Gökkuşığı Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti. bir ticaret unvanıdır. Buna karşılık Çemberlitaş Turşucusu bir işletme adıdır. Diğer bir ifadeyle marka, ürün veya hizmeti; ticaret unvanı, taciri; işletme adı ise işletmeyi tanıtır. Markalar için özel düzenleme yapılmıştır. Ticaret unvanı ve işletme adı ise Ticaret Kanununda düzenlenmiş olup, bunlar markaya oranla daha zayıf bir korumaya sahiptir. Patent ve faydalı modellere benzer şekilde marka hakkına tecavüz halinde hukukî ve cezaî yaptırımlar öngörülmüştür<sup>104</sup>.

### III- Entegre Devreler

Devre, bir komutun elektronik olarak algılanmasına olanak tanıyan düzenektir. Entegre devre ise, devre öğelerinin ve bunlar arasındaki bağlantıların taban görevi yapan bir katman üzerinde ve tek bir birim halinde oluşturulmasıyla elde edilen ve çok sayıda komutu yerine getirebilen devreler bütünüdür. Yonga (çip), üzerinde devre öğelerinin oluşturulduğu tabandaki kaçmanın adı olduğu halde, entegre devre yapısının tamamını ifade etmek için kullanılmıştır<sup>105</sup>.

Türk Hukuku'nda bu konu 5147 sayılı entegre devreler ve topoğrafyalarının korunması hakkında kanun ile düzenlenmiştir. 5147 sayılı kanunun 2. maddesine göre, entegre devre; elektronik bir işlevi veya bunun gibi diğer işlevleri yerine getirmek üzere tasarlanmış, en az bir aktif elemanı olan ve ara bağlantılarından bir kısmının ya da tümünün bir parça malzeme içerisinde veya üzerinde bir araya getirilmiş ara veya son formdaki bir ürünü; entegre devre topoğrafyası ise, entegre devreyi oluşturan tabakaların üç boyutlu dizilimini gösteren, üretim amacıyla hazırlanmış ve herhangi bir formatta sabitlenmiş görüntüler dizisi olup, her görüntü entegre devrenin üretiminin herhangi bir aşamasındaki yüzeyinin tamamının veya bir kısmının görünümünü ifade etmektedir. Bunlar bir çip üzerinde yer alır. Bir entegre devre topoğrafyasının korunabilmesi için orijinal olması gerekir. Orijinallikle kastedilen entegre devre topoğrafyasının, tasarlayıcısının fikrî çabası sonucunda ortaya çıkmış ve tasarlama sırasında entegre devre üreticileri ve entegre devre topoğrafyası tasarlayıcıları arasında bilinmiyor olmasıdır.

<sup>104</sup> <[http://www.fikrimulkiyet.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=26&Itemid=88](http://www.fikrimulkiyet.com/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=88)> (E.T. 10.05.2011).

<sup>105</sup> Entegre devreyi oluşturan öğeler mikroskobik boyutlarda olduğundan, entegre devreler mikroçip olarak da adlandırılırlar. (Boztosun, Ayşe: Entegre Devre Topografyası Hakkında Eleştirel Bir Bakış, AÜEHFD 2004, C. 13, S.3-4, s.310)

Entegre devre topoğrafyaları, hak sahibi ya da izin verdiği bir üçüncü kişi tarafından, yurt içinde veya yurt dışında ilk kez ticari açıdan piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren iki yıl içinde tescil başvurusu yapılmış olması kaydıyla, tescil başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren on yıl süreyle korunur. Bu süre onuncu takvim yılının bitiminde sona erer<sup>106</sup>.

#### **IV- Yeni Bitki Çeşitleri**

Günümüzde yeni bitki çeşitlerinin geliştirilmesini özendirmek amacıyla 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahatçı Hakların Korunmasına İlişkin Kanun 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanunda; ıslahçı hakkının verilmesi için gerekli şartların karşılanıp karşılanmadığına bakılmaksızın, bir veya birden fazla genotipin ortaya çıkardığı bazı özelliklerin kendisini göstermesiyle tanımlanan ve aynı tür içindeki diğer genotiplerden en az bir tipik özelliği ile ayrılan ve değişmeksizin çoğaltmaya uygunluğu bakımından bir birim olarak kabul edilen en küçük taksonomik kısım içerisinde yer alan bitki grubu çeşit olarak; bu yeni bitki çeşidini ıslah eden veya bulan ve geliştiren kişi de ıslahçı olarak tanımlanmaktadır<sup>107</sup>.

#### **V- Yöresel Ürünler-Coğrafi İşaretler ve Biyoteknoloji**

Yöre, sınırları belirli bir coğrafi alandır. Burada yaşayan insan topluluğu, tarih boyunca fiziki ve biyolojik çevre ile beşeri faktörler arasındaki ilişkilerden kaynaklanan entelektüel bir üretim becerisi (know-how) oluşturmuştur. Bu ilişkilerden yöresel ürünler olarak adlandırılan; kökeni, adı ve ünü bu yöreye ait tipik ve kaliteli ürünler ortaya çıkmıştır. Tarihi bir derinliği olan ve varlıklarını belirli bir süredir bulundukları yerde sürdüren ve yerel kültürün önemli bir parçasını oluşturan yöresel ürünler, paylaşılan ortak becerilere dayanmakta ve üretildikleri yöre ile aralarında çok güçlü bir bağ bulunmaktadır<sup>108</sup>. Coğrafi İşaretler ise TRIPS sözleşmesinde de tanımlandığı gibi(m. 22), belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri yönünden kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge ya da ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir<sup>109</sup>.

<sup>106</sup> <[http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel\\_sinaihaklar.asp?lid=tr](http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel_sinaihaklar.asp?lid=tr)> ( E.T. 10.05.2011).

<sup>107</sup> 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarını Korunmasına İlişkin Kanun, T.C. Resmi Gazete, 15 Ocak 2004 tarih ve 25347 Sayılı, <<http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2004/01/20040115.htm#1>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>108</sup> Tekelioğlu, Yavuz/ Demirer Rena: Küreselleşme Sürecinde, Yöresel Ürünler ve Coğrafi İşaretlerin Geleceği, İGEME'den Bakış, Sayı:36, Ankara 2008, s.205.

<sup>109</sup> WTO: The Uruguay Round Agreements. Annex IC Trade-Related Aspects of Intellectual property Rights

Coğrafi işaretlemeye yönelik ilk hukukî düzenleme AB ölçeğinde 1992 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Yapılan düzenlemeler çerçevesinde birçok ürün tescillenip koruma altına alınmıştır. Koruma altına alınan ürünler, gıda piyasalarının hali hazırda en çok talep edilen ürünleri olup, Avrupa gıda siteminde son dönemde ortaya çıkan gıda krizlerinde talepleri daha fazla artan ürünler sıralamasında en üst basamaklara oturmuştur. Coğrafi değeri olan bu ürünlerin değerlendirilmesi, ölke kültürlerinin ve geleneklerinin de değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Bu ürünlerin birçoğu ekonomik anlamda önem kazanırken, yapılan koruma çalışmaları, Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde uluslararası düzeye ulaşmıştır<sup>110</sup>.

555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararname 26.6.1995 tarih ve 22326 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun 2. maddesinde coğrafi işaret tanımlanmıştır. Buna göre coğrafi işaret, “belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla kökenin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ölke özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir”<sup>111</sup>.

Biyoteknoloji; bitki, hayvan ve mikroorganizmalar veya bunlardan elde edilen biyolojik araç, sistem ve yöntemler kullanılarak endüstriyel ürün elde etme amaçlı disiplinler arası bir uygulama alanıdır. Özellikle gıda, kimya, tıp, tarım, ormancılık ve çevre alanlarında biyoteknolojik uygulamalara başvurulmaktadır. Bugün patentin koruma şartlarını yerine getiren biyoteknolojik buluşlara patent belgesi verilmektedir. Ancak bu konuda farklı düzenleme gereği vardır. Bu bağlamda AB, 1998 tarihinde bir düzenlemeye gitmiştir. Bu düzenleme, insan kopyalamaya ve insanların genetik yapısını değiştirmeye yönelik süreçleri yasaklayan ilk uluslararası metin olma özelliğine sahiptir<sup>112</sup>.

---

TRIPS, Uruguay, 1994, p.328; Tekelioğlu/ Demirer, s.205.

<sup>110</sup> Orhan, Ayhan: Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde Coğrafi İşaretlerin Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi 2010, C.21, S.2, s.246

<sup>111</sup> 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik, <<http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/mevzuat/CoğrafiYon.pdf>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>112</sup> < <http://www.fikrimulkiyet.com/biyoteknolojik-buluslar.html>> (E.T. 10.05.2011).

## § 6. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARININ EKONOMİDEKİ YERİ

Fikrî haklar sistemi geçmişte, sadece fikrî haklar konusunu oluşturan hakların sınırlarını, kullanım şekillerini ve tecavüz halinde yaptırımları belirleyen düzenlemelerle ifade edilirken, günümüzde, hak konusu ürün ve hizmetlerin, toplumsal gelişmenin ve ekonominin ana dinamiği haline gelmesine bağlı olarak yaratıcılık, yenilikçilik ve rekabet edebilirlik süreçlerini de içine alan disiplinler arası bir yapıya kavuşmuştur. Bu kapsamda fikrî haklar sistemi, teknoloji, ekonomi ve ticareti birbirine bağlayan bir köprü olarak görülmektedir. Bu alan artık sadece bir hukuk kuralları bütünü olmayıp önemli ölçüde sosyal ve ekonomik boyutu olan bir görünüm kazanmıştır<sup>113</sup>.

Günümüzde bilgi ve enformasyon içeren ürünlerde mülkiyet sorunsalı, millî, milletlerarası ve küresel seviyede önemli tartışma alanlarından birisini oluşturmaktadır. Temelde bu gibi ürünlerin çeşitli biçimlerde mülkiyete konu edilmesi, diğer mülkiyet türlerinde olduğu gibi sahip olanlarla olamayanlar arasında bir gerilimi ortaya çıkartır. Bu çerçevede fikrî mülkiyet haklarını tek cümlede özetlemek gerekirse bu haklar, yenilikle (bu fikrî ve sınai alanda olabilir) bu yeniliğin topluma yayılması arasındaki gerilimin çözülmesidir. Diğer bir ifadeyle fikrî mülkiyet hakları, gerilim yaratan konunun çözülmesinde bir araç olarak kullanılmaktadır<sup>114</sup>.

Fikrî mülkiyet hakları ve özellikle marka, fikir ürünü sahiplerini ödüllendirip korumanın yanı sıra, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayıcı, ticaretin dürüst ve rekabetin koşullarına uygun yürütülmesini teşvik edici niteliği nedeniyle, amacına uygun bir koruma ile hakları kullanma dengesinin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Hak sahiplerini korumak ne kadar önemli ise, hakların amacına aykırı kullanım veya tesciline imkan tanınmaması da o kadar önem arz etmektedir; çünkü her iki durumun ihmali de haksız rekabete ve gerçek fikir ürünü sahiplerinin hak kaybına yol açmaktadır. Haksız rekabet hükümleriyle öncelikle rakiplerin özel menfaatleri, dolaylı şekilde ise mesleki ve serbest iktisâdi faaliyetleri korunur<sup>115</sup>. Fikrî mülkiyet hakları, aslında bilgi ve enformasyonun doğasına aykırı olarak, keyfi bir kısıtlamayı ortaya koymaktadır. Bu kısıtlamanın altında yatan gerekçe ise yukarıda ifade edilen gerilimin çözülmesidir. Bu

<sup>113</sup> DPT s.1.

<sup>114</sup> Yaşgöl, Yaşar Serhat: Fikrî Mülkiyet Haklarının Yükselişinde Gelişmekte Olan Ülkelerin Uyguladıkları Stratejilerin Küresel Politik Ekonomi Yönünden Analizi İlaç Sektörü Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s.14.

<sup>115</sup> Ayhan, Rıza: Haksız Rekabet Münasebetiyle Elde Edilen Menfaatlerin İadesi, Konya 1990, s.13.

çerçevede fikrî mülkiyet hakları, yapısal bir değiş tokuş (trade off) sistemi üzerine inşa edilir. Bu değiş tokuş ile gelecekte mümkün olabilecek bilgi miktarını arttırmak için bugün var olan ve etkin kullanımı mümkün olan bilgiden yararlanılması sınırlandırılır.<sup>116</sup>

Fikrî ve sınaî alanda ortaya çıkan bir yeniliğin, iki türlü faydasından bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki, bu yeniliği gerçekleştirene sağladığı bireysel fayda, ikincisi ise bu yeniliğin topluma sağladığı toplumsal faydadır. Yenilik (bireysel fayda) ile bu yeniliğin topluma yayılması (toplumsal fayda) arasındaki gerilimin çözülmesinde fikrî mülkiyet hakları iyi bir araç gibi görünse de bu hakların ağırlığının hangi tarafa verileceği, problemin asıl kaynağını oluşturmaktadır. Bu noktada toplumsal güç ilişkilerini incelemek yerine, sorunsal basit bir hukuk problemi olarak değerlendirmek hata olacaktır. Mülkiyet, belirli sosyal ilişkilerin sistemleştirilmesidir<sup>117</sup>.

Belirli sosyal ilişkilerin sistemleştirilmesinden doğan fikri mülkiyet hakları incelenirken önemli aktörlerden birisi olarak devlet ihmal edilemez. Diğer bir bakış açısıyla fikrî mülkiyet hakları, yeni fikirler içeren ürünlerin yaratıcılarına verilen ayrıcalıkları ve tekelleri korumak için, mahkemeler kuran devlet ile bu fikirlerin varisi konumunda olan toplum arasındaki bir anlaşmadır. Mülkiyet haklarının korunması sürecinde en önemli aşamalardan birisi, hukuk kurallarıdır. Hukuk kurallarının oluşması ve uygulanmasında en önemli aktörlerden birisi de devlettir. Devletler, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde hukuk kurallarını devreye sokar. Hukuk kuralları; ancak devlet otoritesinin varlığı söz konusu ise geniş toplum kesimleri tarafından kabul edilir. Belirli sonuç ve uygulamaları kanuni, diğerlerini yasadışı olarak belirleyen devlet, ortaya çıkacak sonuçları etkiler ve bu sonuçlarla uyumlu olmayan uygulamalar karşısında baskıyı meşrulaştırır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde devlet, mülkiyet kurumunun dışına itilemez. Eğer devlet olmazsa mülkiyet kurumu da olmaz<sup>118</sup>. Fikrî mülkiyet haklarının gözetildiği bir ortamda; yeni, üretken ve ekonomik değere sahip olan fikirlerin rekabette belirleyici unsur haline geldiği; bireylerin enformasyona erişimi ve bu enformasyonu pratik ya da ticari bilgiye dönüştürme haklarının da gelişmekte olan ülkeler bağlamında önemli

<sup>116</sup> Pugatch, Meir Perez: Political Economy of Intellectual Property Policy-Making: An Observation from a Realistic (and Slightly Cynical) Perspective, Journal of World Investment & Trade, Volume:7, No:2, 2006, s.261.

<sup>117</sup> Yaşgöl s.14-15.

<sup>118</sup> May, Christopher: A Global Political Economy of Intellectual Property Rights The New Enclosures, London 2000, s.17; Yaşgöl s.15-16.

bir savunuya dönüştüğü görülmektedir<sup>119</sup>.

Sonuç olarak, günümüz dünyasında fikrî mülkiyet tartışmalarının özü, çeşitli fikir ve düşüncelerin devletler tarafından küresel ölçekte korunup korunmayacağı, eğer korunacaksa, ne boyutta korunacağı sorusuna kilitlenmiştir. Fikrî mülkiyet haklarının daha sıkı bir şekilde savunulması gerektiğini ifade eden düşüncenin bugünün dünyasına hakim olduğu aşikardır. Fikrî mülkiyet hakları savunucuları, bu korumanın altında yatan temelin sadece ayrıcalık elde etmeye değil, aynı zamanda haklara da dayandığını savunmaktadırlar. Özellikle günümüzde, fikrî mülkiyet haklarının bilgi ve enformasyon içeriği yüklü ürünler üzerinde uygulandığı düşünülürse, fikrî mülkiyet haklarına yönelik olarak uygulanacak stratejinin, sanayileşme ve ticaret politikalarıyla yakından ilişkili olacağı açıktır. Bu sorgulamayı, fikrî mülkiyet hakları lehine yapabilmek için, öncelikle bilgi ve enformasyonda mülkiyetin meşrulaştırılması gereği ortaya çıkmaktadır<sup>120</sup>.

---

<sup>119</sup> Korkmaz/ Telan s.115.

<sup>120</sup> Yaşgöl s.16.

## İKİNCİ BÖLÜM

### FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARINDA UYUŞMAZLIK

#### § 7. ANLAŞMAZLIK VE UYUŞMAZLIK KAVRAMLARI

Anlaşmazlık ve uyuşmazlık kavramı, Amerikan ve İngiliz literatüründe birbirlerinin yerine kullanılsa da aslında farklı anlamlara sahiptir. Uyuşmazlık, kişiler arasındaki bir anlaşmazlığın ortaya çıkarılarak anlatılması ve açıklanmasıdır. Bir anlaşmazlık, kişiler arasındaki çatışmanın karşı tarafa bildirilmemesi ya da karşı taraftan çatışmaya yol açacak bir talepte bulunulmaması halinde uyuşmazlığa dönüşmeyebilir<sup>121</sup>.

##### A) Anlaşmazlık Kavramı

Çok değişik alanlarda ve düzeylerde ortaya çıkan anlaşmazlığın kapsamlı ve standart bir tanımını yapmak oldukça zordur. Çünkü sadece yönetim değil; ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve siyasal bilimler de anlaşmazlık kavramı üzerinde durmaktadır.<sup>122</sup> Sözlük karşılığı olarak anlaşmazlık, dilimizde, iki veya daha çok tarafın düşünce ve amaçları arasında ayrılık, niza, münâzaa ya da karşıt yaklaşımlardan kaynaklanan tutum ya da görüş ayrılığı olarak tanımlanmaktadır<sup>123</sup>. İngilizcede karşılığı ise, birbirine zıt veya düşmanca bir durum ya da zıt fikirlerin çatışması olarak tanımlanmaktadır<sup>124</sup>. Literatürde derlenen çeşitli anlaşmazlık tanımları aşağıdaki gibidir:

-Anlaşmazlık, savaşımlardan endüstriyel mücadelelere, rekabete ve en basitinden başkalarından hoşlanılmamasına kadar çeşitli durum ve olayları kapsamaktadır. Anlaşmazlığın temelinde bireyin anlaşmadığı kişiyi, grubu, düşüncüyü veya olayları benimsememesi, onlardan hoşlanmaması veya onlarla çekişme hali yatar.

-Anlaşmazlık, sosyal ya da biçimsel bir grupta yer alan bireyler veya gruplar arasındaki anlaşmazlık ya da düşmanlık olarak veya bireyin anlaşmazlık algılaması ya da

<sup>121</sup> Ada, Mert: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 2009, <<http://misgibi.110mb.com/mao/hukuk/ders/AUCH.pdf>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>122</sup> Altan, Nursel: Disiplinler Arası Ürün Tasarımı İçin Kısıtlama Tabanlı Bir Anlaşmazlık Yönetimi Sistemi Geliştirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi FBE, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2008, s.10.

<sup>123</sup> TDK, Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>124</sup> <<http://www.thefreedictionary.com/dispute>> (E.T.10.05.2011).

bu anlamda ortaya çıkan sorunları çözümleyememesi olarak düşünülebilir.

-Anlaşmazlık, birey bazında, insan yapısındaki içgüdüsel davranışların, bireylerce tek tek veya gruplar halinde ortaya konmasının bir sonucu olduğu söylenebilir.

-Anlaşmazlık, bireyler ve grupların birlikte çalışma sorunlarından kaynaklanan ve normal faaliyetlerin durmasına veya aksamasına neden olan olaylar olarak tanımlanabilir<sup>125</sup>.

Anlaşmazlık kavramı, zıtlık, karşıtlık ve farklı çıkarları bünyesinde barındırdığından, olumsuz ve tahrip edici bir kavram gibi görünebilmekle birlikte, insan davranışlarının doğal bir parçasını oluşturması bakımından, farklı fikirlerin paylaşılması ile fikirlerde gelişme ve ilerlemenin ancak bu yolla sağlanabileceği de gözden kaçırılmayacak bir husustur. Özellikle ticaret hayatında ve işletmeler bakımından, zamanın değişen koşullarına ayak uydurabilmeyi, dinamizmi, yaratıcılığı ve yenilikçiliği geliştirmeyi sağlayan anlaşmazlıklara, pasif ya da yıkıcı bir yaklaşımla değil; fakat herkesi tatmin edecek ve taraflar için adil ve iyi sonuçlar ortaya koyacak bir çözüm amacıyla yaklaşılması yararlı olacaktır. Dolayısıyla, anlaşmazlık kavramı, aslında ortadan kaldırılabilir ya da kaldırılması gereken bir kavram olmayıp, anlaşmazlığın çözümünün, anlaşmazlıkların maddî ya da manevî olarak zararlı hale gelmeden önlenmesinin yollarının bulunması olmalıdır<sup>126</sup>.

Toplumsal yaşamın yapılanma sürecinde, insanların farklı durumları ve rollerinin ortaya çıkmasına binaen, oluşan farklı fikirler, çıkarlar ve davranışlar anlaşmazlık kavramının temelini oluşturmuştur. Anlaşmazlık, esasen kişinin kendi kendine de yaşayabildiği içsel bir durumdur; ancak alternatif uyuşmazlık çözümü ve arabuluculuk, anlaşmazlık kavramının diğer yönü ile, yani kişiler arasındaki anlaşmazlıklar ile ilgilenmektedir. Belirtmek gerekir ki her anlaşmazlık alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının konusu oluşturmayacaktır. Bir anlaşmazlık, kişiler arasındaki çatışmanın karşı tarafa bildirilmemesi ya da karşı taraftan çatışmaya yol açacak talepte bulunulmaması halinde uyuşmazlığa dönüşmeyebilir<sup>127</sup>.

---

<sup>125</sup> Altan s.10.

<sup>126</sup> Aksu, Özge: Ticari Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu İle Çözümü, İzmir 2009, s.4 .

<sup>127</sup> Özbek, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2013, s.99.

Uyuşmazlığa dönüşen anlaşmazlıkların çözümü, özellikle ticari işletmelerde, uyuşmazlıkların genellikle ciddi maddi sonuçlar içermesi sebebiyle büyük önem taşımaktadır. Zira uyuşmazlık, kimi zaman önüne geçilemeyen zararları doğurabildiği gibi, uyuşmazlığın giderilmesinde harcanacak zaman, emek ve para kaybına yol açmakta, dinamik bir yapı arz eden ticari işletmeler açısından, oluşan zararların daha da büyüdüğü bir sürece dönüşebilmektedir. İşletmenin ihtiyacı olan güven ortamı, işletme imajı, kredibilitesi gibi, ilk etapta gözle görülmeyen; ancak ileriki safhalarda somutlaşan ve maddî boyutunun ölçülmesi güç olan manevi zararlar da, konunun diğer ve belki de daha önemli yanını oluşturmaktadır. Bu nedenle bir ticari işletme, öncelikle anlaşma yönetimini başarı ile gerçekleştirmeyi, sonuç alınamadığı takdirde ise, uyuşmazlığı en kısa sürede, en uygun maliyetle ve en verimli şekilde çözmeyi hedefleyecektir<sup>128</sup>.

## **B) Uyuşmazlık Kavramı**

Uyuşmazlıklar, insan ilişkilerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak uyuşmazlık; çıkar, istek ve bakış açısı arasında ayrılıklar bulunması durumudur<sup>129</sup>. Yargı sistemlerine intikal eden uyuşmazlık sayısının artmasıyla birlikte, klasik uyuşmazlık yöntemlerinin yetersiz kalması, sosyal barışın sağlanabilmesi olgusunu da olumsuz yönde etkilemektedir<sup>130</sup>. Sözlük anlamında “uyuşmazlık” kavramı, ihtilaf halinde olma, rekabet, karşılıklı olarak bir meseleye dair karşıt görüşlerde olma, birbiri ile uyumsuz durum ya da özelliklere sahip olma gibi tanımlanabilmektedir.<sup>131</sup> Hukuki anlamda uyuşmazlık, hak olarak hukuk düzenince korunan, mevcut bir menfaatin ihlali veya hukuk düzenince kurulmuş menfaat dengesinin bozulması ile ortaya çıkar.<sup>132</sup>

Uyuşmazlık kavramı genel bir ifadeyle, birden fazla kişinin görüş veya çıkarları arasındaki ayrılığın, birbirleri arasında çözümlenemeyecek duruma gelmesi şeklinde ifade edilebilir. Diğer bir deyişle uyuşmazlık, birbiriyle bağdaşmayan hederleri olduğuna inanan iki tarafın ilişkisidir. Rekabete dayalı bir yapıda, iki ya da daha fazla taraf arasında belli bir amacı olan etkileşim sonucu uyuşmazlık ortaya çıkar. Dolayısıyla uyuşmazlık, eyleme ya da öznel durumlara yönelik bir potansiyel olmasından ziyade, açık bir davranışa işaret

---

<sup>128</sup> Aksu s.5.

<sup>129</sup> Reynaud, Jean-Daniel: İş Uyuşmazlıkları Sosyolojisi, Çev: Ali Güzel/ Ali Rıza Okur, İstanbul 1992, s.9.

<sup>130</sup> Polat, Malike: Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2010, s.169.

<sup>131</sup> TDK, Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>132</sup> Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/ Özekes Muhammet: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2012, s.37.

eder. Özetle, iki ya da daha fazla tarafın farklı çıkar ya da hedeflere sahip olmaları temelinde belirginleşen açık bir davranış biçimi, uyuşmazlığın özünü oluşturmaktadır<sup>133</sup>.

Birbirleriyle uyuşmazlık içinde bulunan taraflardan biri tarafından diğer tarafa karşı bir talepte bulunulmadıkça, ortada gerçek bir uyuşmazlığın var olduğundan söz edilemez; ancak, taraflar arasında uyuşmazlık çıkarma ihtimali olan meseleler üzerinde, bu meseleler henüz gerçek bir uyuşmazlığa dönüşmüş olmasalar bile, uygun koşulların varlığı halinde bir uzlaşma sağlanabilir<sup>134</sup>. Bir uyuşmazlığın ortaya çıkması için, tarafların sadece kendi aralarında çözemeyeceği görüş ve menfaat ayrılığına düşmesi yeterli değildir. Bu koşullar altında, söz konusu durum bir anlaşmazlıktan öteye gitmez. Hukuki anlamda bir uyuşmazlık doğması için, çatışan menfaatlere sahip bir tarafın, diğerine karşı talepte (irade beyanı) bulunması ve böylelikle taraflar arasında bir çekişmenin oluşması gerekmektedir. Ancak bir tarafın söz konusu durumdan tatmin olmadığını gösteren bir beyanda bulunması durumunda, anlaşmazlığın uyuşmazlık haline dönüşmesi için yeterli değildir. Karşı tarafın, talep sahibinin talebini reddetmesi ya da karşı bir talepte bulunması durumunda uyuşmazlık ortaya çıkar<sup>135</sup>.

Anlaşmazlık ve uyuşmazlık kavramları hakkında doktrinler her ne kadar ortak bir görüş üzerinde birleşmese de, bu iki kavramın birbirinden farklı olduğuna dair genel bir kanı mevcuttur. Her anlaşmazlık, bir uyuşmazlığa dönüşmeyebilir; ancak her uyuşmazlık mutlaka tarafların kendi iradeleriyle çözemeyeceği bir anlaşmazlıktan kaynaklanmaktadır. Uyuşmazlık, iki tarafın da farkında olduğu ve taraflar arasındaki çatışmanın konusunu oluşturan ve müzakere, arabuluculuk veya üçüncü bir kişinin kararıyla giderilmesi mümkün olan bir anlaşmazlığı ifade etmektedir<sup>136</sup>. Anlaşmazlık ve uyuşmazlığın ayrıldığı en temel nokta budur. Aşağıda görüleceği gibi, uyuşmazlık hukukun çeşitli alanlarında görülmektedir.

---

<sup>133</sup> Seçer, Şebnem: Endüstriyel Uyuşmazlık Biçimi Olarak Grevin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Çalışma ve Toplum 2007, Sayı:12, s.142.

<sup>134</sup> Ada s.3.

<sup>135</sup> Özbek s.101.

<sup>136</sup> Özbek s.101.

## § 8. MEDENÎ USÛL HUKUKUNA GÖRE UYUŞMAZLIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Dava konusu haline getirilmiş uyuşmazlıkların, arabuluculuk yargılamasına yönlendirilmesinin kabul gördüğü ve sıklıkla ilgililerin dahi neredeyse arabuluculukla çözümünü mümkün görmediği uyuşmazlıkların, esaslı ölçüde çözüme kavuşturulduğu pek çok örnek mevcuttur<sup>137</sup>.

Gerçekten, aslında uyuşmazlığın çözümünde ilk akla gelen çözüm yolu, yargı organlarına başvurmak olmasına rağmen, yargı organına başvurunun sosyal, psikolojik ve ekonomik yönden olumsuz etkisi bir hayli yüksektir. Bir uyuşmazlığı, tarafların anlaşarak çözmesi, süreci ve sonucu tam kestirilmeyen yargısal çözümden daha tatminkârdır. Bu sebeplerle hukukçuların, kendi önlerine gelen bir uyuşmazlıkta, hemen yargı organlarına başvurmayı tavsiye etmek veya yargı organlarına başvurulmuşsa, bu uyuşmazlığı sürdürmek yerine, öncelikle anlaşma ve uzlaşmayı teşvik etmesi daha yararlıdır<sup>138</sup>.

Yargı dışı alternatif uyuşmazlık çözüm yolları olarak arabuluculuk, uzlaşma, tahkim yolu ile yargılama karşımıza çıkmaktadır. Alternatif çözüm yolları, mahkeme dışında işletilebilecek olan, üçüncü kişilerin karar verici veya tarafların kararına yardımcı olarak uyuşmazlık çözümünde yer aldığı çözüm yollarıdır. Bunun dışında uyuşmazlık çözümüne üçüncü kişiler katılmadan da taraflar arasında anlaşabilmekte, sürece avukatlar dahil olmuşsa, Avukatlık Kanunu'na göre hazırlanacak belge ilam niteliğinde kabul edilmektedir<sup>139</sup>.

Genel olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, tarafsız bir üçüncü kişinin, uyuşmazlığı çözümlemek hususunda yardımcı olup, uyuşmazlığın çözümlenmesine katkıda bulunduğu, mahkemelerde yürütülen dava yolunun yanında işleyen bir mekanizma olarak tanımlanabilir<sup>140</sup>. Taraflara bu hususta yardımcı olan arabulucu, uzlaştırmacı, tarafsız ön değerlendirici gibi kişilerin uyuşmazlık hakkındaki görüşleri, taraflarca aksi

<sup>137</sup> Erlangen, Reinhard Greger: Yargı ve Arabuluculuk-Model Projesinin Tamamlanmasından Sonra Gelişim Çizgileri, Çev: Cenk Akil, AÜHFD, C.57, S.4, 2008, s.369-370.

<sup>138</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes s. 38.

<sup>139</sup> Pekcanitez/Atalay/ Özekes s.39.

<sup>140</sup> Özbek, Mustafa: Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk, Ankara Barosu Dergisi 2001, Sayı:3, s.114.

kararlaştırılmadıkça, tarafları bağlayıcı bir niteliğe sahip değildir<sup>141</sup>.

Sulhte, taraflar karşılıklı olarak fedakârlıkta bulunur. Uyuşmazlıkların alternatif çözüm yollarında ise tarafların çözüme ilişkin anlaşması için fedakârlıkta bulunacakları anlamına gelmez, uyuşmazlık sadece bir tarafın fedakârlığıyla da giderilebilir<sup>142</sup>. Bu bağlamda alternatif uyuşmazlık çözüm yolları vasıtası ile elde edilen sonuç ya da bir diğerk anlamı ile sulh, genel yargılama usulündeki sulhten farklıdır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları uygulamasında avukatların rolü açıklıkla belirlenmelidir. Öncelikle, avukatların, tarafların vekili olarak üstlendikleri işlevle, arabulucu olarak üstlendikleri işlev birbirinden ayrılmalıdır. Avukatların arabulucu olarak işlevi, mahkemelerdeki işlevlerinden farklıdır. Arabulucu olarak görevlendirilen avukat, taraflar arasında uzlaşmayı ve barışı sağlayacak gayret içinde olacaktır<sup>143</sup>.

Şu anki hukuk sistemimiz itibariyle uyuşmazlıkların alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından birinin uygulanması neticesinde varılan çözüm, mahkeme dışı sulh niteliğindedir ve mahkeme dışı sulh, mahkeme içi sulhe dönüştürülürse, mahkeme içi sulhun icrasına ilişkin usul gereğince icra edilecektir<sup>144</sup>. Mahkeme hükmüne gerek olmaksızın taraflar ilâm mahiyetinde bir belgeye kavuşmak istiyorsa, bu durumda avukatları aracılığıyla uzlaşma sağlamak durumundadırlar (AV. K. M. 35/A).

---

<sup>141</sup> Akıncı Ziya: Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri, İzmir 1996, s.135.

<sup>142</sup> Pekcanitez/Atalay/ Özkes s.537.

<sup>143</sup> Gürseler, Güneş: Türk Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, <<http://www.arabulucu.com>> (E.T. 10.05.2011).

<sup>144</sup> Özbay s.396.

## § 9. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARININ HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİSİ

Hak arama özgürlüğü, pozitif hukuk düzeninin bireylere tanıdığı hakların önkoşuludur<sup>145</sup>. Hak arama özgürlüğü ve başvuru yolları hakkında en kapsamlı madde, Anayasa'nın 40. maddesidir: “*Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.*”

*Devlet, işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.”*

Hak arama özgürlüğü, klasik anlamıyla yargı mercileri önünde kullanılır<sup>146</sup>. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 8. maddesinde, “Herkesin Anayasa ya da kanunla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.” denilmektedir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 13. maddesi, sözleşmedeki hak ve özgürlükleri ihlâl edilen kişilerin ulusal makamlara başvuru hakkını düzenlemektedir. “Etkili Başvuru Hakkı” (right to an effective remedy) başlığı altındaki madde, “Bu sözleşmede düzenlenen hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlali resmi sıfatla hareket eden kişiler tarafından işlenmiş olmasına bakılmaksızın, ulusal bir makam önünde etkili bir başvuru hakkına sahiptir” şeklinde düzenlenmiştir.

1982 Anayasası'nda (m. 36) hak arama özgürlüğü, “Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle, yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.” biçiminde ifade edilmiştir. 2001 Anayasa değişikliğiyle ilave edilen adil yargılanma terimi, Anayasal bir terim haline gelmiştir<sup>147</sup>. Demokratik ve özgür bir toplumda, insan haklarını ilgilendiren hiç bir işlem ve eylem, yargısal denetim

<sup>145</sup> Kaboğlu, İbrahim Özden: Dayanışma Hakları, Ankara 1996, s.82

<sup>146</sup> Kaboğlu, İbrahim Özden: Anayasa Hukuku Dersleri, İstanbul 2005, s.231.(Kaboğlu-Anayasa Hukuku)

<sup>147</sup> İnceoğlu, Sibel: İnsan Hakları ve Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, İstanbul 2002, s.3.

dışında tutulamaz<sup>148</sup>.

Mahkemeler, hak arama özgürlüğünün ulusal düzeyde kurumsal mekanizmalarıdır. Vergi idaresinin gerçekleştirdiği her türlü eylem ve işlem, yargı organlarıncı denetlenebilmektedir. Dolayısıyla denetime konu olan işlemlerin alanı, ne kadar geniş tutulursa, yönetsel işlem ve eylemleri hukuksallaştırma başarısı o kadar artar. Yargı denetimi dışında tutulan konuların sayıca fazlalığı, hukuk devletini zayıflatır. Gerek anayasal, gerekse yasal düzeyde yargısal denetimi kısıtlayan düzenlemelerin varlığı, demokratik hukuk devletini de tartışılır duruma sokmaktadır<sup>149</sup>.

Kamu gücü tasarrufları karşısında bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması, açık toplum ve şeffaf yönetim sorunudur. Hukuk devletinde asıl olan, yönetimin açıklığı veya şeffaflığıdır. Şeffaf yönetim, kamusal karar mekanizmalarına “güvenirliği, inanılrlığı, işlemlerinde ve işleyişinde objektifliği, dürüstlüğü ve adilliğı, isabeti, kararlılığı, ekonomiyi ve etkinliğı” sağlayıcı bir yöntemdir<sup>150</sup>. Bireyler ancak şeffaf bir yönetimin varlığı durumunda, hak arama özgürlüğünü gerçekleştirebilirler. Hak arama özgürlüğü, kişilerin bilerek hareket edebildiğı ve bilgi niteliğindeki verilere, donanıma sahip olabildiğı sürece bir anlam ve hüküm ifade edebilmektedir<sup>151</sup>.

Hak arama özgürlüğü, hukuk devletinin kişilere tanımış olduğı önemli bir haktır. Başvuru hakkının güvence özelliğı, onun etkili olmasıyla doğru orantılıdır<sup>152</sup>. Kişi, yönetsel veya yargısal yollara başvurarak, işlemin düzeltilmesini veya kaldırılmasını sağlayabilir. Kişinin sahip olduğı hak, salt ulusal düzeyde kalmamakta; gerektiğinde birey bunu uluslararası kurumsal mekanizmalara başvurarak da gerçekleştirebilmektedir. Anayasa’da tanınmış olan hak ve özgürlüklerin zedelenmesi tehlikesi karşısında, hak arama özgürlüğü kişilere önemli bir hukuksal koruma sağlamaktadır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının gelişimi ile birlikte, hak arama özgürlüğünün yargı mercileri önünde kullanılmasının yanı sıra, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile de kullanılabilmesinin önü açılmaktadır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının hukuk sistemlerine entegre edilmesi ile birlikte hak arama özgürlüğünün bu yollar ile kullanılabilmesinin de önü açılmıştır.

<sup>148</sup> Kaboğlu- Anayasa Hukuku s.232.

<sup>149</sup> Yıldırım, Turan: 1982 Anayasası’na Göre Cumhurbaşkanı, 10.Yıl Armağanı, İstanbul 1993, s.108.

<sup>150</sup> Güran, Sait: Yönetimde Açıklık, Sarıca’ya Armağan, İHİD, Sayı:1-3, 1982, s.105.

<sup>151</sup> Güran Sait: Hak Arama Özgürlüğünün İki Boyutu, Anayasa Yargısı, Sayı:9, Ankara 1993, s.29.

<sup>152</sup> Kaboğlu- Anayasa Hukuku s.232.

## § 10. FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARINDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLAR

Uyuşmazlık; çıkarlar, istekler ve bakış açıları arasında ayrılık bulunması durumudur<sup>153</sup>. Uyuşmazlık, en basit tanımıyla iki veya daha fazla kişi arasında meydana gelen anlaşmazlıktır. Uyuşmazlık, tarafların menfaatlerini farklı şekilde algılamalarından ortaya çıkar. Bir diğer ifadeyle, iki veya daha fazla şirket, kuruluş, kişi veya devlet arasında bir etkileşim ya da ilişki olursa ve bunlardan birinin menfaati diğeri ile çatışırsa, uyuşmazlık ortaya çıkabilir<sup>154</sup>. Başka bir deyişle uyuşmazlık, birbiriyle bağdaşmayan hedefleri olduğuna inanan iki tarafın ilişkisidir. Rekabete dayalı bir yapıda iki ya da daha fazla taraf arasında, belli bir amacı olan etkileşim sonucu olarak uyuşmazlık ortaya çıkar. Dolayısıyla uyuşmazlık, eyleme ya da öznel durumlara yönelik bir potansiyel olmasından ziyade, açık bir davranışa işaret eder. Özetle, iki ya da daha fazla tarafın, farklı çıkar ya da hedeflere sahip olmaları temelinde belirginleşen açık bir davranış biçimi, uyuşmazlığın özünü oluşturmaktadır<sup>155</sup>.

Günümüz dünyasında, fikrî mülkiyet tartışmalarının özü, çeşitli fikir ve düşüncelerin devletler tarafından küresel ölçekte korunup korunmayacağı, eğer korunacaksa ne boyutta korunacağı sorusuna kilitlenmiştir. Fikrî mülkiyet haklarının daha sıkı bir şekilde savunulması gerektiğini ifade eden düşüncenin, bugünün dünyasına hâkim olduğu aşikârdır. Fikrî mülkiyet hakları savunucuları, bu korumanın altında yatan temelin sadece ayrıcalık elde etmeye değil, aynı zamanda haklara da dayandığını savunmaktadırlar. Her bireyin kendi seçtiği bir çıkarın peşinden koşması, ahlâki bir hak olarak kabul edilse bile, araştırılması gereken asıl nokta, fikrî mülkiyet haklarının böyle bir hak olup olmadığıdır<sup>156</sup>.

Genel olarak fikrî mülkiyet hakları, sanayi, bilim, edebiyat ve diğer sanat alanlarında, zihinsel faaliyetlerin sonucunda üretilen fikir ürünlerini koruyan yasal haklardır<sup>157</sup>. Fikrî mülkiyet hakları ile ilgili uyuşmazlıkların çözümünde hızlı

<sup>153</sup> Reynaud, Jean-Daniel: İş Uyuşmazlıkları Sosyolojisi, Çev: Ali Güzel/ Ali Rıza Okur, İstanbul 1992, s.9.

<sup>154</sup> Çalışkan, Yusuf: Uluslararası Fikrî Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları: WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü, İstanbul 2008, s.16.

<sup>155</sup> Seçer, H. Şebnem: Endüstriyel Uyuşmazlık Biçimi Olarak Grevin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Çalışma ve Toplum, Sayı:1, 2007, s.142.

<sup>156</sup> Steidlmeier, Paul: The Moral Legitimacy of Intellectual Property Claims: American Business and Developing Country Perspectives, Journal of Business Ethics, Volume:12, No:2, 1993, s.159.

<sup>157</sup> WIPO: Intellectual Property Reading Material, <<http://www.wipo.int/portal/index.html.en>> (E.T. 10.05.2011)

sonuç almak, uyuşmazlıkların niteliği gereği çok büyük önem arz etmektedir. Fikrî mülkiyet hakları, insan zekâsının ürünü olmaları, somutlaştığı eşyadan farklı ve süreyle sınırlı olma, sınırsız olarak her yerde aynı anda bulunabilme ve maddî varlığa sahip olmama gibi kendine özgü özellikleri bulunan haklardır<sup>158</sup>.

Uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve çok uluslu şirketlerin ticarî faaliyetlerini arttırmaları ve bu artan ticarî faaliyetlerin, fikrî mülkiyet haklarını da içermesinden dolayı, söz konusu ticarî ilişkilerin tarafları arasında uyuşmazlık çıkması kaçınılmazdır. Uluslararası Fikrî Mülkiyet Hukuku'nda, fikrî mülkiyet haklarından doğan uyuşmazlıklar genel olarak ikiye ayırarak incelenmektedir:

a) Sözleşmeden Doğan Uyuşmazlıklar: Fikrî mülkiyet alanında en çok karşılaşılan uyuşmazlık türü, hiç şüphesiz taraflar arasında var olan sözleşmeden doğan uyuşmazlıklardır. Fikrî mülkiyet haklarını içeren birçok sözleşme bulunmaktadır. Lisans sözleşmeleri, dağıtıcılık sözleşmeleri, franchising, bilgisayar sözleşmeleri, Joint Venture sözleşmeleri, şirket birleşme ve devralmaları, fikrî mülkiyet haklarıyla bağlantılı belli başlı sözleşmelerdir. Doktrinde, sözleşmeden doğan uyuşmazlıklar bakımından, fikrî mülkiyet haklarına ilişkin sözleşmeler üçe ayrılarak incelenmektedir. Bunlar: a) Fikrî mülkiyet haklarına ilişkin lisans sözleşmeleri, b) Fikrî mülkiyet haklarının devrine ilişkin sözleşmeler ve c) Fikrî mülkiyet haklarının geliştirilmesine ilişkin sözleşmelerdir. Sözleşmeden doğan herhangi bir uyuşmazlığın çıkması durumunda, tarafların fikrî haklarını korumaları amacıyla imzalayacakları sözleşmeleri iyi kaleme almaları yerinde olacaktır. Özellikle, fikrî mülkiyet hakkının detaylı bir şekilde sözleşmede belirtilmesi, kullanım sınırları, lisansının süresi, nerelerde kullanılıp kullanılamayacağı, fikrî mülkiyet hakkının konusunda meydana gelen olumlu gelişmelere kimin sahip olacağı, lisans dışında tarafların borçları gibi konular yapılacak sözleşmelerde ayrıntılı bir şekilde açıklanmalıdır.

b) Sözleşme Dışı Uyuşmazlıklar: Uyuşmazlık sadece sözleşme tarafları arasında doğmamakta, aralarında herhangi bir sözleşme olmayan kişiler arasında da doğabilmektedir. Fikrî mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia, sözleşme dışı uyuşmazlığın en önemli örneğidir ki, bu uyuşmazlıkta taraflar arasında herhangi bir sözleşme bulunmamaktadır. Fikrî mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin uyuşmazlık gibi, fikrî mülkiyet hakkının sahipliğine ilişkin uyuşmazlık da bir sözleşme dışı

---

<sup>158</sup>Karahan/ Suluk/Saraç/ Nal s.4-5.

uyuşmazlıktır. Diğer bir ifadeyle, fikrî mülkiyet hakkı gayri maddî varlığı olan bir hak olduğu için, uyuşmazlıklar fikrî mülkiyet hakkının sahipliği ve ihlâline ilişkin olabilmektedir. Gerçekten, gayri maddî varlıklara ilişkin hak sahipliğinin tespiti, maddî mallara ilişkin haklara oranla daha zordur. Sözleşme dışı uyuşmazlıklar, sözleşmeye dayanmadığı için, bu uyuşmazlıkların çözümünde tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık yöntemlerinin kullanılması problem yaratmaktadır. Buna rağmen, başta İngiltere olmak üzere birçok ülke, hukuk sistemlerinde bu tür uyuşmazlıklarda da alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanabileceğini kabul etmiştir<sup>159</sup>.

Sonuç olarak, fikrî mülkiyet haklarından doğan bir uyuşmazlığın yargı organları dışında çözümü, tarafların üzerinde mutabık kaldıkları tarafsız ve konusunda uzman bir kişiye ya da kişilerden oluşan bir heyete tevdi edilmesi sonucunda olabilmektedir. Buna göre aşağıda da görüleceği gibi çeşitli uyuşmazlık mekanizmaları geliştirilmiştir.

#### **A)Fikri Mülkiyet Hukukunda İhtiyati Tedbir**

Günümüzde fikri mülkiyet haklarının korunması önem kazanmaktadır. Bu noktada arabuluculuk bir seçenek olmakla beraber, yargı mercilerine başvurmak da mümkündür. Her ne kadar dava yolu ile haklar elde edilecek olsa da, dava esnasında geçecek sürede hak kayıpları ortaya çıkabilir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, hak kayıplarının önlenmesi için genel ihtiyati tedbir düzenlemelerinden ayrı düzenlemeler yapmıştır.

FSEK’de ihtiyati tedbir 77.maddede düzenlenmiştir. Bu ihtiyati tedbirin amacı eser ve eser üzerindeki hakların korunmasıdır. İhtiyati tedbir, kesin hükme kadar devam edecek olan dava sürecinde, davacı veya davalının hukuki durumunda meydana gelebilecek zararların önlenmesini sağlamaya yönelik, geçici, hukuki koruma tedbiri olarak tanımlanabilir.

Önemle belirtmek gerekir ki yukarıda belirtilen ihtiyati tedbir düzenlemelerinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na atıflarda bulunulmuştur. Sadece FSEK’de HMK’a herhangi bir atıfta bulunulmadığı görülmektedir. Ancak açıklık bulunmayan hallerde HMK’un uygulanmaması söz konusu olmamalıdır. Örneğin haksız ihtiyati tedbirden kaynaklanan tazminat davası bakımından Hukuk Usulü Muhakemelerinin ilgili maddeleri

---

<sup>159</sup> Çalışkan, s.17-18.

uygulanacaktır (HMK m.107-113).

FSEK “esaslı bir zararın veya ani bir tehlikenin yahut emrivakilerin önlenmesi için yahut diğer herhangi bir sebepten dolayı...” ihtiyari tedbir istenebileceğini belirtmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’ndaki ihtiyati tedbir düzenlemeleri ile paralellik arz etmektedir. İhtiyati tedbir sebepleri sınırlayıcı olarak sayılmamakta “herhangi bir sebepten dolayı” da ihtiyati tedbir istenebileceği belirtilmiştir.

İhtiyati tedbir sebebi olacak şu örnekler verilebilir. Eserin tek nüshasını elinde bulunduran bir kimsenin bunu tahrip etmeye teşebbüs etmesi ya da eser sahibinin haklarını ihlal edilerek, eserden başkalarının yararlanması, kullanması, kamuya arz etmesi<sup>160</sup> gösterilebilir.

İhtiyati tedbir sadece zarar doğduğunda başvurulacak bir yol değildir, zararın önlenmesi amacı ile de tedbir istenilebilmesi mümkündür. Zararın veya tehlikenin gerçekleşmesi de gerekli değildir; tehlikenin veya zararın ciddi veya muhtemel olması halinde de ihtiyati tedbir istenebilir.

İhtiyati tedbir kararı kural olarak kurulacak olan ihtisas mahkemelerinden istenmelidir. İhtisas mahkemelerinin henüz faaliyete geçmediği yerlerde ise dava açılmadan önce ihtiyati tedbir ilgili asliye hukuk ya da ceza mahkemelerinden istenebilir. Dava açıldı ise, dava hangi mahkemede görülüyorsa, o mahkemeden ihtiyati tedbir kararının verilmesinin istenmesi yerinde olacaktır.

Hakimin fikri mülkiyet haklarının geçici olarak korunması bakımından verebileceği ihtiyati tedbir kararları oldukça geniştir. Hakim “*diğer tarafa bir işin yapılmasını veya yapılmamasını, işin yapıldığı yerin kapatılmasını veya açılmasını emredebileceği gibi, bir eserin çoğaltılmış nüshalarının veya hasren onu imale yarayan kalıp ve buna benzer sair çoğaltma vasıtalarının ihtiyati tedbir yolu ile geçici olarak zaptına karar verebilir.*”(FSEK m.77).

---

<sup>160</sup> <[http:// web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz4-2/PDF/ozekes4.pdf](http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz4-2/PDF/ozekes4.pdf)>(E.T. 01.10.2012).

## **§ 11. TÜRK HUKUKUNDA FİKRİ MÜLKİYET UYUŞMAZLIKLARININ DAVA YOLU İLE ÇÖZÜMÜ**

Fikrî Mülkiyet Hakları esas olarak, 13.12.1951 tarihinde yürürlüğe giren ve daha sonra günün ihtiyaçlarına göre değişikliğe uğrayan, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda düzenlenmektedir. Bu Kanun, ilim ve edebiyat, müzik, güzel sanatlar ve sinema eserlerini koruma kapsamına almaktadır. Bu kanun kapsamında sağlanan koruma, eser sahibinin yaşamı süresince ve ölümünden sonra 70 yıl süre ile devam eder. Fikrî mülkiyet haklarıyla ilgili, dünya çapında yaşanan bu gelişmelerden, ülkemiz de derinden etkilenmiştir. Bu süreçte TRIPS'in yanında Avrupa Birliği ile ilişkiler de dikkat çekicidir. Özellikle Gümrük Birliği'ni kuran 1/95 sayılı AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile Türkiye, Avrupa Birliği'nin fikrî mülkiyet mevzuatına uyum sağlayacağı ve bazı uluslararası sözleşmelere üye olacağı taahhüdünde bulunmuştur. Ülkemiz, bu yükümlülüklerinin birçoğunu hukuki düzenleme olarak yerine getirmiştir<sup>161</sup>. Nitekim Türkiye'de, fikrî mülkiyet hakları konusunda önemli olarak değinilmesi gereken kurum ve uygulamalar aşağıda incelenmiştir.

### **A) Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemeleri**

Fikrî ve Sinaî Haklara ilişkin davaların, daha hızlı ve uzmanlaşmış mahkemeler tarafından yürütülmesi amacı ile Fikrî ve Sinaî Haklar Mahkemeleri kurulmuştur. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Sinaî Haklara ilişkin kanun hükmünde kararnamelerden doğan davalar bu mahkemelerde, sadece haksız rekabete dayalı olarak açılan davalar ise Asliye Ceza ve Ticaret Mahkemeleri'nde görülmektedir. Fikrî ve Sinaî haklara ilişkin açılacak özel hukuk davalarına Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemeleri, bu haklara tecavüz sebebi ile açılacak ceza davalarına ise Fikrî ve Sinaî Haklar Ceza Mahkemeleri bakmaktadır<sup>162</sup>.

551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 146'da, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 58'de, 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname m. 30'da ve 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde

---

<sup>161</sup> Suluk s.8.

<sup>162</sup> Coşkun Doğan: Fikri ve Sinaî Haklar, 2006, s.1 <<http://www.fkmd.org>> (E.T. 10.05.2011).

Kararname m. 71’de öngörülen bütün davalarda, görevli mahkeme, Adalet Bakanlığı’na kurulacak ihtisas mahkemeleridir.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun düzenlediği hukukî ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarda bakmak üzere, bazı yerlerde üç hakimli toplu mahkeme şeklinde çalışacak bir Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi kurulmuştur.

Ayrı fikrî ve sinaî haklar hukuk mahkemesi (FSHHM) kurulmayan yerlerde, bu görev FSHHM sıfatıyla asliye hukuk mahkemelerine verilmiştir.

Patent sahibi tarafından, üçüncü kişiler aleyhine açılacak hukuk davalarında yetkili mahkeme, davacının ikametgâhının olduğu veya suçun işlendiği veya tecavüz fiilinin etkilerinin görüldüğü yerdeki mahkemedir. Üçüncü kişiler tarafından patent başvurusu veya patent sahibi aleyhine açılacak davalarda yetkili mahkeme, davalının ikametgâhının bulunduğu yerdeki mahkemedir<sup>163</sup>. Coğrafi işaret hakkının niteliğine uygun olarak, Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki 555 sayılı KHK m. 25, coğrafi işaret hakkı sahibine ek bir olanak tanıyarak, coğrafi işaretin ilgili olduğu yer mahkemesini de yetkili kılmıştır<sup>164</sup>.

Patent veya tasarımdan doğan hakkı tecavüze uğrayan patent veya tasarım hakkı sahibi, mahkemeden tecavüz fiillerinin durdurulmasını, tecavüzün giderilmesi yanında maddi ve manevi zararının giderilmesini, patent veya tasarımdan doğan haklara tecavüz suretiyle üretilen veya satıma konu olan ürünlerin toplanmasını, üretimde kullanılan araçlara el konulmasını veya bunların imha edilmesi, ürünlerin patent veya tasarım hakkı sahibi adına kayıt edilmesi ve patentle tasarım hakkı sahibinin zararından düşülmesini talep edebilir<sup>165</sup> (551 sayılı KHK m.137, 554 sayılı KHK m. 49). Aynı şekilde 555 sayılı Coğrafi İşaretlerden Doğan Haklara ilişkin Kanun Hükmünde Kararname ve 556 sayılı Markalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de tecavüzle ilgili aynı hükümler yer almıştır<sup>166</sup>.

Ülkeler, hak sahiplerinin Anlaşma kapsamındaki her türlü fikrî mülkiyet hakkının uygulanması ile ilgili hukuki, adlî usulleri kullanmalarına olanak tanımak durumundadır (TRIPS m.42).

<sup>163</sup> Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder: Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2012, s. 937.

<sup>164</sup> Erbay s.61.

<sup>165</sup> Kuru/ Arslan/ Yılmaz s. 939.

<sup>166</sup> Kuru/ Arslan/ Yılmaz s. 940.

Fikrî ve Sinaî Haklar Ceza Mahkemeleri, İstanbul ve Ankara’da kurulu olup, İstanbul’da 3 adet ceza ve 2 adet hukuk mahkemesi, Ankara’da ise 3 adet hukuk ve 1 adet ceza mahkemesi bulunmaktadır. Diğer illerde ise bu davalar, ticaret ve asliye ceza mahkemeleri tarafından görülmektedir. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemeleri, yargılamaların daha uzman hâkimlerce ve daha hızlı bir şekilde yapılması amacı ile kurulmuşsa da, bu mahkemeler üzerindeki ağır iş yükü sebebi ile bu mahkemelerde yapılan yargılamalar, ticaret mahkemelerine göre yaklaşık iki kat daha uzun sürede sonuçlanmaktadır. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemelerinin kararları, temyiz mahkemesi olarak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından görülmektedir. Ancak bu daire, ticaret şirketleri, kooperatifler, sigorta hukuku ve taşıma hukuku gibi çok farklı branşların yanında, aynı zamanda fikrî ve sinaî hakların konusuna giren davalarla ilgilendiği için, Yargıtay’da bu konuda uzmanlaşmış bir daire bulunmamaktadır. Bu sebeple, bu davaların daha etkin bir şekilde sonuçlanması için, ilk derece mahkemelerin sayısının yeterli sayıda artırılması ve haksız rekabet davaları ile Fikrî ve Sinaî Haklara ilişkin davalar için, Yargıtay bünyesinde özel bir ihtisas dairesi kurulması gerekmektedir<sup>167</sup>.

## **B) Fikrî Mülkiyet Hukukunda Tespit Davaları ve Menfî Tespit Davaları**

Dava konusu yapılmış olan hakkın, gerçekten var olup olmadığının anlaşılması, maddi hukukun, o hakkın doğumunu veya sona ermesini kendisine bağladığı vakıaların doğru olup olmadığının tespiti sonucunda mümkün olur. Bu bakımdan dava konusu hakkın ve buna karşı yapılan savunmanın dayandığı vakıaların var olup olmadıkları hakkında, mahkemeye kanaat verdirilmesi gerekir.<sup>168</sup> Tespit davası sonucunda, bir hukuki ilişkinin varlığı veya yokluğu veya içeriği hususunda mahkemeye bir tespit hükmü verdirilmesi hedeflenir<sup>169</sup>. Tespit davalarına ilişkin bir hüküm 6100 sayılı HMK m. 106’da yerini bulmuştur. Doktrinde, medeni usul hukuku anlamında olumlu tespit davası, taraflar arasındaki bir hukuki ilişkinin veya tarafın sahip olduğu bir hakkın tereddütlü içeriğinin belirlenmesi amacıyla açılan davalar olarak tanımlanmaktadır<sup>170</sup>.

---

<sup>167</sup> Doğan s.1.

<sup>168</sup> Akil Cenk: Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:58, Sayı:1, 2009, s.3.

<sup>169</sup> Kuru, Baki: Tespit Davaları, İstanbul 2010, s. 18.

<sup>170</sup> Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukukunun Esasları, İstanbul 2000, s.325; Alangoya, Yavuz/ Yıldırım Kamil/ Deren Yıldırım Nevhis: Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul, 2004, s.219; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes s.279-280, Kuru/ Arslan/ Yılmaz s. 320-321.

Maddi vakıaların tespiti için, tespit davasının açılmayacağını söylemek mümkündür<sup>171</sup>. Bazı hallerde davacı, ne davalının belli bir edaya mahkum edilmesini, ne de mevcut bir hukuki durumun kurulmasını, değiştirilmesini veya kaldırılmasını amaçlar. Davacı açısından önemli olan, ileride bir ihtilafa neden olabilecek bir hukuki ilişkinin müspet veya menfî tarzda tespitini sağlamaktır<sup>172</sup>. Tespit davası neticesinde, bir hukuki ilişkinin veya hakkın içeriği tespit edilir. HMK m. 106' da tespit davasının açılabilmesi için, tespit edilecek bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığı yanında, davacı tarafın hukukten korumaya değer bir yararının varlığı aranmaktadır. Henüz şartlar gerçekleşmediğinden bir hukuki ilişki hakkında eda davası açılmıyorsa, tespit davası açılması mümkündür. Farklı bir ifade ile eda davasının açılabilceği durumlarda, davacının tespit davasını açmada hukuki menfaatinin bulunmadığı kabul edilir<sup>173</sup>. Medenî usul hukuku anlamında tespit davasının açılabilmesi için iki şart aranır. Buna göre tespit davaları ancak hukuki ilişkiler için açılabilir. Tespiti talep edilen hukuki ilişkinin mevcut olması gerekir, müstakbel hukuki ilişkilerin tespiti için tespit davası açılması mümkün değildir.<sup>174</sup> Bu şart yanında tespit davasını açan davacı, davayı açmadaki hukuki yararını ortaya koymalı, farklı bir ifade ile tehlikeli ve tereddütlü durumun ancak tespit davası ile giderilebileceğini ispatlamalıdır<sup>175</sup>. Aranan menfaat, davalının davranışı veya başka bir nedenle, davacının hukuki durumunu tehlikeye sokacak bir belirsizliğin veya güvensizliğin varlığıdır<sup>176</sup>.

Görölmekte olan veya açılacak bir davada iddia veya savunma olarak ileri sürölebilecek hususlara ilişkin olarak, tespit davası açılmasında hukuki yarar mevcut değildir<sup>177</sup>. Hukuki ilişkinin tarafı olmayan kimseler de, yukarıdaki şartlar mevcutsa, tespit davası açabilir. Bu noktada önemli olan, tespit talep edenin, davayı açmada menfaatinin bulunup bulunmadığıdır<sup>178</sup>. Fikrî Mülkiyet Hukuku anlamında, fikrî mülkiyet hakkına tecavüzün bulunmadığını tespit amacıyla açılan dava ile davacı, giriştiği veya girişeceğı eylemlerin, fikrî mülkiyet hakkı sahibinin bu hakkına tecavüz teşkil etmediğinin tespitini istemektedir.

<sup>171</sup> Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt: II, İstanbul 2001, s.1418. (Kuru- Muhakeme)

<sup>172</sup> Kuru, Baki: Tespit Davaları, s. 12; Akyol, Leyla: Medenî Usul Hukukunda Delillerin Tespiti, Ankara 2003, s. 10.

<sup>173</sup> Bilge, Necip/ Önen Ergun: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978, s.393; Üstündağ, s.332; Kuru- Muhakeme, s.1448.

<sup>174</sup> Üstündağ s.330; Kuru- Muhakeme s.1418.

<sup>175</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes s.279.

<sup>176</sup> Üstündağ s.332.

<sup>177</sup> Kuru- Muhakeme s.1430.

<sup>178</sup> Üstündağ s.331.

Marka, patent, endüstriyel tasarımlar ve coğrafi işaretlerin korunmasına yönelik düzenlemelerle, hak sahibine mevcut hakkına tecavüz edecek fiillere karşı, mahkemeden tespit isteyebilme imkânı verilmektedir. Bu tespite ilişkin olarak paralellik arz eden maddelerin kenar başlıkları, Marka, Patent ve Endüstriyel Tasarımlar ve Coğrafi İşaretlere İlişkin KHK'ların tümünde "Delillerin Tespiti Davası" şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca 551 sayılı KHK m.78'de; 554 sayılı KHK m. 65 ve 555 sayılı KHK m. 36'da tespit davaları ile ilgili hususlarda HMK'nın uygulanacağı belirtilmiştir.

Doktrinde, söz konusu maddelerde yer alan, delillerin tespiti davasının niteliği konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, buradaki delillerin tespiti davasının olumsuz bir tespit davası niteliğinde olduğu belirtilirken<sup>179</sup>, başka bir görüşe göre, delillerin tespiti davası HMK m.400-405 arasında yer alan delillerin tespitinden farklı olup, bir dava olduğu söylenmektedir. İlgili KHK'larda yer alan deliller, karar bağlandıktan sonra kesinleşir ve tekrar tespite konu olamaz, ayrıca bu dava sonucunda mahkemenin vermiş olduğu karar temyiz edilebilir<sup>180</sup>.

Tespit davası, 1086 sayılı HUMK yürürlükteyken, açıkça düzenlenmemiş, tespit davalarına ilişkin çeşitli özel kanun hükümleriyle tespit davasının varlığı kabul edilmiştir<sup>181</sup>. Nitekim 4721 sayılı MK m. 26; 1086 sayılı HUMK m. 314, m. 519; 2004 sayılı İİK m. 69/II, m. 72, m. 89/III; 6762 sayılı TK m. 58/a; 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu m. 46 ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 15/III ve m. 67/II'yi bunlara örnek olarak verebiliriz<sup>182</sup>.

FSEK m. 15/III'te bir eserin kimin tarafından meydana getirildiğinin ihtilaflı olması veya herhangi bir kimsenin eserin sahibi olduğunun iddiası halinde, eserin hakiki sahibi hakkını mahkemeden isteyebilecektir. Yine FSEK 67/II' de eser sahibinin adının eser üzerinde belirtilmemesi, yanlış belirtilmesi veya eser sahibin isminin bir karışıklığa yol açacak şekilde belirtilmesi halinde, eser sahibi FSEK 15'te yer alan tespit davasını açabileceği gibi, tecavüzün önlenmesini de mahkemeden talep edebilecektir. Bu durumda

<sup>179</sup> Camcı, Ömer: Endüstriyel Tasarım Davaları, İstanbul 2000, s. 153-154.

<sup>180</sup> Akyol s. 121.

<sup>181</sup> Alangoya, s. 180; Ansay, Sabri şakir: Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960, s. 244; Bilge, Necip/Önen, Ergun Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978, s. 393; Karafakih, İsmail Hakkı Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1958, s. 590; Kuru-Tespit, s. 39; Kuru/Arslan/Yılmaz s. 326; Üstündağ-Usul s. 324; Pekcanitez/Atalay/Özekes s. 276.

<sup>182</sup> Akyol s. 32.

tecavüz eden, gerek eser aslına ve gerekse de tedavülde bulunan çoğaltılmış nüshalarına eser sahibinin adını belirtmek zorundadır.

Tecavüzün mevcut olmadığının tespiti davasına, fikrî mülkiyet hukuku alanında farklı düzenlemeler şeklinde rastlamak mümkündür. 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK'nın<sup>183</sup> "Patente Tecavüzün Mevcut Olmadığı Hakkında Dava" başlığını taşıyan 149. maddesinde, dava ve davaya ilişkin usul detaylı olarak düzenlenmiştir: *"(I) Menfaati olan herkes, patent sahibine karşı dava açarak, fiillerinin patentten doğan haklara tecavüz teşkil etmediğine karar verilmesini talep edebilir. (II) Bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen davanın açılmasından önce, kendisinin Türkiye'ye girdiği veya gireceği sınai faaliyeti veya bu amaçla yapmış olduğu ciddi ve fiili girişimlerin patentten doğan haklara tecavüz teşkil edip etmediği hakkında, patent sahibinden görüşlerini bildirmesini noter aracılığı ile talep edebilir. (III) Bu talebin patent sahibine tebliği itibaren bir ay içinde patent sahibinin cevap vermemesi veya verilen cevabın menfaat sahibi kişi tarafından kabul edilmemesi halinde, menfaat sahibi bu maddenin birinci fıkrasına göre dava açabilir. (IV) Bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen dava, patentten doğan haklara tecavüzden dolayı kendisine karşı dava açılmış bir kişi tarafından açılmaz. (V) Dava, patent üzerinde hak sahibi bulunan ve Patent Sicili'ne kayıt edilmiş olan, bütün hak sahiplerine tebliğ edilir. (VI) Bu maddede belirtilen dava, patentin hükümsüzlüğü davasıyla birlikte de açılabilir."*

556 sayılı KHK'nin 75 inci maddesi, Kanun tarafından ihdas edilmiş olumsuz bir tespit davasıdır. Aynı durum 556 sayılı KHK'nin 75 inci maddesinde yer alan düzenlemeye, paralel bir nitelik arz eden 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK'nin 62 inci maddesi için de geçerlidir. Yani 554 sayılı KHK'nin 62 inci maddesinde yer alan tespit de, Kanun tarafından ihdas edilmiş olumsuz tespit davası niteliğindedir<sup>184</sup>. Yine Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'un<sup>185</sup> 61. maddesi ile Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun'un<sup>186</sup> "Tecavüzün Yokluğunun Tespiti" başlıklı 33. maddesi de benzer düzenlemeler içermektedir. Coğrafi işaretlerin Korunması Hakkında KHK'nin 32. maddesinde ise; *"Menfaati olan herkesin, dava açarak fiillerinin coğrafi işaretten doğan haklara*

<sup>183</sup> KHK no: 551, Kabul Tarihi: 24.06.1995, Resmi Gazete: 27.06.1995/22326 .

<sup>184</sup> Camcı s.153-154.

<sup>185</sup> Kanun No: 5042, Resmi Gazete: 15.01.2004/25347.

<sup>186</sup> Kanun No: 5147, Resmi Gazete: 30.04.2004/25448.

*tecavüz teşkil etmediğine karar verilmesini talep etme hakkı vardır.”* Görüldüğü gibi söz konusu maddeye göre, oldukça kısa ve genel bir hükümle bu dava türü düzenlenmiştir. Faydalı modellere ilişkin olarak 551 Sayılı KHK’nin 166. maddesi gereği, tecavüzün mevcut olmadığının tespiti amacıyla dava açılabileceğini söylemek mümkündür.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### FİKRÎ MÜLKİYET HUKUKUNDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA ARABULUCULUK

Fikri Mülkiyet Hukukundan doğan uyuşmazlıklarda arabuluculuğun incelenmesinden önce genel olarak arabuluculuğun ne olduğunun, türlerinin ve aşamalarının neler olduğunun incelenmesinde fayda vardır.

#### § 12. GENEL OLARAK ARABULUCULUK

##### A) Arabuluculuk Kavramı

Arabuluculuk, sorunlarla kişiler ve kişisel yaklaşımların ayrıldığı, tarafların hukuki ve kişisel durumlarından çok menfaatlerine odaklanıldığı, farklı çözüm yollarının araştırıldığı, tarafların üzerinde uzlaştığı esasların dikkate alındığı, tarafların tam hâkimiyetinin söz konusu olduğu, her iki tarafın da ortak menfaatinin korunarak ortak kazanımının amaçlandığı, iletişim ve karşılıklı ilişkilerin korunduğu, güvenli ve gizli bir alternatif çözüm yoludur. Genel olarak arabuluculuk, bağlayıcı bir karar verme yetkisi gücüne sahip olmayan üçüncü kişinin katıldığı, her türlü uyuşmazlık çözüm yolunu ifade etmek üzere de kullanılmaktadır.<sup>187</sup>

Arabuluculuk yoluyla uyuşmazlık çözümüne esas alınan temel noktaları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Sorunlarla kişiler ve kişisel yaklaşımlar ayrılır.
- Tarafların hukuki ve kişisel durumlarından çok, menfaatlerine odaklanır.
- Farklı çözüm imkan ve yollarının araştırılması ve geliştirilmesi, farklı çözüm seçeneklerinin üretilmesi mümkündür.
- Tarafların üzerinde uzlaştıkları esaslara göre çözüm aramak esastır.
- Yargılama ve sonuç üzerinde tarafların tam hakimiyeti söz konusudur.
- Taraflar arasındaki ortak menfaat dengesi korunur ve her iki tarafın da ortak

<sup>187</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes s.709.

kazanımı esas alınır.

- İletişimin ve karşılıklı ilişkinin korunması ve geliştirilmesi ile çözüme ulaşılır.
- Gizlilik ve güvenilirlik çözüme ulaşmada önem taşır.<sup>188</sup>

Ülkemizde uyuşmazlıklar, ağırlıklı olarak ya gelenekler temelinde, ya da dava yoluyla çözülmeye çalışılmakta; ancak her zaman tatminkâr sonuçlar alınamamaktadır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'daki sulhe ilişkin düzenlemelerin yanı sıra, uyuşmazlıkların çözümünde alternatif çözüm yollarından biri olan arabuluculuktan faydalanılabilmesi için, özel hukuk bağlamında, ulusal hukukumuzda 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu getirilmiştir.

Arabuluculuk, genelde ilgili tarafların isteği üzerine başlatılır<sup>189</sup>. Arabuluculukta taraflar, arabulucu sıfatıyla hareket eden bir üçüncü kişi tarafından müzakere edilmiş bir çözüme ulaşırlar. Tahkim müessesesindeki hakemin aksine arabulucu, tarafları yapmış olduğu tavsiyeye uyma konusunda zorlayamaz. Arabulucu, kendi tavsiyelerini üçüncü kişilere sunarak taraflar arasında anlaşma sağlamaya çalışır<sup>190</sup>.

Arabuluculuk, uyuşmazlık içine düşmüş olan tarafları, konuşmak ve müzakerelerde bulunmak amacıyla bir araya getiren, birbirlerini anlamalarını ve bu sayede kendi çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarındaki iletişimi kolaylaştıran, tümüyle bağımsız, tarafsız ve objektif bir konumda bulunan üçüncü kişinin katkısı veya katılımıyla yürütülen gönüllü bir usuldür Arabulucu, uyuşmazlık hakkında bir karar vermeyip, sadece sistematik bir biçimde iletişim teknikleri uygulamak suretiyle, taraflar arasında iletişimin kurulmasını kolaylaştırır, bir diyalog sürecinin oluşup bunun canlı tutulmasına imkan tanır ve bir müzakere ortamı yaratarak, sorumlulukları tümüyle taraflara ait olmak üzere, tarafların kendi çözümlerini kendilerinin bulmasını sağlar<sup>191</sup>. Başka bir ifadeyle arabulucu, uyuşmazlığı bir karar vermek suretiyle çözmeyi değil; ikna ve telkin yoluyla tarafların bir anlaşmaya varmasını sağlayacak ortamın oluşturulmasını amaçlar. O, haklıyı veya haksızı bulmaya yahut, belirlemeye yönelik olarak değil; tarafların her ikisinin de menfaatlerinin optimal bir şekilde dengelenmesini öngören bir anlaşma zemininin

<sup>188</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes s. 710.

<sup>189</sup> Yılmaz, Muzaffer Ercan: Uyuşmazlıkların Çözümünde Arabuluculuk Süreci, Ankara 2006, s. 98.

<sup>190</sup> Özbek s. 569.

<sup>191</sup> Ildır, Gülgün: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü (Medeni Yargıya Alternatif yöntemler), Ankara 2003, s. 100; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 16; Özkan s. 358.

bulunmasına çaba sarf ederek, uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasına katkı sağlar<sup>192</sup>. Arabulucu, tarafların üzerinde anlaşabilecekleri noktaları, ortak paydaları tespit eder ve bu zemin üzerinde mutabakata varmalarına yönelik olarak faaliyet gösterir<sup>193</sup>. Arabuluculuk sürecinin işleyişinde hukuk kuralları, deliller ve delil değerlendirmesi daha geri planda kalıp; tarafların her ikisinin de menfaatlerinin gerçekleştirilmesini ve tatminini hedefleyen optimal bir çözümün üretilmesi ön plana çıkmaktadır<sup>194</sup>.

Arabuluculuk yoluyla elde edilen çözüm, her halukârda yargılama ile elde edilen çözüme göre, daha basit, daha ve bir çok yönden daha tatminkardır.<sup>195</sup> Arabuluculukta, dava ve tahkime nazaran daha basit usûlle, kısa bir sürede, daha az masrafla çözüme gidilmektedir. Ayrıca, arabuluculuk sayesinde, eğer taraflar arasındaki ilişkiler önemliyse ve sürdürülmek isteniyorsa, dava yoluyla anlaşmazlığın daha da belirginleştirilmesi yerine, anlaşmazlığın kaynağındaki etkenler giderilmek veya yumuşatılmak suretiyle, taraflara ilişkilerini yeniden yapılandırmaları konusunda cesaret verilir.

Adaletin Etkinliği Hakkında Uzmanlar Komitesi'nce kabul edilen raporda arabuluculuk, bir uyuşmazlığın dostane yollarla çözümü için çalışan üçüncü kişinin, uzlaşma da dahil, her türlü ve uyuşmazlığın yargı içi ve dışındaki her aşamasındaki faaliyetini kapsamaktadır. Arabuluculuğun kullanılmasında en iyi hareket tarzı, arabuluculuğun, uyuşmazlık çıkmasından sonra en kısa sürede kullanılmasıdır. Böylece dostane çözümle, taraflar arasındaki ekonomik ilişkiler zedelenmemekte ve toplumsal barış korunmaktadır<sup>196</sup>.

Arabuluculuk, sadece bir uyuşmazlık mahkeme önüne taşınmadan önce başvurulmuş bir yol değildir. Tarafsız bir üçüncü kişinin katılımı olmasa da, arabuluculuk sonunda uzlaşma, doğrudan tarafların katılımıyla da sağlanabilir.

Arabuluculuk, sosyoloji ve sosyal psikoloji bilimleri açısından değerlendirildiğinde, daha seri ve daha az giderle gerçekleştirilen bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. İşleyişinde güvenilirlik ve gizlilik olup, sürecin bütününde ve sonucun elde edilmesinde tümüyle

---

<sup>192</sup> Subaşı, İbrahim: Toplu İş Hukukunda Arabuluculuk ( Ünal Tekinalp'e Armağan, C. II , İstanbul 2003, s. 743-833), s. 760-761.

<sup>193</sup> Subaşı s. 757-758.

<sup>194</sup> Tanrıver, s. 68; Küçükgüngör s. 51.

<sup>195</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes s. 710.

<sup>196</sup> Özbek, Mustafa Serdar: Avrupa'da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulaması ( Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara 2006, s. 441-502), s. 446.

tarafların egemen olması sağlandığından, onların ihtiyaçlarının karşılanmasına ve tatminine daha elverişli bir mekanizmayı bünyesinde barındırır. Arabuluculuğa başvurulmasının sebeplerinden biri de gizlilik olduğundan, kural yapılacak müzakerelerin gizliliği olup, tarafların bu hususun aksini kararlaştırması mümkündür; ancak bu noktada gizliliğin amacının ve sonuçlarının arabulucu tarafından tarafları açıklanması ve tarafların aydınlatılması gerekmektedir.<sup>197</sup> Arabuluculuk, esnek ve ılımlı bir karaktere sahiptir, uyuşmazlığın çözümü bizzat taraflarca gerçekleştirilir. Tarafların haklılığını değil, tarafların menfaatlerinin dengelenmesini hedefleyen, dolayısıyla geçmişi bir kenara bırakıp, geleceği gözetten bir temelden hareketle, her iki tarafın da tatminine yönelik bir çözüm hedeflenir. Taraflar arasındaki iletişimin, gelecekte de korunması amaçlanır<sup>198</sup>.

Tüm bu olumlu yönlerin varlığına rağmen, ulusal hukukumuz bir yana, bu konuda epeyce mesafe kat etmiş birçok hukuk sisteminde dahi, arabuluculuk kurumu etkin ve yaygın bir uygulamaya sahip değildir. Bunun en önemli sebepleri arasında sürekli değişen hükümler sebebiyle hukuk sisteminin daha kompleks bir yapı alması, hukuksal barışın devlet mahkemelerince sağlanmasının zarurî olduğu, uyuşmazlıkları çözenin hakimlerin aslî görevi arasında yer aldığı, bu sebeple hiç kimsenin hakimle boy ölçüşmeyeceği şeklinde bir kanının toplumda yer almış olmasıdır<sup>199</sup>.

## **B) Türk Hukukunda Arabuluculuk Düzenlemeleri**

Genel olarak hukukî arabuluculuk, mahkemeler önünde ve yargı dışı arabuluculuk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

Yargı dışı arabuluculukta, kanunî düzenlemeler sonucu, çeşitli kuruluşlar kurularak, tarafların kanun usulüne göre arabuluculuk faaliyetine başvurabilmesi yanında, doğrudan tarafların tek taraflı veya karşılıklı rıza ile de arabuluculuk faaliyetine başvurması imkanı bulunmaktadır. Yargı dışı arabuluculuk faaliyetinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılabilmesi için, tarafların hakları arasında çok iyi bir denge kurulması gerekmektedir. Eğer, arabuluculuk faaliyeti sonrasında uzlaşma sağlanmasına rağmen, sonradan dengenin iyi bir şekilde kurulmadığı anlaşılır veya yapılan uzlaşma, taraflardan birine diğerine nazaran daha fazla yüküm getirirse, sözleşmenin geçerliliğine ilişkin genel

---

<sup>197</sup> Kuru/Arslan/Yılmaz s.794.

<sup>198</sup> Tanrıver s. 77.

<sup>199</sup> Tanrıver s. 77.

hükümlere göre sonlandırılabilir<sup>200</sup>. O halde arabuluculukta amaç, uzlaşma sonucu oluşturulan sözleşmenin uzun bir süre varlığının devam etmesidir. Aynı şekilde arabulucu da, görüş ve davranışıyla taraflardan birine yakınlaşmış, hukukî konuda yetersiz kalmış, taraflardan birini güvensizliğe itmiş olabilir. Bu durumda da arabuluculuk faaliyeti amacına ulaşamayacaktır. Nihai amacın, masrafsız, kısa sürede ve taraflar açısından tatminkâr bir çözümün amaçlandığı arabuluculuk faaliyeti sonrasında sözleşmenin geçersizliği, tarafları öncesinde gitmek istemedikleri dava yoluna itecek ve dava açmanın külfetleri taraflar bakımından kendini daha fazla hissettirecektir.

Mahkemeler önünde arabuluculukta ise amaç, dava açıldıktan sonra tarafların yargılama yapılmadan bir sonuca ulaşmak istemesi ve yargı tarafından kesinleşen ve taraflara bir yükümlülük yükleyecek hükümlerden kaçınılmak istenmesidir. Ayrıca yargılamanın devam ettirilmemesi, tarafların ileride ödeme ihtimaliyle karşı karşıya kalacağı yargılama masraflarının önüne geçmektedir. Mahkeme tarafından da yargılama sürerken, tarafların uzlaşma ihtimali, zaman, masraf, taraflar arasındaki denge ve davanın seyri birlikte değerlendirilerek arabuluculuk faaliyetinin işletilmesine gidilebilir.

### **C) 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre arabuluculuk**

Yukarıda belirtildiği üzere, taraflar dava açılmasından önce arabuluculuğa başvuramamışlarsa, görülmekte olan dava sırasında bu yola başvurabilecekleri gibi, hakimin, kendilerini arabuluculuğa yönlendirmesi ile de başvurabilirler. Nitekim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu da bu konuda düzenlemelere yer vermiştir. HMK öncelikle sulh müessesinin kullanılmasına yönelik hükümler öngörmüştür. Sulh, uyuşmazlık taraflarının aralarında anlaşmak sureti ile uyuşmazlığı sona erdirmesi olarak tanımlanabilir. Davada arabuluculuğa başvurulabilecek ilk ve en önemli aşama “ön inceleme” aşamasıdır<sup>201</sup>. Bu aşamada hakim:

- Dava şartlarını inceler.
- İlk itirazları inceler.
- Uyuşmazlık konularını tam olarak belirler.
- Tahkikat hazırlık işlemlerini yapar.

---

<sup>200</sup> Tanrıver s. 77-78.

<sup>201</sup> Özbek s.1028.

- Tarafların delillerini sunmalarını ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar.
- Ön inceleme aşamasında yapılan işlemleri tutanağa geçirir.<sup>202</sup>

Yazılı yargılama usulünde, HMK'nın 137. maddesi yargılamanın ilk aşaması olan ön inceleme safhasında, hakimin, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri davalarda, tarafları sulhe veya arabuluculuğa<sup>203</sup> teşvik edeceğini öngörmektedir. Davanın ön inceleme safhasında, bu gibi bir hükme yer verilmesinin amacı, tarafları sulhe ve arabuluculuğa teşvik etmek; aralarında bir anlaşma sağlanmasına uygun ortam yaratmak ve böylece uyuşmazlığın daha ileri aşamalara gitmeden çözüme kavuşturulmasını gerçekleştirmektir.<sup>204</sup> Hakim de bu noktada, arabuluculuğun sosyal, ekonomik ve psikolojik faydalarının olabileceğini de taraflara hatırlatmalıdır.<sup>205</sup>

HMK'nın 140. maddesinde de ön inceleme duruşmasında, hakimin uyuşmazlık konularını tespitinden sonra, tarafları sulhe ya da arabuluculuğa teşvik edeceği, tarafların bu noktada uzlaşma iradesi gösterebileceklerine kanaat getirmesi halinde, bir defaya mahsus olmak üzere yeni bir ön inceleme duruşması günü tayin edeceği belirtilmiştir. Bu noktada, hakimin HUAK madde 140/2'ye göre tarafları arabuluculuğa teşvik etmesi, kendisinin arabuluculuk faaliyetlerine dahil olacağı anlamına gelmemektedir.<sup>206</sup> Hakim, tarafların isteği üzerine ya da, uyuşmazlığın uzlaşma yolu ile çözümünün mümkün olduğuna resen karar verir ise, yargılamayı erteleyerek “davanın arabulucuya önderilmesi” ara kararını vermelidir(HUAK m. 15/5). Dava açıldıktan sonra arabuluculuğa başvurulması halinde bunun davaya etkisi, kanunda belirtilen sürelerle “yargılamanın ertelenmesidir.”<sup>207</sup> Yargılama uyuşmazlığın arabulucu tarafından çözümlenmesi için en fazla üç ay için ertelenebilir. Bu süre içinde sonuç elde edilemez ise, tarafların birlikte başvurusu üzerine erteleme süresi üç aya kadar uzatılabilir. (HUAK m. 15/5). Arabuluculuk faaliyeti sebebi ile yargılamanın ertelenmesi en fazla altı ay mümkün olabilmektedir; altı ayın geçmesine karşın tarafların anlaşmaması durumunda yargılamaya devam olunur.

<sup>202</sup> Yılmaz, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2012, s. 858, Özbek s.1028.

<sup>203</sup> 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun Değiştirilen Hükümler başlıklı 35. maddesinin 2. fıkrasının a, b ve c bentleri 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun sırası ile 137, 140 ve 320. maddelerine “veya arabuluculuğa” ibaresinin eklenmesini öngörmüştür.

<sup>204</sup> Taşpolat Tuğsavul, Melis: Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde), Ankara, 2012, s.168-169.

<sup>205</sup> Pekcanitez/Atalay/Özekes s.485.

<sup>206</sup> Özbek s. 1031.

<sup>207</sup> Özbek s. 1033.

Her ne kadar HMK m. 140/2'ye göre hakimin tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik etmesi zorunlu ise de, hakimin her zaman yargılamanın ertelenmesi veya davanın arabuluculuğa gönderilmesi kararı vermesi zorunlu değildir.<sup>208</sup> Hakim arabuluculuğa başvuru sebebi ile uyuşmazlığın, davanın gereksiz yere uzayacağı ve teklifin kötü niyet ile kanaatine de varabilir.<sup>209</sup>

HMK'nın basit yargılama usulünü düzenleyen altıncı kısmının ön inceleme ve tahkikat başlıklı 320. maddesinde de hakimin uyuşmazlıkların tespitini takiben tarafları sulhe ve arabuluculuğa teşvik edeceği belirtilmiştir.

Daha önce de belirtildiği üzere, mahkeme ön inceleme aşamasında tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik edebilir; ancak ön inceleme aşaması hakimin tarafları sulhe ya da arabuluculuğa teşvik edebileceği tek aşama olarak anlaşılmamalıdır. Mahkemenin tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik etme yetkisi sadece ön inceleme aşamasına munhasır olmayıp, hakim sonuç vereceği umulan hallerde davanın her aşamasında bu yetkiyi haizdir.<sup>210</sup> Doktrinde, hakimin tarafları sulhe teşvik etmesinin zorunlu tutulmasının eleştirildiği de görülmektedir. Bu görüşe göre, haksızlığı açıkça belli olan tarafla hasmı arasında, hasmı lehine olacak bir sulhün yapılmasının önerilmesinin uygun olmayacağı belirtilmektedir.<sup>211</sup>

#### **D) 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun Getirdiği Düzenlemeler**

Türk hukuku 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu çıkmadan önce de alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına yabancı değildir. HMK bu konuda sulhe ilişkin düzenlemeler sevk etmiştir. Yukarıda da değinildiği üzere ön inceleme aşamasında, tarafların hakim tarafından sulhe veya arabuluculuğa teşvik edilmesi gerekmektedir.<sup>212</sup>

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununda arabuluculuk, tarafları yabancı olsa da, tarafların aralarında serbestçe tasarruf edebileceği iş ve işlemler

<sup>208</sup> Karşlı, Abdülrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2012, s. 518, Yılmaz s.858.

<sup>209</sup> Özbek s.1032.

<sup>210</sup> Taşpolat Tuğsavul s.171.

<sup>211</sup> Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011, s. 403.

<sup>212</sup> Özbek s. 1028.

hakkında kullanılabilir(HUAK m.1). Kanunun 2. maddesi ile arabuluculuğun tanımı da yapılmıştır. Bu tanıma göre arabuluculuk:

“Arabuluculuk, sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle kendi çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak amacıyla aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımı ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir (HUAK m. 2/1-b).”

Arabulucu ise, arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişidir (HUAK m.2/1-a).

Bu açıklamalar ışığında, arabuluculuğun amacının, müzakere eden tarafların kendi çözümlerini kendilerinin üretmelerini sağlamak olduğu görülmektedir.<sup>213</sup> Arabulucu, taraflar arasındaki müzakereler esnasında, üçüncü kişi olarak, taraflara seçenek sunabilecektir; ancak kendi görüşlerini empoze etmemeli, tarafsız ve bağımsız kimliğini korumalıdır.

Arabuluculuk sürecinde taraflar, eşit konumdadır ve arabulucuya başvurmak, süreci sonlandırmak, arabuluculuktan vazgeçmek tarafların iradelerine bırakılmıştır (HUAK m.3). Taraflar ve arabulucu karşılıklı sunulan bilgi ve belgeleri gizli tutmakla yükümlüdür (HUAK m.4). Taraflar, dava açılmadan önce veya davanın görülmesi sırasında arabulucuya başvurabilir. Mahkeme de tarafları, arabulucuya başvurmak için teşvik edebilir. Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflardan biri arabuluculuk teklifini diğer tarafa yönelttiğinde, bu teklif 30 gün içinde kabul edilmezse reddedilmiş sayılır (HUAK m.13). Taraflar, arabulucuya başvurmaya karar verirse, farklı bir usul belirlememişlerse bir arabulucu seçerler (HUAK m.14) ve arabulucuyu ilk toplantıya davet ederler, niteliği gereği yargısal bir yetkinin kullanımı olarak sadece hakim tarafından yapılabilecek işlemler, arabulucu tarafından kullanılamaz.

Seçilen arabulucunun en önemli yükümlülüklerinden biri, işini tarafsız ve özenle yapmasıdır.<sup>214</sup> Arabuluculuğun başarı ile sonuçlanabilmesi için, arabulucunun öncelikle

---

<sup>213</sup> Özbek s. 1019.

<sup>214</sup> Özbek s.1042.

bağımsız ve tarafsız olması şarttır.<sup>215</sup> Kanun da 9. maddesinin birinci fıkrasında bu hususu açıkça dile getirmektedir. Arabulucu tarafsızlığını etkileyecek önemli hal ve şartların varlığı halinde bu hususları taraflar ile paylaşmak zorundadır. Arabulucu ancak tarafların birlikte talep etmeleri halinde göreve başlayabilir ya da görevini sürdürebilir (HUAK m.9/2).

Dava açıldıktan sonra taraflar, birlikte arabulucuya başvurmaya karar verirse, yargılama üç ay süre ile ertelenir ve tarafların tekrar başvurması halinde süre üç ay daha uzatılabilir (HUAK m. 15). Bu erteleme yargılamanın ertelenerek davanın arabulucuya gönderilmesi ile mümkün olacaktır.<sup>216</sup> Yargılamanın ertelenebilmesi için hakimin ara kara vermesi gerekmektedir. Tarafların sulhe ya da arabulucuğa başvurma bakımından birlikte hareket etmedikleri uyuşmazlıkların da yargı önüne geldiği unutulmamalıdır. Dava açıldıktan sonra, davanın taraflarından birinin uyuşmazlığın sulh yolu ile ya da arabuluculuk yolu ile çözülmesini istemesi de mümkündür. Bu halde bir tarafın arabuluculuğa başvuru teklifinin kendisine ulaşmasının üzerinden otuz gün içinde diğer taraf cevap vermez ise teklif reddedilmiş sayılır (HUAK M. 13/2).

Arabulucunun seçimi bakımından taraflar arasında önceden herhangi bir usul belirlenmemiş ise, HUAK m. 14'e göre taraflar arabulucuyu birlikte seçerler. Arabulucunun sayısı da taraflarca belirlenir.

Mahkeme tarafların rızasını alarak arabuluculuğa başvurulmasına karar verir ve taraflar arabulucu seçiminde anlaşamazsa, arabuluculuk müzakerelerini yönetmek üzere mahkeme tarafından bir veya daha fazla arabulucu atanmalıdır.<sup>217</sup>

Henüz dava açılmamışsa, tarafların arabulucuya başvurma konusunda anlaşmalarından sonra, ilk toplantıda arabuluculuk faaliyetine devam kararı alınırsa, bunun tutanağa geçirildiği andan itibaren arabuluculuk süreci başlar, dava açılmasından sonra ise, tarafların bu konuda mahkeme önünde anlaşmaya vardıkları veya dışarıda anlaşılmışsa, tutanağın mahkemeye sunulması anından itibaren arabuluculuk süreci başlar (HUAK m.16). Arabuluculuk, tarafların anlaşması, taraflardan birinin arabuluculuktan çekilmesi, arabulucunun sürece devam etmek istememesi hallerinde sona erer (HUAK m.17). Bu

---

<sup>215</sup> Kuru/Arslan/Yılmaz s.796, Karslı s. 901.

<sup>216</sup> Özbek s. 1031.

<sup>217</sup> Özbek s. 1037.

halde önceden dava açılmış ise, yargılamanın ertelenmesi için verilen sürenin geçmesi ile beraber dava devam eder. Arabuluculuk faaliyetinden önce dava açılmadı ise, taraflar uyuşmazlığın çözümü için mahkemeye yargı yoluna başvurabilirler.<sup>218</sup> Arabuluculuk sürecinin uzlaşma ile sonuçlandırılabilmesi için, tarafların müzakerelere doğrudan katılımı, çözümü hem kolaylaştıracak, varılan uzlaşmanın kalıcı olmasını sağlayacaktır.<sup>219</sup> .Arabuluculuk süreci sonunda, taraflar bir anlaşmaya varırsa bir anlaşma imzalanır, bu anlaşma İcra Mahkemeleri'ne başvurulup şerh edilebilir. Bu şerhle birlikte, sözleşme ilâm niteliğinde belge sayılır.

---

<sup>218</sup> Özbek s. 1036.

<sup>219</sup> Karanlı s. 902-903.

### § 13. TÜRK CEZA HUKUKUNDA ARABULUCULUK

#### A) 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma

Ceza Hukukuna göre, uzlaşma uzlaştırmaya tabi bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uyuşmazlığın, Cumhuriyet savcısı veya hakim denetiminde, zararın kısmen veya tamamen giderimi, eski halin iadesi veya hukuka uygun maddi veya manevi diğer bir edim karşılığında ya da uzlaşmayı sağlayacak diğer bir usulle anlaşmaları suretiyle giderilmesidir.<sup>220</sup>

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile uzlaştırmaya başvurulması 253. ve 255. maddelerle mümkün kılınmıştır.<sup>221</sup> CMK 253.maddesinin 24.fıkrasında uzlaştırmının uygulanmasına ilişkin hususların, yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin ceza arabuluculuğu hakkındaki R (99) 19 sayılı tavsiye kararında belirtilen ilkeler dikkate alınmak suretiyle, Adalet Bakanlığı tarafından “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmının Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” yürürlüğe girmiş, Yönetmelik’in 7.maddesinin birinci fıkrasında CMK’nın 253.maddesinde, soruşturması ve kovuşturması şikayete bağlı suçlar; kasten yaralama, taksirle yaralama, konut dokunulmazlığını ihlal, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması ve ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi ve belgelerin açıklanması suçlarıyla, aynı kanunun 7.maddesinin ikinci fıkrasında açıkça kanunda uzlaştırmaya gidilebileceğinin belirtildiği suçlar uzlaşmaya konu olabilecektir.<sup>222</sup>

FSEK bakımından; eser sahibinin yazılı izni olmaksızın eseri işleyen, çoğaltan, değiştiren, satan, kiralayan veya ödünç veren, yayınlayan, ticari amaçla satın alan kişilerin; başkasına ait bir eseri kendisininmiş gibi gösterenlerin; bir eserden kaynak göstermeksizin iktibasta bulunanların bu fiilleri kanunun 71. maddesi uyarınca suç teşkil etmektedir.

Ayrıca FSEK’in 72. maddesine göre, bilgisayar programlarının hukuka aykırı kopyalanmasının önüne geçmek için yapılmış programları etkisiz kılmaya yönelik programlar ve teknikler üretmek, bunları satmak ya da kişisel kullanım amacıyla bu program veya teknikleri elinde bulundurmak da suçtur.

---

<sup>220</sup> Özbek s. 930.

<sup>221</sup> Özbek s. 928.

<sup>222</sup> Çetintürk, Ekrem: Ceza Adaleti Sisteminde Uzlaştırma, İstanbul 2009, s. 460-474.

Yukarıda belirtilmiş bu suçlar, FSEK'in 75. maddesinde belirtildiği üzere şikayet bağlı suç sayıldıklarından, CMK'nın 253. maddesine dayanan, Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmamanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 7.maddesinin birinci fıkrasına göre uzlaşmaya tabidirler. Ancak bu suçlardan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaşma hükümleri uygulama alanı bulmayacaktır. Bunun yanı sıra FSEK'in 71. maddesinin son fıkrasına göre; hukuka aykırı üretilmiş, işlenmiş, çoğaltılmış veya yayımlanmış bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı satışa arz eden, satan veya satın alan kişi, kovuşturma evresinden önce bunları kimden temin ettiğini bildirerek yakalanmalarını sağlar ise, hakkında verilecek cezadan indirim yapılabilir ya da kendisine ceza verilmeyebilir.5941 sayılı Çek Kanunu'nun 6. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükmünde olduğu gibi<sup>223</sup>, etkin pişmanlık niteliğindeki FSEK'in 71. Maddesinin son fıkrasındaki düzenleme kapsamındaki suçlar da uzlaşmaya tabi değildir.

Belirtme gerekir ki Ceza Hukuku anlamında arabuluculuk terimi yerine uzlaşma teriminin kullanılması uygun görülmüştür. Ceza Muhakemesi Kanunu anlamında uzlaştırma şu şekilde tanımlanabilir:

“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında işlenen bir suçtan kaynaklanan uyuşmazlığın, Kanun ve Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak, tarafsız bir avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler aracılığıyla giderilmesi işidir.”<sup>224</sup>

Doktrinde uzlaşmaya tabi suçlar bakımından, malvarlığına karşı suçların, ekonomik suçların ve taksirli suçların da uzlaştırmaya tabi olması gerekliliği savunulmaktadır.<sup>225</sup>

Türkiye’ de Soruşturma aşamasında;

a)Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar. Uzlaştırmaya tabi olduğu soruşturma dosyasından anlaşılan işlerde, Cumhuriyet savcısının uzlaştırmaya baş vurmadan kamu davası açması halinde iddianamenin iadesine karar verilmektedir.

---

<sup>223</sup> Çetintürk s.474.

<sup>224</sup> Özbek s. 930.

<sup>225</sup> Çetintürk s.482-483.

(CMK. m. 174, 1/c). Doktrin, bu hükmü ceza muhakemesi şartı yani kovuşturma şartı olarak nitelemektedir.<sup>226</sup>

b)Fail, suçu ve filinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum, mağdura veya varsa vekiline veya kanunî temsilcisine bildirilir.

c)Mağdur, verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse, soruşturma sürdürülmez.

Uzlaşma konusundaki işlemler belirlenecek uzlaştırıcı aracılığı ile çözümlenir. Bu uzlaştırıcının bağımsız olması esastır. CMK’da uzlaştırıcıya hiçbir emir ve talimat verilmeyeceğine dair bir hükme yer verilmemiş olması, uzlaştırmanın esnek yapısına ve uzlaştırıcının bağımsızlığına zarar verebilir.<sup>227</sup> Bu uzlaştırıcı şu şekilde tespit edilir;

Cumhuriyet Savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırıcı olarak görevlendirilmesini barodan ister. Uzlaştırıcı, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaşmayı sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bir defaya mahsus olmak üzere bu süreyi otuz gün daha uzatabilir. Uzlaştırma süresince zamanaşımı durur.

Yasa uzlaşma müzakerelerine ilişkin şu hükümleri getirmiştir:

Uzlaşma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Görevlendirilen uzlaştırıcıya, soruşturma dosyasında yer alan, uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülenlerin birer örneği verilir.<sup>228</sup> Uzlaştırma sırasında ileri sürülen bilgi, belge ve açıklamalar taraflarca izin verilmedikçe daha sonra açıklanamaz. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli ile mağdurun bizzat katılımının sağlanması, uzlaşmanın gerçek amacına ulaşması için büyük önem taşır.<sup>229</sup> Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil

---

<sup>226</sup> Çetintürk s. 501.

<sup>227</sup> Çetintürk s. 535.

<sup>228</sup> Özbek s. 975.

<sup>229</sup> Çetintürk s.525.

olarak kullanılmaz. Uzlaştırıcı, yaptığı işlemleri ve uzlaşmayı sağlayıcı müdahalelerini belirten bir raporu on gün içinde ilgili Cumhuriyet savcısına sunar.<sup>230</sup>

Zarar, uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde ve uzlaştırma işleminin giderleri, fail tarafından ödendiğinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir.

Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemleri 253. maddede belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından yapılır.

Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231. maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231. maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

## **B) Yargıtayın Uzlaşma ile İlgili Örnek Kararının Tahlili**

Yargıtay 7. Ceza Dairesi 2007/2455 E. , 2009/13996 K. bilgisayar programını lisanssız kullanmak ile ilgili verdiği kararda;

*“Katılan firmalar vekilinin şikayeti üzerine sanığın işyerinde usulüne uygun şekilde yapılan aramada, dört adet hard diskte katılanlar adına tescilli N ... isimli bilgisayar programı ile modüllerinin kullanıldığı tespit edilerek hard disklere ve on adet cd'ye el konulduğu ve bu program ile modüllerinin lisanslı olarak kullanıldığını gösterir bir delilin sanık tarafından ibraz edilemediği, sanık savunması, katılanlar vekilinin sunduğu ve celbedilen hak sahipliğini gösterir belgeler ile toplanan diğer tüm delillerden anlaşılması karşısında, sanığa isnat edilen eylemi gerçekleştirdiğinin sabit olduğu nazara alınıp, 5271 sayılı CMK'nun uzlaşmaya dair hükümlerinin değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı*

---

<sup>230</sup> Özbek 981 vd.

*şekilde hüküm kurulması,*”<sup>231</sup> şeklinde hüküm vermek suretiyle, uzlaşma kurumuna başvuru gerekliliği gösterilmiştir.

FSEK’in 71. maddesinin birinci fıkrasına göre lisansız bilgisayar programı kullanmak suç teşkil etmektedir. Adı geçen maddede belirtilen suçlar ise, FSEK’in 75. maddesine göre şikayete bağlı suçlardandır. Yukarıda da değinildiği üzere, Yargıtay kararına konu olan suçun CMK hükümlerine göre uzlaştırmaya tabi bir suç olduğu açıktır. CMK. m. 174’e göre ceza muhakemesi şartı yani kovuşturma şartı olan hallerde, Cumhuriyet savcısı öncelikle uzlaştırma kurumuna başvurmalıdır. Kovuşturma şartına başvurulmaksızın iddianamenin Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeye sunulması ve mahkemenin de bu iddianameyi iade etmemesi CMK’ya aykırıdır. Yargıtay’ın vermiş olduğu bu karar CMK’ya göre isabetlidir ve uzlaşmaya tabi suçlar bakımından Cumhuriyet savcılarının ve hakimlerin nasıl davranması gerektiğine ışık tutmaktadır.

---

<sup>231</sup> Y.7.CD., 11.11.2009, 2455/13996 <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 2.05.2012).

## § 14. FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNDA ARABULUCULUK

### A) Genel Olarak

Günümüzde gelişmiş ülkelerin ardından gelişmekte olan ülkeler de, yavaş yavaş hukuk sistemlerine dahil ettikleri arabuluculuk uygulamalarının ve kurumlarının toplum barışına katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Arabuluculuk işlevini yerine getirirken sanıldığı ve korkulduğu gibi yargının yerini almamakta ve yargının güvenilirliğini sarsmamaktadır<sup>232</sup> tezi savunulmaktadır. Arabuluculuğun hukuk düzenlerine dahil edilmesinin en önemli sebebi, mahkemelerin iş yükü altında ezilmesi ve usul ekonomisi ilkesinin uygulanamaması olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda, mahkemelerin iş yükü dolayısı ile davaların uzaması arabuluculuk fikrine daha sıcak bakılmasına sebebiyet vermektedir. Fikrî mülkiyet alanındaki gelişmeler beraberinde bu alandaki uyuşmazlıkları da getirmektedir ve arabuluculuk kurumunun bu tür uyuşmazlıklara da uygulanabileceği durumlar ortaya çıkmaktadır. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, fikri mülkiyet hukuku alanındaki uyuşmazlıklara da uygulanabilir (HUAK m.1). Ayrıca uyuşmazlık dava yoluna intikal ettilmiş olsa dahi, HMK'nın ilgili hükümleri, tarafların hakimce sulhe veya arabuluculuğa teşvik edilebileceğini, tarafların arabuluculuğu başvurabileceğin, hakimin de tarafları resen arabuluculuğa yönlendirebileceğini düzenlemektedir.

Fikri ve Sinai Haklar Mahkemeleri, ihtisas mahkemeleri olarak kurulmuştur ve kuruluş amaçları, fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıkların hızlı olarak ve uzmanlaşmış mahkemelerce çözülmesidir. Hak kayıplarının önüne geçilmesi bakımından da ihtiyari tedbir yolları FSEK'in 77.maddesinde belirtilmiştir. Bu noktada arabuluculuğun fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıklara uygulanması irdelenmelidir.

Mevcut hukuk düzenimizde daha önce de belirtildiği üzere, mahkeme süreçleri uzamaktadır. “*Geciken adalet adalet değildir*” görüşü ile beraber, yargılamaların uzaması ve masrafların artması, usul ekonomisi ilkesine aykırılık teşkil ettiği gibi, hak kayıplarına da sebep olabilmektedir. Ağır iş yükü altında ezilen mahkemeler, hak kayıplarının oluşmasına engel olamamaktadır. Bu sebeplerden ötürü fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıklar ile ilgili arabuluculuk kurumunun cazip bir çözüm yolu olarak ortaya çıktığı

---

<sup>232</sup> Taştan s.16.

savunulabilir.

Arabuluculuk alternatif bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak fikri mülkiyet hukukunda uygulama alanı bulabilecektir; ancak fikri mülkiyet hukukunun uzmanlık gerektiren bir alan olduğu unutulmamalıdır. Arabuluculuğun herhangi bir uyuşmazlığa uygulanması bakımından mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunlarının yetkili olduğu HUAK'da öngörülmektedir. Bunun yanı sıra, kanun koyucunun ihtisas mahkemeleri kurması ile birlikte, fikri mülkiyet hukukunun uzmanlık gerektiren bir alan olduğunu vurgulamıştır. Bir arabulucunun fikri mülkiyet hukukundan doğan bir uyuşmazlık ile ilgili arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmesi için kuşkusuz bu konuda uzman olması gerekecektir. Fikri mülkiyet hukukunda uzman olunmaması halinde uyuşmazlıkların çözülememesi ve arabuluculuktan elde edilecek faydaların elde edilememesi gibi sonuçlar ortaya çıkabilecektir. Bu sebeple fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıklarda arabuluculuk yapacak kişilerden ayrıca sertifika, belge istenmesi gibi bir çözüm yoluna başvurulabilir.

Fikri ve Sinai Haklar Mahkemelerinin görevlerini ülke genelinde ifa edebildikleri bir hukuk düzeninde, fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıklar hızlı olarak çözülebilecektir. Ayrıca ihtiyati tedbir mekanizmasının uzman hâkimlerce kullanılması ile hak kayıplarının da önüne geçilmesi mümkün olacaktır. Yargı düzeninde fikri mülkiyet hukuku bağlamında yapılacak reformlar ile iş yükü altında ezilme, usul ekonomisi ilkesinin yerine getirilememesi gibi sorunların çözülmesi mümkün olabilir. Bu da arabuluculuğa başvuru sebeplerinden birinin ortadan kalkması anlamına gelebilir.

## **B) Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıklarında Arabuluculuğun Kullanılması**

Yargı reformları ile fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıklar hızlı bir şekilde çözülse dahi, bu arabuluculuğun kullanılmaması gerektiği anlamına gelmemelidir. Arabuluculuğun fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıklarda kullanılması bakımından gizlilik de önemli bir sebep olarak karşımıza çıkabilir. Bilgi çağında, fikri mülkiyet haklarına sahip kişiler, topluluklar, dava yoluna gitmek ve aleni olarak haklarını aramak istemeyebilirler. Borsaya kote olmuş şirketler bakımından da isimlerinin bir davada anılması, hisselerinin düşmesine sebep olabileceği gibi, şirketin geleceğini de tehlikeye sokabilir. Örnek vermek gerekirse, Samsung'un Apple'a karşı kaybedeceği bir

dava, kendisinin ticari itibarının ve geleceğinin sonu anlamına gelecektir. Bu noktada konusunda uzman arabuluculara başvurulması mümkün olabilir. Böylece kişiler, topluluklar veya şirketler aralarındaki uyuşmazlığı kamuya arz etmeksizin çözümleyebilirler. Gizlilik sebebi, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun fikri mülkiyet hukukundan doğan uyuşmazlıklarda uygulama alanı bulabileceğini açıkça göstermektedir. Ayrıca dava yolu ile kişiler/kurumlar/şirketler arasındaki ticari ilişkiler tamir edilemeyecek şekilde bozulabilmektedir. Arabuluculuğun amacı her iki tarafın da menfaatlerini gözeterek bir sonuca varılmasıdır. Dava yolunda bir taraf kazanırken bir tarafın kaybetmesi gerekmektedir. Bu kazan-kaybet anlayışının sonucudur. Ancak arabuluculuk kurumu, her iki tarafın da karlı çıkabileceği diğer bir ifade ile her iki tarafın da kazanabileceği kazan-kazan anlayışını benimseyebilir. Böylece dava yoluna gidilmeksizin taraflar arası uyuşmazlık çözülebilecektir ve taraflar arası ticari ilişkiler devam edebilecektir. Bu anlayış sadece uyuşmazlığın sona ermesine değil, toplumsal ve ticari ilişkilerin, ekonomik sürekliliğin devam etmesine de sebep olabilecektir.

Fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümünde bir diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak uluslararası düzenlemeler karşımıza çıkmaktadır. Bu itibarla Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi'nin hazırladığı WIPO Arabuluculuk Kuralları, getirdiği modern düzenlemeler ile uyuşmazlıkların çözümü için elverişli bir seçenek oluşturmaktadır<sup>233</sup>.

---

<sup>233</sup> Bozkurt, Yüksel Ebru: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Wipo Tahkim Sistemi, İstanbul 2010, s.3.

## § 15. DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO)

### A) WIPO'nun Yapısı

Batıda üreticiler ve tacirler sanayi devriminden sonra, ticarî faaliyetlerinin konusunu oluşturan ve bu yolla gelir elde ettikleri fikirlerinin ve icatlarının diğerleri tarafından çalınarak taklit edilmesinden korkmaktaydılar. Bu sebeple, 1873 yılında Viyana'da yapılması plânlanan “Uluslararası Keşifler Sergisi”ne katılım sağlanmayınca, sergi başarısız olmuştur. Bunun üzerine, uluslararası toplumda, kişilerin fikrî ve ticarî faaliyetleri ile değer kazanan usul veya ürünler üzerindeki haklarının, uluslararası boyutta nasıl korunacağına dair yeni bir arayış başlamıştır<sup>234</sup>. Bu noktada Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü'nün (World Intellectual Property Organisation, WIPO) temelleri, bu arayış sonucunda 1883 tarihinde hazırlanarak 1884 yılında yürürlüğe giren, Sınâî Mülkiyetin Himayesine Mahsus Milletlerarası Bir İttihat İhdas Edilmesine Dair Paris Anlaşması ile kurulan Paris Birliği ve 1886 tarihinde hazırlanarak yürürlüğe giren Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Anlaşması ile kurulan Bern Birliği ile atılmıştır<sup>235</sup>.

Paris ve Bern Anlaşmaları'nda, bunların uygulanabilirliğinin sağlanabilmesi için uluslararası bir büronun kurulmasının öngörülmesi nedeniyle, İsviçre'nin Bern şehrinde, Fikrî Mülkiyetin Korunması İçin Birleşik Uluslararası Bürolar (the United International Bureaus for the Protection of Intellectual Property/ BIRPI) oluşturulmuştur, WIPO, BIRPI'nin Birleşmiş Milletler himayesine girmesinin akabinde, 14 Temmuz 1967 tarihinde Stokholm'de imzalanarak 1970 yılında yürürlüğe giren, Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Kuruluş Anlaşması ile resmen varlık kazanmıştır<sup>236</sup>. WIPO'nun merkezi İsviçre, Cenevre'dedir<sup>7</sup>. Bugün, WIPO, Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren on yedi uzman kuruluşun biridir.<sup>237</sup>

WIPO'nun iki temel amacı bulunmaktadır. Birinci amacı, uluslararası toplumu, fikrî ve sınâî hakları korumaya teşvik etmektir. İkinci amacı ise, fikrî ve sınâî haklarla ilgili olan ve WIPO himayesindeki uluslararası sözleşmeler ile kurulan birlikler arasında idari

<sup>234</sup> Ayber, İbrahim: Sınâî Mülkiyet Hakları ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar WIPO, DTÖ, AB, Türk Patent Enstitüsü, Ankara 2005, s.4.

<sup>235</sup> <[http://www.unctad.Org/en/docs//edmmisc232add25\\_en.pdf](http://www.unctad.Org/en/docs//edmmisc232add25_en.pdf)> (E.T. 10.05.2011).

<sup>236</sup> <[www.wipo.int](http://www.wipo.int)> (E.T. 10.05.2011)

<sup>237</sup> <<http://www.un.Org/members/agencies.shtml>> (E.T. 10.05.2011)

eşgüdümü sağlamaktır. Amaçları doğrultusunda, WIPO, kuruluşundan önce yürürlüğe giren ve kendisi tarafından hazırlanan çok sayıda uluslararası sözleşmeyi devletlerin imzalarına sunmakta ve uygulanmalarını sağlamaktadır<sup>238</sup>.

## **B) WIPO'nun İşleyişi**

WIPO'nun teşkilatı, Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Kuruluş Sözleşmesi ile düzenlenmiştir<sup>239</sup>. Bu Sözleşme ile WIPO'nun karar alma yetkisini haiz üç temel organı: Genel Kurul (The WIPO General Assembly), Konferans (The WIPO Conference) ve Koordinasyon Kurulu (The WIPO Coordination Committee) olarak belirlenmiştir<sup>240</sup>.

Genel Kurul, aynı zamanda Paris Birliği ile Bern Birliği'nin veya bu birlikler altındaki özel birliklerin üyesi olan devletlerden gelen temsilcilerden oluşturulur. Birliklerden herhangi birine üye olmayan; ancak WIPO Kuruluş Sözleşmesi'nin tarafı olan ülkeler, Genel Kurul'a gözlemci olarak katılabilmektedir. Üç yılda bir yapılan olağan toplantılarda her devlet, bir temsilci tarafından temsil edilir ve her birinin bir oy hakkı bulunur. Genel Kurul'un başlıca görevleri, WIPO Genel Müdürü'nü seçmek, Genel Kurul ve Koordinasyon Kurulu'nun raporlarını incelemek, onaylamak ve bu Kurullara talimat vermek, Birliklerin ortak bütçesini onaylamak, Devletleri, WIPO Kuruluş Sözleşmesi'ne taraf olmaya davet etmektir (WIPO Kuruluş Söz, m. 6).

Konferans ise, WIPO Kuruluş Sözleşmesi'nin tarafı olan devletlerden teşekkül eder Milletlerarası Adalet Divanı Statüsü'ne taraf olan veya WIPO Genel Müdürü tarafından davet edilen ülkeler, WIPO Kuruluş Sözleşmesi'ne taraf olabilir. Ayrıca, bir devlet, Birleşmiş Milletlerin uzman kuruluşlarından birinin veya Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın üyesi ise, WIPO'nun da üyesi olabilir ve dolayısıyla Konferans'a katılabilir (WIPO Kuruluş Söz. m. 5). Konferans, Genel Müdür'ün teklifi ile üç yılda bir toplanır ve her ülkeden tek oy hakkı olan bir delege ile katılım sağlanır. Konferans'ın başlıca görev ve yetkileri arasında ise, fikrî ve sınaî hakların korunması için gerekli görülmesi halinde "tavsiye karar" çıkarmak ve kendi bütçesini belirlemek bulunmaktadır (WIPO Kuruluş Söz. m. 7).

<sup>238</sup> <<http://www.wipo.int/treaties/en/index.jsp>> (E.T. 10.05.2011)

<sup>239</sup> Erdem, Bahadır: Fikri Haklarda Ülkesellik Prensibi (Prof Dr Nihal Uluocak'a Armağan), İstanbul 1999, s.54.

<sup>240</sup> <[http://www.wipo.int/members/en/decision\\_bodies.html](http://www.wipo.int/members/en/decision_bodies.html)> (E.T. 10.05.2011).

Koordinasyon Komitesi ise, Paris Birliği ile Bern Birliği'nin İcra Komiteleri arasından seçilen üyelerden oluşur. Komitenin temel görevi, birliklerin organlarına, Genel Kurul'a, Konferans'a ve WIPO Başkanlığı'na idari ve finansal konularda tavsiyelerde bulunmaktır. Genel Kurul'un taslak gündemini ve taslak bütçesini Koordinasyon Komitesi belirler (WIPO Kuruluş Söz. m.8).

WIPO'nun idari işleri ise Uluslararası Büro tarafından yürütölmektedir. Uluslararası Büro (International Bureau, Sekreteryası), WIPO'nun sekreteryasını oluşturur (WIPO Kuruluş Söz. m. 9) İki veya daha fazla yardımcı ile Genel Müdür tarafından idare edilir<sup>241</sup>. Yukarıda sayılan WIPO organlarının toplantılarına, Sekreteryası üyeleri tarafından oy hakkı bulunmaksızın katılım sağlanır. Uluslararası Büro çalışanları görevlerini ifa ederken hiçbir hükümetten veya WIPO organı olmayan makamdan talimat almazlar. Her üye devlet, genel müdürün ve personelin görevlerini ifaları sırasında onlara etki edecek hareketlerden kaçınmakla yükümlüdür<sup>242</sup>.

### **C) WIPO Arabuluculuk Kuralları**

WIPO tarafından, “arbuluculuk”, “hakem-bilirkişi” ve “tahkim”, “alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi” olarak kabul edilmiştir.<sup>243</sup> WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi bünyesinde ve yönetiminde yürütölen bu yöntemlere ilişkin kurallar, ayrı ayrı düzenleme alanı bulmuştur<sup>244</sup>. WIPO Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri'yle İlgili kurallar, her hukuk sistemiyle uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır<sup>245</sup>.

WIPO Arabuluculuk Kuralları (WIPO Mediation Rules) ile bu kuralların kapsamı (m. 2), arabulucunun seğıimi ve görevleri (m. 6,7; 13), arabuluculuk sürecinin yürütölməsi (m. 9-12), arabuluculuk sürecini sona erdiren haller (m. 18-20), arabulucunun ücreti ve masraflar (m. 22-24), arabulucu ile tarafların sorumsuzluğına ilişkin hükümler (m. 25-26) ve arabuluculuk sürecinin dâva zamanaşımına etkisi (m. 27), yirmi yedi madde halinde düzenlenmiştir. WIPO bünyesinde arabuluculuk, “tarafların yöntemi” olarak tanımlanmaktadır. WIPO Arabuluculuk Kuralları'na göre, arabuluculuğına başvurmak için

---

<sup>241</sup> Ayber s.14.

<sup>242</sup> Ayber s.21.

<sup>243</sup> WIPO: Dispute Resolution for the 21st Century, WIPO Publication, Geneva, 2003, s 1.

<sup>244</sup> <<http://www.wipo.int/amc/en>> ( E.T. 10.05.2011).

<sup>245</sup> DPT s.26.

tarafklar arasında bir arabuluculuk anlaşması bulunmalıdır (m. 1). Arabuluculuk s¼reci, arabuluculuk anlaşmasının taraflarından birinin WIPO Tahkim Merkezi'ne bir "Arabuluculuk Talebi" g¼ndermesi ile başlar (m. 3-4). Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tarafsız ve bağımsız olabilecek bir arabulucu, her iki tarafa danışılarak WIPO Tahkim Merkezi tarafından seçilir (m. 6-7), Arabulucu yardımıyla taraflar arasındaki sorun tanımlanır; tarafların ihtiyaçları değerlendirilerek kazan-kazan y¼ntemi ile aralarındaki uyuşmazlığa ortak bir ¼z¼m bulunmaya çalışılır. Arabuluculuk s¼reci, tarafların bir sulh s¼zleřmesi imzalaması; taraflardan birinin tek taraflı arabuluculuk s¼recini sona erdirdiği y¼n¼nde beyanda bulunması veya arabulucunun s¼recin devam ettirilmesinde fayda g¼rmemesi halinde sona erebilir (m. 18, 19). Taraflar, sulh olmaları halinde buna ilişkin s¼zleřmeye hukukî geçerlilik kazandıracak gerekli işlemleri tamamlamakla y¼k¼ml¼d¼rler. Sulh s¼zleřmesi, s¼zleřmeler hukuku gereği sadece taraflarını bağlar. Arabulucunun s¼reci sona erdirmesi halinde ise; arabulucu, taraflara, hakem-bilirkişi yoluna başvurmayı; tarafların son tekliflerinden hangisinin daha makul olduğunun kararlaştırılması için tahkim yoluna gitmeyi veya arabulucunun edinmiş olduğu bilgileri kullanarak uyuşmazlığı ¼zlemek ¼zere hakem olarak seçileceği bir tahkim anlaşması yapmayı ¼nerebilir (m.13)<sup>246</sup>.

WIPO'nun sunduğu hizmetlerin ikincisi olan hakem-bilirkişi y¼ntemi, WIPO Hakem-Bilirkişi Kuralları ile (WIPO Expert Determination Rules) belirlenmektedir Yirmi altı maddede, bu kuralların kapsamı, tebligat y¼ntemi (m. 3); kullanılacak dil (m. 4); talep ve talebe cevap ile s¼recin başlangıç tarihi (m. 5-7); bilirkişinin seçimi, reddi, çekinmesi ve yeniden seçimi (m. 9-11); y¼ntemin usul¼ne uygulanacak usul (m. 13); mahremiyet (m. 15), kararın verilmesine ilişkin usul ve esaslar (m. 16); s¼recin sona erme halleri ve sona ermesinin sonuçları (m. 16, 19, 24, 25, 26) ile masraflara (m. 17, 21, 22, 23) ilişkin hususların d¼zenlendięi g¼r¼lmektedir<sup>247</sup>. WIPO Hakem-Bilirkişi Y¼ntemi'ne başvurmak için, taraflar arasında bu y¼ndeki iradelerini belirten bir anlaşma bulunmalıdır, Hakem-Bilirkişi Kuralları bu anlaşmanın parçası kabul edilmektedir (m. 2). S¼recin başlangıç tarihi, taraflardan birinin veya her ikisinin birlikte, WIPO Tahkim Merkezi'ne hakem-bilirkişi anlaşmasını g¼ndererek, talepte bulunulması ile başlar (m. 5). Taraflardan birinin talepte bulunması halinde, karşı tarafın talebe 14 g¼n içerisinde cevap vermesi beklenir (m. 7). Bu s¼renin sonunda, herhangi bir cevap verilmese dahi s¼re devam eder ve tarafların anlaştığı sayıda, bu y¼nde bir anlaşma yok ise, WIPO Tahkim ve Arabuluculuk

<sup>246</sup> G¼lřen s.10.

<sup>247</sup> <<http://www.wipo.int/amc/en/expert-determination/rules/index.html>> (E.T. 10.05.2011)

Merkezi'nin takdirine göre bir veya üç bilirkişi tayin edilir (m. 8). Hakem-bilirkişi süreci, taraflar arasında eşitliğin sağlanması şartıyla, bilirkişinin uygun gördüğü usule ve gizlilik esasına göre yürütülür (m. 13). Bilirkişi, koruyucu önlemler alabilir (m. 16/c). Bilirkişi, tarafların uyuşmazlıkla ilgili sundukları bilgi ve belgelerin yeterli olduğuna kanaat getirdiğinde, konu hakkında inceleme yapmaya başlar ve gerekli görürse taraflarla buluşarak ya da interaktif yöntemlerle görüşerek, yazılı, gerekçeli ve imzalı bir karar verir (m. 13,16). Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, bilirkişinin vereceği kararın, taraflar arasındaki uyuşmazlığı nihaî olarak zeceği ve tarafların bu karara karşı yargı yoluna başvurmaktan feragat ettiği kabul edilmektedir (m.16). Hakem-bilirkişi süreci, nihaî kararın verilmesiyle; tarafların, nihaî karar verilmeden önce sulh olmaları üzerine veya bilirkişinin, sürecin devamının imknsız ya da gereksiz hale geldiğini takdir ederek süreci sona erdirme yönünde karar alması halinde sona erer (m. 16, 18).

## § 16. TRIPS VE DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ

Uluslararası ticaret ilişkilerini düzenlemek amacıyla her on yılda bir GATT anlaşmasına taraf üyelerin yapmış olduğu görüşmelerin sonuncusu olan Uruguay Round'da Dünya Ticaret Örgütü'nü (WTO) kuran Nihai Senet ile birlikte eki TRIPS (Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları Antlaşması), 1994 yılında imzalanarak yürürlüğe girmiştir. TRIPS antlaşması ile fikrî ve sınaî mülkiyet haklarının, uluslararası ticarete ortak bazı ilkelerle korunmasına yönelik, serbest ticareti kısıtlamayacak şekilde düzenlemeler getirilerek bir standart oluşturulmaya çalışılmıştır.

TRIPS antlaşmasının, hakkın tüketilmesi ilkesi ile ilgili maddelerine bir göz atmakta fayda vardır. Buna göre;

TRIPS antlaşmasının Yükümlülüklerin Niteliği ve Kapsamı Başlıklı 1. maddesi; *“Üyeler zorunlu olmamakla birlikte, bu Antlaşma hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, yasaları ile Antlaşma ile istenilen korumadan daha geniş bir koruma öngörebilirler”*. TRIPS antlaşmasının Son Bulma başlıklı 6. maddesi: *“Antlaşmanın 3. (millî muamele) ve 4. (en çok gözetilen ülke muamelesi) maddeleri saklı kalmak kaydıyla bu Antlaşmada yer alan hiçbir husus, Antlaşma dahilinde ihtilafların halli amacıyla, fikrî mülkiyet haklarının tükenmesi konusunu ele almakta kullanılamaz”<sup>248</sup>*, şeklindedir.

TRIPS'in 6. maddesinde, açık bırakılan tükenme ilkesinin istisnası yine bu Antlaşmanın 3. ve 4. maddelerini oluşturur. Bu maddelere göre ayrımcılığın yasaklanmış olması ve “en çok gözetilen ülke muamelesi” gereği, kendi vatandaşları için tanınmış haklardan, üye devletlerin vatandaşları da yararlanabilecektir<sup>249</sup>. Bu madde ile Antlaşmaya taraf devletler, tükenme ilkelerinden hangisini kabul edecekleri konusunda serbest bırakılmıştır. Ancak iç hukukta veya üçüncü bir ülkeye karşı uluslararası tükenme ilkesini kabul eden bir ülke bakımından, bunu TRIPS'e üye diğer ülkelere ve onların vatandaşlarına da uygulamak zorunluluğu doğacaktır<sup>250</sup>. Bu kuralın istisnası; ancak GATT'ın XXIV. maddesinin şartları altında, yalnızca serbest ticaret bölgeleri ve gümrük birlikleri çerçevesinde mümkündür<sup>251</sup>. AB'de ise üye devletler, GATT'a ve WITO'ya tek

<sup>248</sup> Pınar, Hamdi: Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi (Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan) İstanbul 2000, s.875.

<sup>249</sup> Pınar s.875.

<sup>250</sup> Arkan, Sabih: Marka Hukuku, 1998 Ankara, s.202.

<sup>251</sup> Pınar s.876.

tek üye oldukları gibi, ayrıca tüzel kişilik olarak da üye olduğundan en çok kayrılan ülke istisnasından muaf olamayacaklardır.

## SONUÇ

İnsan zihninin ve bilişsel süreçlerinin bir uzantısı olarak ortaya çıkan ve özünü oluşturan fikirlerle birlikte somut ya da soyut üretimin ekonomik değerinin korunması anlamına gelen fikrî mülkiyet, son çeyrek yüzyıllık zaman diliminde dünya geneline hâkim olan küreselleşme tartışmalarına ve pratiğine bağlı olarak gelişen bir yapı içindedir. Fikrî mülkiyet, mevcut hukuki sistem ve kurumsal yapılanmalar çerçevesinde günlük yaşamda özellikle uluslararası veya çok taraflı ticaret anlaşmaları bağlamında kilit bir kavram olarak yer bulmaktadır. Bilgi çağında, fikrî mülkiyetin hukuki yollardan korunması doğrultusunda gelişen ekonomik, ticari ve politik örgütlenmeler, temelde özgün fikrin üretime dönüşmesi ve fiziksel olarak ortaya çıkan somut materyallerin konulması ekseninde işlerlik kazanmaktadır.

Fikrî mülkiyet hakları ve bunların korunmasına dünyada o kadar çok önem verilmiştir ki, konunun her devletin farklı anlayış ve hukuk düzenleri ile farklı seviyelerde korunmasına engel olabilmek ve ortak evrensel bir koruma sistemi geliştirebilmek için birçok uluslararası anlaşma imzalanmıştır. 1883 tarihli “Sınaî Mülkiyetlerin Himayesine İlişkin Paris İttihadı Mukavelenamesi”, 1947 tarihli “Milletlerarası Bir Beratlar Bürosunun Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”, “Madrid Sözleşmesi”, 1957 tarihli “Markaların Tescili Amacıyla Mal ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırılmasına İlişkin Nis Sözleşmesi”, 1967 tarihli Stockholm “Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Sözleşmesi” (OMPI/WIPO ) ve Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması ve Eki “Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları Anlaşması” ( TRIPS ) bunların en önemli örnekleridir.

Tüm bu anlaşmalar ile fikrî mülkiyet hakları alanında ortak ve etkin bir koruma amaçlanmıştır. Türkiye, belirtilen uluslararası sözleşmeler kapsamındaki hükümlere paralel olarak mevzuatını güncelleştirme çabasına devam etmektedir ve bu konuda ciddi mesafe almıştır. 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi ile başlayan uluslararası fikrî haklar akımı etkisi altında, Türkiye’de fikrî haklara ilişkin ilk hukuki düzenlemeler, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine rastlamaktadır.

Cumhuriyet sonrası dönemde fikrî haklara ilişkin ilk ulusal hukuki düzenleme, 1938 yılından itibaren hazırlık çalışmalarına başlanan ve 01 Ocak 1952 yılında yürürlüğe

giren 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu olmuştur. Söz konusu Kanun, aynı tarihte Türkiye'nin taraf olduğu 1886 tarihli Bern Sözleşmesi'nin hükümlerini karşılayan düzenlemeler getirmiştir. Günün gelişmelerine bağlı olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda 1983 yılında değişiklikler yapılmış ve bu değişikliklere bağlı olarak idari düzenlemelere gidilmiştir. 1986 yılında ise 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan ayrı olarak sinema ve müzik eserlerinin yapım, kayıt ve tescili, denetimi, dağıtımı, gösterimi ve bu işlemlerden doğan hakların esas ve usullerini düzenleyen 3257 Sayılı Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanunu çıkarılmıştır. 3257 Sayılı Kanun hükümlerine işlerlik kazandırmak amacıyla tüzük ve yönetmelik gibi bir dizi idari düzenlemeler yapılmıştır. 1990'lı yıllar ve sonrasında Türkiye, ABD'nin, konuya ilişkin, kendisine vermiş olduğu notanın da etkisi ile fikrî haklar alanında önceki yıllarda görülmemiş bir çaba içerisine girmiştir. Türkiye'de, Cumhuriyet öncesi dönemden günümüze kadar geline süreçte fikrî haklar, taraf olunan uluslararası anlaşmalara ve üyelik sürecinde bulunulan Avrupa Birliği mevzuatına uyum kaygısı ile hukukî ve idari düzenlemelerle güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Fikri Mülkiyet Hukukundan doğan uyuşmazlıklarda yargı yollarının yanı sıra arabuluculuk müessesinin kullanılması bir seçenek olarak karşımıza çıkabilir. Nitekim gerek 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki sulhe ve arabuluculuğa ilişkin düzenlemeler gerek 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'ndaki düzenlemeler arabuluculuğun Fikri Mülkiyet Hukukundan doğan uyuşmazlıklarda kullanılabileceğini öngörmektedir.

Konusunda uzman arabulucuların arabuluculuk sürecini yönetmesi uygun olacaktır. Arabuluculuk yapacak kişilerin konuya ilişkin uzmanlıklarının belgelenmesi de fikri mülkiyet hukukundaki uyuşmazlıkların çözümünde güven verici bir unsur olarak karşımıza çıkacaktır. Aksi halde hak kayıplarının önüne geçilmesi mümkün olmayabilir, arabuluculuktan istenen fayda sağlanamayabilir ve arabuluculuğa güven, henüz tesis edilmeden ortadan kalkabilir. Bu noktada Türk Hukukunda yapılacak düzenlemelerin konuya ilişkin uluslararası düzenlemeler ile paralel olması gerekmektedir.

## KAYNAKÇA

- Akıl, Cenk: Medeni Yargılama Hukukunda Mahkemelerce Yapılan Delil Tespiti, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:58, Sayı:1 2009).
- Akıncı, Ziya: Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri, İzmir, 1996.
- Akıncı, Ziya: Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, Batider, 1996/4 (Akıncı-Alternatif Çözüm Yolları)
- Akıncı, Ziya: Uyuşmazlıkların Çözüm Yolu Olarak Tahkim, Ankara (Ankara Barosu Hukuk Kurultayı) 2000.
- Akıncı, Ziya: Milletlerarası Tahkim, Ankara 2007.
- Akıncı, Ziya: Milletlerarası Tahkim, Ankara 2003.
- Aksu, Özge: Ticari Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu İle Çözümü, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2009.
- Alangoya, Yavuz: Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, Ankara 1979.
- Alangoya, Yavuz: Medenî Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul, 1973.
- Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kâmil/Deren-Yıldırım, Nevhis: Medenî Usul Esasları, İstanbul 2004.
- Altan, Nursel: Disiplinler Arası Ürün Tasarımı İçin Kısıtlama Tabanlı Bir Anlaşmazlık Yönetimi Sistemi Geliştirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi FBE, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2008.
- Arkan, Sabih: Marka Hakkının Tüketilmesi, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara 1998.
- Arkan, Sabih: Marka Hukuku, Ankara 1998.
- Arslan, İ.Yılmaz: Rekabet Hukuku, İstanbul 2005.
- Ayber, İsmail: Sinaî Mülkiyet Hakları İle İlgili Uluslar arası Kuruluşlar WIPO, DTÖ, AB, Türk Patent Enstitüsü, Uzmanlık Tezi, Ankara 2005.
- Ayhan, Rıza: Haksız Rekabet Münasebetiyle Elde Edilen Menfaatlerin İadesi, Konya 1990.
- Beşiroğlu, Akın: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikrî Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT, Ankara 2000.
- Bilge, M. Emin: Fikrî Mülkiyet Haklarının Güvence Altına Alınmasına İlişkin 2004/48/EG Sayılı Avrupa Birliği Yönergesi ile Getirilen Temel Esaslar ve Türk Hukukuyla Mukayese, e-akademi Dergisi, Sayı: 39, 2005.

Bilge, Necip: Hakem Yargılamasında Uygulanacak Hukuk Kaideleri, Ankara 1965.

Bilge, Necip/Önen Ergun: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri Ankara 1978.

Boztosun, Ayşe: Entegre Devre Topografyası Hakkında Eleştirel Bir Bakış, (AÜEHFD Cilt: VIII, Sayı: 3-4 2004).

Camcı, Ömer: Endüstriyel Tasarım Davaları, İstanbul (2000. ss153-154)

Camcı, Ömer: Marka, Patent ve Haksız Rekabet Davaları, İstanbul (1998. ss188-189).

Çetintürk, Ekrem: Ceza Adaleti Sisteminde Uzlaştırma, İstanbul 2009.

Coşgun, Doğan : Fikrî ve Sinaî Haklar, (<http://www.fkmd.org>, s1. E.T. 10.05.2011) Ülker Gurubu Hukuk Müşaviri Nisan 2006.

Çakmak, Diren: Osmanlı Telif Hukuku İle İlgili Mevzuat, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 21. 2007.

Çalışkan, Yusuf: Uluslar arası Fikrî Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları: WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü, İstanbul, 2008.

Çamlıbel, Taylan: Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi, Ankara 2001.

Çelik, Nuri: İş Hukuku Dersleri, İstanbul 1996.

Dardoğan, Esra: Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İltifatı, Ankara 2000.

Deren-Yıldırım, Nevhis: UNCITRAL Model Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Milletlerarası Tahkimin Esaslı Sorunları, İstanbul 2004.

Deren-Yıldırım, Nevhis: Tahkim ve Objektif Açıdan Tahkime Elverişlilik (Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan), İstanbul 2007

DPT: Fikrî Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000.

DPT: Fikrî ve Sinaî Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 1995.

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı): Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikrî Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2007.

Eliri, İsa: Güzel Sanat Eserlerinde Fikrî Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 23, 2010).

Emek, Uğur: Uluslar arası Ticarete Tahkim Prosedürü, Ankara 1999

Erbay, Hülya: Türk Fikrî ve Sinaî Mülkiyet Haklarının AB Mevzuatına Uyum Düzeyinin Tespiti ve Eğitim Gereklerinin Analizi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

Erdem, Bahadır: Fikrî Haklarda Ülkesellik Prensibi, Prof. Dr. Nihal Uluocak'a Armağan,

İstanbul 1999.

Erdoğan, Feyiz: Uluslar arası Hukuk ve Tahkim, Ankara 2004.

Erdoğan, Gülnur: Sosyal Devlette Sanat ve Sanatçının Korunması, (Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 74. 2003).

Erel, N. Şafak: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara 2001.

Erlangen, Reinhard Greger: Yargı ve Arabuluculuk-Model Projesinin Tamamlanmasından Sonra Gelişim Çizgileri, Çev. Cenk Akıl, AÜHFD, Cilt: 57, Sayı: 4, 2008. ss369-370).

Erbek, Özge: Müzik Eserlerinin Umuma Açık Mahallerde Kullanılması, (Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9 Özel Sayı, 2007. s.872).

Gemrik, Sevil: Fikrî Mülkiyet Hakları Bağlamında Korsan Yayıncılığın Ekonomi Politikası, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2008.

Gökovalı, Ümmühan/Kurtuluş, Bozkurt: Fikrî ve Sınaî Mülkiyet Hakkı (FSMH) Olarak Patentler: Dünya ve Türkiye Açısından Tarihsel Bir Bakış, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 17. 2006.

Gökyayla, Emre: Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, Ankara, 2001.

Greasley, David/Oxley, Les : Patenting, intellectual Property Rights and Sectoral Outputs in Industrial Revolution Britain, 1780-1851, Journal Of Econometrics. 2007.

Güçer, Sülün: Rekabet Hukukunda Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması Çerçevesinde Sınaî Mülkiyet Hakları, Ankara, 2005.

Güran, Sair: Hak Arama Özgürlüğünün İki Boyutu, Anayasa Yargısı, Sayı:9 Ankara 1993.

Güran, Sair : Yönetimde Açıklık, Sarıca'ya Armağan, (İHİD, Sayı: 1-3, 1982, s.105).

Gürzumar, Osman Berat: Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukukten Korunması, İstanbul 1995.

Hirş, Ernst: Bern Sözleşmesi, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7 Sayı:1-2 s.134-135 1950).

Ildır, Gülgün: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2003.

İnceoğlu, Sibel : İnsan Hakları ve Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, İstanbul, 2002.

Kaboğlu, Ö. İbrahim: Anayasa Hukuku Dersleri, İstanbul 2005.

Kaboğlu, Ö. İbrahim: Dayanışma Hakları, Ankara 1996.

Kalpsüz, Turgut: Milletlerarası Ticarete Uyuşmazlıkların Tahkim Yolu İle Halli, Ankara 1996.

- Kaplan, Yavuz: Milletlerarası Tahkimde Usule Aykırılık, Ankara 2002.
- Karahan, Sami/Suluk Cahit/Saraç, Tarih/Nal Temel: Fikrî Mülkiyet Hukukunun Esasları, Ankara 2007.
- Karslı, Abdülrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, İstanbul 2012,
- Kayhan, Fahrettin: Türk Marka Hukuku Açısından Paralel İthalat ve Marka Hakkının Tükenmesi, (FMR, Cilt 1, Sayı: 1 s.52-70 2001).
- Kılmer F. Paul: ABD Fikrî Mülkiyet Hukukuna Genel Bir Bakış, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Ankara 2002.
- Kilim, E. Esra : Türkiye’de Adalet Yönetimi, (A.Ü. SBE Doktora Tezi, Ankara, 2009).
- Konuralp, Haluk: 20. Yüzyıl Sonunda Medeni Usul Hukuku Sorunlarına Bir Bakış (Konuralp-Sorunlar, 1996).
- Korkmaz, Fahrettin/Tellan Derya : Fikrî Mülkiyet Haklarının Gelişimini İletişim Teknolojileri Örneğinde Değerlendirmek, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi: Sayı: 30, 2010.
- Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, (Cilt: I-VI İstanbul 2001). (Kuru- Muhakeme)
- Kuru, Baki: Tespit Davaları, İstanbul 2010. (Kuru- Tespit)
- Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder : Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2012.
- Küçükgüngör, Erkan: Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulunun Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği (AÜHFD Cilt: 50 Sayı: 2 Ankara 2001).
- May, Christopher: A Global Political Economy of Intellectual Property Rights The New Enclosures, London 2000.
- Noyan, Efor: Patent Hukuku ve Fikrî Haklar, Ankara, 2001.
- Noyan, Efor: Patent Hukuku, İstanbul 2011.
- Orhan, Ayhan : Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde Coğrafi İşaretlerin Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği, (Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2 2010. s.246.
- Özbay, İbrahim: Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Y. Cilt:X Sayı: 3-4, 2006. s.465.
- Özbay, İbrahim: Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlâm Niteliği, (AÜEHFD, Cilt: VIII, Sayı: 3-4, 2004).
- Özbek, S. Mustafa: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2013.
- Özbek, S. Mustafa: Avukatlık Kanunu’nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk, Ankara

Barosu Dergisi, Sayı: 3, 2001. s.114.

Özbek, S. Mustafa: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı. 2005.

Özbek, S. Mustafa: Çağdaş Ceza Adaleti Sisteminde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması İstanbul 2005.

Özekes, Muhammet: Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi 2006.

Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2012.

Pekcanıtez, Hakan: Tüketici Sorunları Hakem Heyeti İzmir 1996.

Pekcanıtez, Hakan: Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri, Hukuki Perspektifler Dergisi, 2005/5, s.12-16.

Pınar, Hamdi: Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000.

Pınar, Hamdi: Fikrî Mülkiyet Hakları ve Rekabet Hukuku Hakkın Tüketilmesi, Ankara 2002.

Pınar, Hamdi: Uluslar arası Rekabette Fikrî Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye, İstanbul 2004.

Polat, Malike: Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2010.

Pugatch, P. Mair: Political Economy of Intellectual Property Policy-Making: An Observation from a realistic (and Slightly Cynical) Perspective, Journal of World Investment & Trade, Volume:7, No: 2 s.261 2006.

Reynaud D. Jean: İş Uyuşmazlıkları Sosyolojisi, Çev: Ali Güzel ve Ali Rıza Okur, İstanbul 1992.

Seçer, H. Şebnem: Endüstriyel Uyuşmazlık Biçimi Olarak Grevin Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi, Çalışma ve Toplum, Sayı: 1 s. 142 2007.

Steidlmeier, Paul: The Moral Legitimacy of Intellectual Property Claims: American Business and Developing Country Perspectives, Journal of Business Ethics, Volume: 12, no: 2 p. 159. 1993.

Subaşı, İbrahim: Türk Hukukunda İş Uyuşmazlıkları ve Barışçıl Çözüm Yolları 1991.

Suluk, Cahit: Tasarım Kavramı ve Hukuksal Koruma,

<[http://www.fikrimulkiyet.com/makalelerim/Guncel\\_makalelerim/TKHK.pdf](http://www.fikrimulkiyet.com/makalelerim/Guncel_makalelerim/TKHK.pdf)> (E.T. 10.05.2011) 2011.

Suluk, Cahit: Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele, İstanbul s.25 2004.

Suluk, Cahit: Yedek Parça Tasarım Hakkının Korunması, İstanbul Üniversitesi SBE Doktora Tezi, s.19. İstanbul 2000.

T.C. Ottawa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği: Kanada Özet İş Rehberi, 2010. s.26-27.

Tanrıver, Süha: Hukuk Uyuşmazlıkların Bağlamında Alternatif Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk 2006.

Taş, Seyhan : Fikrî ve Sinaî Mülkiyet Alanındaki Sorunlar, Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 10, Yıl: 9, Haziran, s.81 2006.

Taşpolat Tuğsavul, Melis: Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde), Ankara, 2012

Tekdemir, Yaşar: Marka Hakkının Tükenmesi İlkesi ve Paralel İthalat Sorununa İktisadi Bir Yaklaşım, Rekabet Kurumu, Rekabet Dergisi, Sayı: 13, s.3-4 2003.

Tekellioğlu, Yavuz/Demirer Rana: Küreselleşme Sürecinde, Yöresel Ürünler ve Coğrafi İşaretlerin Geleceği, İGEME'den Bakış, Sayı: 36, s. 205. Ankara 2008.

Tekil, Müjde: 554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları, İHFM, Cilt. LV, Sayı: 4, s.233. 1997.

Tekinalp, Ünal: Fikrî Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2002.

Torremans, Paul, Holyoak, J.: Intellectual Property Law, London, 1998.

Türkekul, Erdem: Eser Sahibenin Hakları ve Bağlantılı Haklar Ön Raporu, Dokuzuncu Kalkınma Planı Fikrî Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu, DPT, Ankara2005.

Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011.

Uzunçakmak, Şule Özge: Şirketler Hukuku Alanında Türkiye İçin Öngörülebiyecek Müzakere Pozisyonunun Değerlendirilmesi, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Uzmanlık Tezi, Ankara2004.

Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukukunun Esasları, İstanbul 2000.

WIPO : Dispute Resolution for the 21st Century, WIPO Publication, Geneva, 2003.

WTO : The Uruguay Round Agreements. Annex IC Trade-Related Aspects of Intellectual property Rights TRIPS, Uruguay1994.

Yalçın, F. Asuman/Bulut Özlem: Marka Finansmanı, Marmara Üniversitesi SBE Hakemli Dergi, Sayı:5, s.8-18, 2002.

Yaşgöl, Y. Serhat: Fikrî Mülkiyet Haklarının Yükselişinde Gelişmekte Olan Ülkelerin Uyguladıkları Stratejilerin Küresel Politik Ekonomi Yönünden Analizi İlaç Sektörü Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

2009.

Yıldırım, Turan: 1982 Anayasası'na Göre Cumhurbaşkanı, 10. Yıl Armağanı, İstanbul, 1993.

Yılmaz, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2012.

Yüksel, Bozkurt Ebru: Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Wipo Tahkim Sistemi, İstanbul. 2010.

Yüksel, Mehmet: Fikrî Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri, Fikrî Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, s.91, 2001.

## **YARALANILAN İNTERNET KAYNAKLARI**

<<http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2004/01/20040115.htm#1>> (E.T. 10.05.2011)

Ada M. 2009. Alternatif Uyuşmazlık Çözümü,

,<<http://misgibi.110mb.com/mao/hukuk/ders/AUCH.pdf>> (E.T. 10.05.2011)

Comores: 2011. Loi sur la propriété et artisque, Loi du 11 Mars 1957, Date d'entrée en vigueur du texte, <[http://www.wipo.int/wipolex/fr/text.jsp?file\\_id=214449](http://www.wipo.int/wipolex/fr/text.jsp?file_id=214449)>(E.T. 10.05.2011)

Copyright Act: RSC 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-42/page-1.html>>(E.T. 10.05.2011)

Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Fikri Mülkiyet Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi, <[http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel\\_fikrimulkiyethukuku.asp?lid=tr](http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel_fikrimulkiyethukuku.asp?lid=tr)> (E.T. 10.05.2011)

Gültekin A. Marka Hukuku Açısından Paralel İthalat ve Örnek Yargıtay Kararı, <<http://www.parentpatent.com/marka-hukuku-acisindan-paralel-ithalat.html>>(E.T. 10.05.2011) 2006.

TDK, Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>>(E.T. 10.05.2011) 2011.

Gürseler G. 2011. Türk Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, <<http://www.arabulucu.com>> (E.T. 10.05.2011).

Industrial Designs Act: 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/I-9/page-1.html>> (E.T. 10.05.2011).

Memduhoğlu H. B. 2007. Sınâî Mülkiyet Hakları, Üniversite ve Toplum Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, 2007, <<http://www.universite-toplum.org/summary.php3?id=300>> (E.T. 10.05.2011).

Patent Act: RSC 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/P-4/page-1.html>> (E.T.

10.05.2011)

TDK 2011. Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>> E.T. 10.05.2011)

Suluk C. Fikri Mülkiyet Hakları, <<http://www.fikrimulkiyet.com/fikri-mulkiyet-haklari.html>> (E.T. 10.05.2011) 2011.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunun Dünyada ve Türkiye’de Gelişim Süreci, s.81 <<http://www.kultur.gov.tr>>, (E.T. 10.05.2011). 2011.

TBMM. 4630 sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun, <<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4630.html>> (E.T. 10.05.2011) 2011.

TDK, Güncel Büyük Türkçe Sözlük, <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>>(E.T. 10.05.2011) 2011.  
Trade-marks Act: RSC 1985, <<http://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/T-13/page-1.html>> (E.T. 10.05.2011).

Türk Patent Enstitüsü, Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK  
<<http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/mevzuat/TasarimKhk.pdf>>, (E.T. 10.05.2011).  
TÜSİAD 2010. Avrupa İş Dünyası Gündemi, <<http://www.tusiad.org/>> (E.T. 10.05.2011).  
WIPO Telif Hakları Analaşmasına Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun,  
T.C.Resmi Gazete, 8 Mayıs 2007 Tarih ve 26516 Sayılı,  
<<http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>> (E.T. 10.05.2011).

WIPO 2011. Intellectual Property Reading Material,  
<<http://www.wipo.int/portal/index.html.en>> (E.T. 10.05.2011).

< <http://www.fikrimulkiyet.com/biyoteknolojik-buluslar.html>>(E.T. 10.05.2011).

<<http://baybul.com/genel-konular/240542-abd-de-fikri-mulkiyet-haklari.html?langid=1>>(E.T. 10.05.2011).

<[http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel\\_sinaihaklar.asp?lid=tr](http://bilfim.bilgi.edu.tr/temel_sinaihaklar.asp?lid=tr)>( E.T. 10.05.2011).

<<http://web.e-baro.web.tr/uploads/81/FTHGNYDN/UZLASMA.pdf> >(E.T. 10.05.2011).

<[http:// web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz4-2/PDF/ozekes4.pdf](http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz4-2/PDF/ozekes4.pdf)>(E.T. 01.10.2012).

<<http://www.wipo.int/amc/en>>(E.T. 10.05.2011).

<[http://www.avrupapatent.com/patent\\_tescili\\_model\\_nedir.htm](http://www.avrupapatent.com/patent_tescili_model_nedir.htm)>(E.T. 10.05.2011)

<[http://www.fikrimulkiyet.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=26&Itemid=88](http://www.fikrimulkiyet.com/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=88)>( E.T. 10.05.2011).

<<http://www.kanberkilinc.com.tr/kanadada-fikri-mulkiyet-haklari.htm>>(E.T. 10.05.2011).

<<http://www.oaib.gov.tr/tr/uluslararası-ticari-uyusmazliklarin-cozum-yollari>>(E.T. 10.05.2011).

<<http://www.rasidihilafet.org/dergi/H130-139/H134/beyan.htm>>(E.T. 10.05.2011).

<<http://www.thefreedictionary.com/dispute>>( E.T.10.05.2011).

<<http://www.un.Qrg/members/agencies.shtml>>(E.T. 10.05.2011).

<[http://www.unctad.Org/en/docs//edmmisc232add25\\_en.pdf](http://www.unctad.Org/en/docs//edmmisc232add25_en.pdf)>(E.T. 10.05.2011).

<<http://www.wipo.int/amc/en/expert-determination/ruies/index.html>>(E.T. 10.05.2011).

<[http://www.wipo.int/members/en/decision\\_bodies.html](http://www.wipo.int/members/en/decision_bodies.html)>(E.T. 10.05.2011).

<<http://www.wipo.int/treaties/en/index.isp>>(E.T. 10.05.2011)

<[www.wipo.int](http://www.wipo.int)> (E.T. 10.05.2011) .

<[http://www.turkcebilgi.com/enc%C3%BCmen-i\\_dani%C5%9F/ansiklopedi](http://www.turkcebilgi.com/enc%C3%BCmen-i_dani%C5%9F/ansiklopedi)> (E.T. 10.05.2011).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, Kabul Tarihi: 22 Kasım 2001, Resmi Gazete:8 Aralık 2001- Sayı: 24607 <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarını Korunmasına İlişkin Kanun, T.C. Resmi Gazete, 15 Ocak 2004 tarih ve 25347 Sayılı <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

FSEK: T.C.Resmi Gazete, 8 Mayıs 2007 Tarih ve 26516 Sayılı <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Kanun No: 5042, Resmi Gazete: 15.01.2004/25347 <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Kanun No: 5147, Resmi Gazete: 30.04.2004/25448 <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

KHK no: 551, Kabul Tarihi: 24.06.1995, Resmi Gazete: 27.06.1995/22326 <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

KHK No: 556, Kabul Tarihi:24.06.1995, Resmi Gazete: 27.06.1995/22326 <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi,12.03.1999 tarih ve 1998/7997 Esas ve 1999/2098 sayılı kararı <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 14.06.1999 tarih ve 1999/3243 E. 1999/5170 sayılı DEXTER Kararı. <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2009/15459 E, 2009/541 K ve18.11.2009 T. <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2011/11205E, 2011/305K 11.5.2011T. <<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2002/11176 E,2002/214K 20.3.2002 T.  
<<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2000/7065 E, 2000/9425 K 18.11.2000 T.  
<<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 7. Ceza Dairesi, 2007/15364E, 2008/314K 24.1.2008T.  
<<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 7. Ceza Dairesi 2007/2455, 2009/13996 11.11.2009T.  
<<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2006/934E, 2007/4555K 13.3.2007T.  
<<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2002/8575E, 2002/8839K 11.10.2002T.  
<<http://www.kazanci.com> > (E.T. 10.05.2011).